

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Vývoj vztahu ke škole u dětí zahajujících školní docházku

The Development of Attitude to School by Children

Beginning School Attendance

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Marta Franclová

Autor:

Jaroslava Křížanová

České Budějovice 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 22. června 2009

.....

podpis studenta

Poděkování

Touto cestou děkuji mé vedoucí diplomové práce PhDr. Martě Franclové za odbornou pomoc, cenné rady, připomínky a čas, který mi věnovala.

Mé poděkování patří také těm, kterých se výzkum týkal, jejich rodičům, učitelům ze základních škol i mateřské školy, bez jejichž podkladů by tato práce nevznikla.

Také velice děkuji mé rodině a všem blízkým za veškerou pomoc, trpělivost a podporu, kterou mi poskytli.

Anotace

Diplomová práce se zabývá vývojem vztahu ke škole u dětí zahajujících školní docházku. Teoretická část je věnována předškolnímu období a mladšímu školnímu věku dítěte se zaměřením na jeho socializaci v rodině i mimo ni. Je zde také zahrnuto pojetí prvního stupně základního vzdělávání. Praktická část se věnuje samotnému výzkumu vývoje vztahu ke škole u třech vybraných dětí. Informace jsou získávány nejen od těchto dětí, ale i od jejich rodičů a učitelů. Jsou zde použity metody pozorování, strukturovaného rozhovoru a nedokončených vět.

Abstract

The aim of my diploma thesis is to ascertain how is developed attitude to school by children beginning school attendance. The theoretical part is devoted to pre-school children and primary school children with specialization in socialization in their family and out of it. There is also included concept of primary school. The practical part is devoted to the research of the developmet attitude to school by three children. Information was found out of that three children, their parents and teachers. There are used three methods. Observation, structure interview and unfinished sentences.

OBSAH

I. TEORETICKÁ ČÁST	7
Úvod	7
1 Předškolní období.....	8
1.1 Socializace.....	8
1.1.1 Rodina	9
1.1.2 Mateřská škola.....	11
1.1.3 Vrstevníci a kamarádi.....	12
2 Mladší školní věk	14
2.1 Socializace.....	16
2.1.1 Rodina	16
2.1.2 Škola.....	18
2.1.3 Vrstevníci a kamarádi.....	20
2.2 Školní zralost.....	21
2.3 Zahájení školní docházky.....	23
2.4 Počáteční adaptační potíže	25
2.5 Vyučující	26
2.6 Hodnocení	27
2.7 Motivace ke škole.....	28
2.8 Co se dětem ve škole líbí.....	29
2.9 Spolupráce učitele a rodičů	30
2.10 Genderová identita	32
3. Pojetí 1. stupně základního vzdělávání	33
II. PRAKTICKÁ ČÁST	34
Úvod	34
10.1 Červen 2008	36
10.1.1 Děti	37
10.1.2 Paní učitelka z mateřské školy	37
10.1.3 Rodiče dětí.....	37
10.2 Září 2008	38
10.2.1 Děti	38
10.2.2 Paní učitelky ze základních škol	38
10.2.3 Rodiče dětí.....	38

10.3 Listopad 2008	39
10.3.1 Děti	39
10.3.2 Paní učitelky ze základních škol	39
10.3.3 Rodiče dětí.....	39
10.4 Únor 2009.....	40
10.4.1 Děti	40
10.4.2 Paní učitelky ze základních škol	41
10.4.3 Rodiče dětí.....	41
11 Kazuistika dětí.....	41
11.1 Pavlík.....	41
11.2 Eliška.....	42
11.3 Marek	42
12 Rozhovory	42
12.1 Pavlík.....	43
12.1.1 Červen 2008	43
12.1.2 Září 2008	43
12.1.3 Listopad 2008	45
12.1.4. Únor 2009.....	47
12.2 Eliška.....	49
12.2.1 Červen 2008	49
12.2.2 Září 2008	49
12.2.3 Listopad 2008.....	51
12.2.4 Únor 2009.....	51
12.3 Marek	52
12.3.1 Červen 2008	52
12.3.2 Září 2008	53
12.3.3 Listopad 2008.....	55
12.3.4 Únor 2009.....	57
13 Shrnutí výzkumu	59
14 Kritické zhodnocení výzkumu	60
15 Inovace výzkumu	61
Závěr.....	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	63

I. TEORETICKÁ ČÁST

Úvod

Škola představuje pro budoucí školáky velký zlom, aniž by si to mnohdy sami uvědomovali. Naučí se číst, psát, počítat, ale musí se též vypořádat s novým prostředím, seznámit se s novými dětmi a s paní učitelkou jako jejich autoritou. Přejít ze školky, kde si většinu času děti hrály, může pro některé z nich znamenat změnu, se kterou se těžko vyrovnávají.

Z tohoto důvodu mne zaujalo téma diplomové práce nazvané „Vývoj vztahu ke škole u dětí zahajujících školní docházku“.

V teoretické části jsem se proto zaměřila na přelomová období dítěte s nástupem do školy. Tato období jsou předškolní období a mladší školní věk. V obou kapitolách jsem se hlavně zabývala socializací dítěte v rodině i mimo ni. V kapitole o mladším školním věku jsem se pak snažila vystihnout další důležité momenty, jako jsou školní zralost dítěte, zahájení školní docházky, počáteční adaptační potíže, jakou roli zaujímá vyučující dítěte, hodnocení, motivaci ke škole, co se dětem ve škole líbí, spolupráce učitele a rodiče a jako zajímavost genderovou identitu dítěte. Za důležité jsem považovala zmínit pojetí prvního stupně základního vzdělávání.

Praktická část je zaměřena na samotný výzkum. Je zde popsán cíl výzkumu, výzkumné metody, výzkumný vzorek a průběh výzkumu. Jsou zde také vypracované kazuistiky zkoumaných dětí, jaké informace byly zjištěny ze všech rozhovorů (zkoumané děti, jejich maminky a učitelky) a shrnutí výzkumu. Také jeho kritické zhodnocení, vyjasnění problematiky a případná inovace výzkumu.

Je nutné podotknout, že první třída základního vzdělávání není důležitá jen pro další školní docházku dítěte, ale i pro jeho celoživotní vzdělávání.

1 Předškolní období

Za předškolní období se udává věk dítěte v rozmezí od 3 do 6-7 let. Dítě se významně vývojově proměňuje. Rychle roste a zejména dozrává centrální nervový systém, jehož zrání má souvislost s rozvojem různých vývojových změn. Dítě má potřebu sebeprosazování, vyvíjí se u něj sebevědomí, motorika, řeč, myšlení, dělá zjevné pokroky ve výtvarném projevu a v mnoha jiných oblastech. Socializace v rodině i mimo ni má pro dítě velký význam do budoucna. V této kapitole se jí proto budu více věnovat.

1.1 Socializace

Socializaci v předškolním období je třeba chápat jako přípravu na život ve společnosti. Jak už bylo řečeno, probíhá nejen v rodině, ale i mimo ni.

V rodině si dítě osvojuje základní způsoby sociálního chování. Učí se komunikovat, přijímat názory jiných lidí a porozumět jim, vcítit se do jejich nálady, respektovat jejich potřeby, ovládat své emoce, uplatňovat své názory, přesvědčení atd.

Většina předškolních dětí umí bez problémů navázat vztahy mimo rodinu a zařadit se tím do jiných sociálních skupin. Dokáže se chovat jinak k učitelce v mateřské škole, jinak k sousedce, jinak ke svému vrstevníkovi apod.

Podle Vágnerové (2005) se začíná diferencovat standardní triáda oblastí, s nimiž se dítě identifikuje. Do této triády patří:

- Rodina - Soukromé prostředí, které je zdrojem jistoty a bezpečí.
- Mateřská škola - První instituce, s níž se dítě setkává. Prostřednictvím mateřské školy vstupuje do společnosti jako samostatný jedinec a potvrzuje si tím své kompetence. Dítě se musí přizpůsobit požadavkům předškolního zařízení, i když nemá takové nároky, jako bude mít základní škola. Osvojí si tím další sociální dovednosti.
- Vrstevníci - Rovnocenná skupina. Postupné začleňování mezi vrstevníky poskytuje užitečnou zkušenost, která přispívá k další diferenciaci vztahů a chování k dospělým a dětem, i k potřebnému sociálnímu osamostatňování. Ve vrstevnické skupině se mohou vytvářet horizontální vztahy (ve vztahu k cizím dětem, např. spolužákům v mateřské škole nebo dětem ze sousedství, na hřišti apod.), rovnocenné vztahy a také se zde mohou rozvíjet prosociální způsoby chování (umožňují začlenění do různých lidských skupin přijetí těmito skupinami a uplatnění v nich – družnost, solidarita, obětavost, tolerance, soucit). Dítě zde může uspokojit potřebu seberealizace i sebepotvrzení.

1.1.1 Rodina

V předškolním období můžeme považovat rodinu za nejvýznamnější sociální prostředí. Citová vazba k rodičům a ostatním rodinným příslušníkům je považována za zdroj jistoty a bezpečí. Stávají se vzorem, které dítě přijímá a napodobuje, a tím do značné míry určují charakter socializace dítěte i v dalším životě.

Pro dítě jsou velmi důležité vztahy mezi členy rodiny. Rodinné rituály, každodenní i výjimečné situace, které jsou zdrojem zážitků a členy rodiny tak spojují, tvoří jistotu v níž má dítě své nezpochybnitelné místo. Vágnerová (2005) uvádí, že k udržení jistoty dítěte je důležité vědomí, že jsou rodiče vždy nablízku a lze se na ně plně spolehnout.

Pro předškolní děti jsou rodiče významnou autoritou. Věří, že by si poradili s jakoukoliv situací. Rodiče jsou pro tyto děti vzorem, kterému by se chtěly ve všech směrech podobat a s nímž se identifikují. Děti proto přijímají veškeré názory a postoje rodičů a chtějí být přesně takové jako jsou oni. Zvyšují si tím jistotu, snižují si obavy, ať už vycházejí z čehokoliv, posilují si sebejistotu a také si zlepšují sebehodnocení.

Předškolní děti si rády hrají. Není neobvyklé, že si vyberou zatím pro ně nedostupnou roli dospělého, kterou si mohou procvičit a tím mohou být jako jejich rodiče. Zkoušejí si různé role dospělých, kde také přejímají jejich normy a řád, akceptují daná pravidla i způsob chování dané role. Svým způsobem se připravují na budoucí život.

„Některé hry, aniž by něco ztrácely ze své volnosti a tvořivé fantazie, velmi dobře cvičí jednotlivé oblasti důležité pro školní zralost. Především oblasti sociální, emocionální a pracovní zralosti. Týká se to například her se sociálními rolemi. Děti si hrají na maminku a na tatínka, na prodavače a na nakupování, na paní doktorku a nemocného a pod vlivem starších sourozenců i na školu – na paní učitelku a žáky. Cvičí tak role a situace, které se v běžném životě vyskytují, které mohou odpozorovat, ale které ještě ve svém životě zastávat nemohou, nebo jen částečně. Právě cvičení nanečisto umožňuje dítěti, aby si roli vyzkoušelo, seznámilo se s ní. Až se do podobné situace dostane a už to hra nebude, bude se v ní cítit jistější.“

(Klégrová: 2003: 28)

V průběhu času mívají většinou rodiče na předškolní děti větší požadavky a očekávají od nich zralejší jednání. Ve funkčních rodinách se rodiče ve svém chování ke svým dětem doplňují. V nefunkčních rodinách je tomu naopak.

Je obvyklé, že s dítětem tráví více času matka než otec. Matka si s dětmi hraje, více s nimi mluví, užívá citlivých způsobů kontroly a korekce dětského chování. Vyrovnaný vztah

matky k dítěti se také projevuje otevřeností. Matka patří mezi pečující a ochraňující osoby a tudíž je chápána jako zdroj jistoty a bezpečí. Během předškolního období se však dítě postupně více odpoutává od těsné vazby na matku.

Otec je pro děti většinou vzácnější než matka. Přenechává na ní totiž převážnou část výchovy. Otec pořádá s dětmi aktivity volného času. Mohou to být výlety i hry mimo domov. Otec používá častěji direktivnější příkazy než matka a pomáhá dětem regulovat jejich emoční reakce. Vztah s otcem bývá proměnlivější než vztah s matkou. Může být ovlivněn např. kvalitou partnerského vztahu.

Dle Vágnerové (2005) má vztah se sourozencem značný význam. Už jen to, že dítě musí nějakým způsobem zvládnout vzájemné soužití se svým sourozencem nebo dokonce sourozenci. Od sourozence se lze něčemu naučit. Mluví spolu o svých potřebách, pocitech, zájmech, kdežto dospělí dětem obvykle nic takového nesdělují. Sourozenci většinou nedosahují stejné vývojové úrovně, neboť bývají jen výjimečně shodného věku. Mohou však být spojenci např. ve společné hře, ale i soupeři, to když se musí dělit o rodičovskou pozornost. Jestliže je mezi sourozenci větší věkový rozdíl, takzvanou mocenskou roli přijímá starší dítě. To pomáhá předškolnímu sourozenci zvládat určité sociální dovednosti, může mu poskytovat ochranu a sloužit jako zdroj jistoty a bezpečí a také být pro něj vzorem. Může však využít svého postavení ve svůj prospěch a mladšího sourozence ovládat, mnohdy až terorizovat.

Často se v předškolním období stává, že dítě nepřijme novorozeneckého sourozence. Obává se o svou pozici v rodině, o lásku a pozornost rodičů, kteří se do narození nového člena zajímali pouze o ně.

Pokud mají spolu rodiče pěkný vztah, zpravidla vycházejí pěkně i s dětmi a děti jejich způsoby chování přejímají. Vágnerová (2005) poukazuje na to, že pro předškolní dítě má velký význam rodinné zázemí a hlavně jeho stabilita. Pokud tomu tak není a dochází k rozpadu rodiny, pro dítě to představuje specifickou psychosociální zátěž. Rozpad rodiny rozbourává onen dětský svět, který dítě považovalo za trvalý, kde byly jeho jistoty a bezpečí. Předškolní děti si většinou vykládají důvod rozvodu špatně. Mnohdy se považují za viníky rozvodu a začnou být úzkostnější. Bojí se, aby je neopustil i druhý rodič. Je to pro ně nová situace, se kterou nepočítaly.

Všechny popsané momenty, mají na dítě vliv a mohou se projevit nejen při nástupu dítěte do školy, kdy mohou nastat adaptační potíže (popsané v kapitole 2 Mladší školní věk), ale i v životě dítěte vůbec.

1.1.2 Mateřská škola

Mateřská škola umožňuje dítěti získat potřebné zkušenosti, které mu usnadní nástup do školy, respektive do první třídy. Poskytuje dítěti čas na adaptaci a zároveň nevytváří příliš velký tlak na jeho výkon. Nástup do mateřské školy zvládne většina dětí. U některých však mohou nastat adaptační potíže. Děti by proto měly být podle Vágnerové (2005) zralé a připravené zůstat značnou část dne samy v cizím prostředí a přizpůsobit se jeho nárokům.

Ve školce se dítě podřizuje řádu školy, který je jiný než domácí pravidla. Je zde nutné přijmout paní učitelku jako autoritu. Za důležitou je považována souhra dítěte s paní učitelkou, ke které dítě potřebuje získat pocit jistoty.

Dítě se také zařazuje mezi neznámé děti, mezi kterými si musí vydobýt svou pozici. Děje se tak za vydatné pomoci učitelek. Je vystaveno konkurenci, ve které se musí naučit prosadit, ale nemělo by to být na úkor někoho jiného.

Ve školce se cítí dobře téměř všechny děti od pěti let. Potřebují totiž společnost ostatních dětí, hrát si ve skupině a mít kamarády. Ve školce se tyto potřeby naplňují a mají svým způsobem na dítě vliv.

„Můžeme si povšimnout, že v tomto předškolním věku naprostá většina dětí po společnosti druhých dětí vysloveně touží. Jsou celé šťastné, když si jich druhé děti všimnou, když je vezmou do hry, když se před nimi samy mohou trochu předvést a vytáhnout, a ze všeho snad nejvíce, když si mohou svou novou kamarádku či kamaráda přivést k sobě domů a ukázat je svým rodičům.“

(Matějček: 2000: 48)

Jak se naučí orientovat v sociálních vztazích, jak dokáže navazovat kontakty s ostatními dětmi, jak bude vycházet s autoritou učitelky a jak je celkově spokojené, to vše je pro dítě důležité.

Díky pravidelnému kontaktu rodičů s učitelkami, je možné diskutovat o problematice nástupu dítěte do školy. O tom, jak se projevuje ve skupině ostatních dětí, jak se mezi nimi dokáže prosadit, zda dovede pracovat trpělivě a pečlivě, zda není jeho tempo příliš zdlouhavé, zda je šikovné v hrubé a jemné motorice a v grafomotorice apod. Učitelky také mohou upozornit rodiče na některé projevy nezralosti.

1.1.3 Vrstevníci a kamarádi

Zkušenosti získané v rodině ovlivňují vztahy a chování k vrstevníkům. Dítě může být pozitivně, ale i negativně laděné. Dítě, které je v tomto směru pozitivní, se podle toho chová. Je důvěřivější a od vrstevníků očekává přijetí a vstřícné reakce. U negativně laděného dítěte se však projevují reakce opačné. Rozvíjí se u něj nevhodný způsob chování. K ostatním je agresivní, nepříjemné, nerespektuje pravidla hry, nedokáže navázat kontakt. Od ostatních také nic dobrého nečeká a nelze mu tak dobře porozumět. Negativně laděné dítě nemusí mít špatné zkušenosti z rodiny, ale může záležet na jeho typu temperamentu, který ovlivňuje např. dráždivost dítěte. Takové dítě je nutné učit vhodným způsobům chování a reagování, čímž lze eliminovat možné obtíže. Je vhodné s ním pracovat jak v rodině, tak v mateřské škole.

„V kontaktu s vrstevníky se rozvíjí schopnost soupeřit i spolupracovat. Dítě se učí uplatňovat svoje schopnosti a prosazovat se mezi ostatními. Prožitek úspěšnosti se stává součástí osobní identity a ovlivňuje dětské prožívání i chování. Soupeřivá role, motivovaná potřebou sebepotvrzení, má v současné společnosti značnou prestiž a je atraktivní i pro předškolní děti.“

(Vágnerová: 2005: 214)

Většina předškolních dětí vyhledává kontakt s vrstevníky. Může být přehlížené od svých vrstevníků nebo s nimi naopak sdílí společné zážitky. Snáze dokáží navázat vztah s cizími dětmi než s cizími dospělými lidmi. Vrstevníci jsou cílovou společenskou skupinou, s nimi bude dítě sdílet celý další život (Matějček, 2003).

Předškolní děti se učí kritizovat ostatní děti, projevovat solidaritu a oplácet emoční oporu. Potřebují být akceptovány od ostatních a pozitivně hodnoceny. Chování vrstevníků má pro děti větší význam než projevy dospělých. Dochází totiž k porovnání svých schopností a dovedností s ostatními dětmi.

V předškolním období vznikají mezi dětmi kamarádské vztahy. Na rozdíl od sourozence si dítě získává kamaráda vlastní volbou. Jestliže mu nevyhovuje, může ho odmítnout. Pokud si neporozumí, dlouho se na sebe nezlobí a dokáží pokračovat třeba ve hře. Dítě si může najít kamaráda např. díky fyzické blízkosti (chodí do stejné mateřské školy, bydlí v sousedství apod.), podobnosti věku (mají podobné zájmy), chování (dovedou se snadno spřátelit apod.), vlastnictví zajímavého předmětu (např. hračky) atd.

Pro předškolní dítě je důležité, aby se dokázalo prosadit. Toho může dosáhnout pouze mezi vrstevníky, kde se rozvíjejí vztahy na stejné úrovni. Ostatní (starší děti nebo dospělí

lidé) představují nedostupnou konkurenci, se kterou nelze soupeřit. U dítěte mezi vrstevníky dochází k získání nějaké pozice. Dítě může být mezi vrstevníky považováno za hvězdu, baviče nebo naopak za outsidera apod.

Některé děti mají možnost nastoupit do stejné školy spolu s kamarády, které znají ze školky nebo ze svého bydliště. Je to pro ně velká výhoda v tom, že nejsou na úplný začátek školní docházky samy. Mohou si navzájem sdělit své obavy, strach, radost apod. ze školního prostředí.

2 Mladší školní věk

Udává se, že se dítě v tomto období pohybuje od svých 6 do 11 let. Podle Vágnerové (2005) je velice důležitým sociálním mezníkem nástup dítěte do školy (ve věku 6-7 let). Stává se školákem a tedy získává novou roli. Dochází k velké změně v jeho životě. Mladší školní období je považováno za nejstabilnější období v dětském životě, i když v něm dochází k různým vývojovým změnám. Záleží ovšem, zda vyrůstá ve zdravém sociálním prostředí. Při nástupu do školy je zde důležitá školní zralost či připravenost (viz kapitola 2.2 Školní zralost).

Jak už bylo řečeno, pro dítě, ale i jeho rodinu, je vstup do školy výjimečnou událostí. Bývá označován za zlomovou životní událost, kdy se od sebe oddělují dvě fáze dětského věku (předškolní věk a mladší školní věk).

Tento zlom přináší dítěti soustavné vzdělání. Klégrová (2003) uvádí, že je uváděno do nových rytmů strukturování času, kdy se učí odlišovat nejen dny všední a sváteční, ale i čas domácí přípravy na školu, rytmus vyučovacích hodin, přestávek ve škole, rytmus školního roku a prázdnin apod. Naskytnou se zde první pokusy samostatného plánování a organizování času. Dítě se učí realizovat nové životní role a mezilidské vztahy. Stává se žákem vůči učiteli a spolužákem vůči ostatním dětem ve třídě. Objevuje nové horizonty možností, kdy už umí přečíst knihu, poučit rodiče o tom, co se děje v přírodě na jaře apod. Dítě pozná, v čem je dobré a co dokáže.

V tomto období se dítě snaží obstát, ukázat se v tom nejlepším světle, být úspěšné a sklízet pochvalu. Pokud je dětské úsilí v potřebě vyniknout, prosadit se a být dobrý podchyceno a povzbuzováno, u dítěte se to projeví jeho radostí z úspěchu, zadostiučiněním z dosažených výsledků a je rádo, že dokáže určitou činnost dovést do konce. Soustředěnost, zdravá ctižádost, odpovědnost za své výsledky a píle jsou vlastnosti dítěte, které se při tom přirozeně aktivizují. Pokud ono dětské úsilí není podchyceno a prosazováno, ale naopak podlamováno (např. opakujícími se neúspěchy), v dítěti to navozuje pocit méněcennosti. V dalším vývoji se však pocit méněcennosti může stát rysem osobnosti, který má za následek apatii a rezignaci v úkolových situacích, vyhýbání se úkolů nebo obviňování okolí z nespravedlnosti. Tyto nepříznivé faktory mohou přetrvávat do budoucna.

Přirozený projev snahy a úsilí, vyzkoušení si nových věcí děti ukazují hlavně ve zdravém prostředí, kde se nemusí v případě neúspěchu bát, že budou nějakým způsobem trpět a že si udělají ostudu (např. trestáním od rodičů, špatnou známkou, výsměchem kamarádů atd.).

Dítě do školy chodit musí. Tráví v ní značnou část svého života a nemůže z ní odejít.

Ve třídě se zkouší prosadit v konkurenci spolužáků. Snaží se získat podobné postavení jaké má doma a tak se např. chlubí nebo žaluje učiteli, jen aby upoutal jeho pozornost.

2.1 Socializace

I v tomto období se rozvíjejí vztahy s různými lidmi mimo rodinu. Tak jako v předškolním období, i v tomto jsou pro rozvoj dětské osobnosti důležité tři oblasti. Patří mezi ně rodina, škola a vrstevníci. Sociální a emoční zázemí představuje rodina, která také ovlivňuje uplatnění dítěte. Rozvoj v sociálně požadovaných kompetencí i způsobu chování umožňuje škola. Rozvíjení vlastností a dovedností, které jsou důležité pro život v lidském společenství umožňují vrstevníci. Ti představují dítěti dostupný model chování i výkonu, se kterým se může srovnávat.

2.1.1 Rodina

Rodina je velice důležitá pro identitu školáka. Ten považuje za samozřejmost, že je členem rodiny, která funguje jako emoční zázemí i opora. V tomto věku děti lépe ovládají své emoční projevy a chování. Členové rodiny (rodiče, sourozenci, prarodiče atd.) jsou významnou složkou dětského světa. Mají společné zážitky i rituály, které rodinu spojují.

Rodiče slouží jako vzor nějakého způsobu chování. Mohou se stát dokonce ideálem, kterému se chce dítě přiblížit.

Rodinné vztahy mohou být významně narušené nástupem dítěte do školy. Dítě získává novou roli. Stává se z něj školák a tím může ovlivnit své postavení v rodině (např. se změní styl života celé rodiny, postoje rodičů k tomuto dítěti apod.) Rodiče na něj kladou větší nároky a už mu neponechávají takovou svobodu volby.

„Pro malého školáka je důležité, jakou hodnotu má školní výkon, resp. vzdělání vůbec, pro jeho rodiče. Rodina je pro ně emočně nejvýznamnější, rodiče představují rozhodující autoritu i v postoji ke škole. Dítě rodičovský postoj přejímá a pod tímto vlivem se rozvíjí jeho vztah ke školní práci.“

(Vágnerová: 2005: 272)

Rodiče většinou chápou úspěšnost svého dítěte tak, že si ve skutečnosti potvrdí své vlastní kvality. Školu svým dětem představují jako povinnost, nutnost k dalšímu rozvoji atd. Mnoho dětí je zvyklé být od svých rodičů pozitivně hodnoceno za všech okolností, ale nemusí tomu tak být mimo rodinu.

Školní úspěšnost dítěte je pro rodiče důležitá nejen v realitě, ale dávají jí důležitost i do budoucnosti. Ta ale školáky příliš nezajímá. Uvažují totiž na úrovni současnosti a aktuálních prožitků. Rodiče většinou dítěti naplánují užitečné činnosti, které by se mu mohly

v budoucnosti hodit. Dítě však o budoucnosti a svém příštím uplatnění zatím nepřemýšlí.

Vágnerová (2005) udává, že se matka chová ke svému dítěti podobně jako v předškolním období. Změna se může projevit většinou vztahem ke škole. Matka znamená pro dítě jistotu a bezpečí, reguluje míru stresu. Je takovou ochránkyní. Na druhou stranu dohlíží na plnění povinností a způsob chování.

Otec doplňuje působení matky. Je modelem dospělé osoby, se kterou dítě získává jiné zkušenosti než s matkou. Většinou podporuje dítě, aby vyzkoušelo něco nového nebo obtížného, podporuje dětskou samostatnost, nezávislost, sebejistotu a sebedůvěru. Často představuje větší autoritu než má k dítěti matka. Je to pravděpodobně dáno tím, že je pro ně svým způsobem sváteční. Užší soužití s matkou a řešení každodenních situací se pro dítě stává méně účinným.

Pro dítě je přítomnost obou rodičů v rodině velmi důležitá. Je zdrojem mnoha užitečných zkušeností. Dítě nezůstává fixováno jen na matku a díky tomu nebude mít v další vývojové fázi problémy s odpoutáním od rodiny. Vztah otce s matkou představuje pro dítě model vzájemného vztahu muže a ženy. Děti mohou považovat za normu jakékoliv chování, které vidí doma. Hádky rodičů může dítě vnímat za běžný komunikační vzorec a může si proto myslet, že se hádají všichni rodiče. Samy děti pravděpodobně budou jednat podobným způsobem v mezilidských vztazích, především v partnerských.

Pokud není rodinné zázemí klidné a spolehlivé, pro dítě se stává zdrojem úzkosti. Pokud rodina funguje tak jak má, dokáží její členové projevit své emoce vůči ostatním, diskutují o nich, vysvětlují si je a samozřejmě je umí ovládat. Dítě se v ní učí porozumět vlastním i cizím emočním prožitkům, učí se kdy a jak je ovládat.

Jestliže se rodiče rozvádí, děti začnou ztrácet jistotu rodinného zázemí. V této situaci většinou rodiče snižují hodnoty zavrženého partnera a činí tak i před dětmi. Ty jsou pak dezorientované a nevědí, komu by měly věřit. Vyvolává to v nich pocit ohrožení, ztrácí bezpečí, které bylo pro rodinu typické a také jim bere jistotu k rodinným normám a hodnotám. Děti mají často pocit zahanbenosti a méněcennosti, když je rodiče díky rozvodu opouští. „Tatínek odchází proto, že nejsem tak dobrý, aby se mnou zůstal.“ (Vágnerová: 2005: 277)

Vztah s rodičem, který s dítětem nežije, se mění, ochuzuje se. Tento rodič může být dítětem idealizován nebo naopak demonizován. Vzdukuje se mu a společné zážitky jsou jiné.

Vztah s rodičem, který s dítětem zůstal, se také mění. Děti jsou na něho více závislé. Vědí, že je samotný rodič potřebuje a ony potřebují jeho. Zpravidla na něho žárlí v případě možnosti nového partnerského vztahu. Pokud přijde do rodiny nový člen (partner jednoho z rodičů), většinou ho dítě chápe jako vetřelce, díky němuž se rozpadla rodina. Pro dítě je

těžké přijmout nevlastního rodiče a může na něj žárlit, protože se s ním dělí o čas a pozornost svého biologického rodiče.

Vztahy mezi sourozenci v rozvedených rodinách se podle Vágnerové (2005) mohou také měnit. Buď k sobě víc přilnou a vzájemně si poskytují emoční oporu, která jim chybí, anebo může narůst jejich rivalita a četnost konfliktů.

Rozpad rodiny se často projevuje i ve vztahu ke škole. Dítě může ztratit motivaci ke školní práci, díky reakci na prožité trauma apod.

Chlapci reagují na rozpad rodiny rozdílně než dívky. Mají větší tendenci projevit svůj hněv a zklamání, chovají se agresivně, nápadně apod. Dráždí tím své okolí a mohou proto být i hůře hodnoceni. Dívky se spíše stahují do sebe. Své problémy více prožívají, než projevují navenek a většinou se považují za viníka.

Sourozenci mezi sebou často soupeří, ale také spolu dovedou spolupracovat a vzájemně se podporovat. Mají společné zážitky, které mohou být příjemné i nepříjemné. Sourozenci bývají k sobě citově vřelejší a vyrovnanější, jestliže jsou k nim takoví jejich rodiče a pokud se ke každému dítěti chovají stejným způsobem.

Podle Vágnerové (2005) zvyšuje pořadí narození pravděpodobnost rozvoje určitých osobnostních rysů i způsobů chování:

- Dominantní pozici získává zpravidla nejstarší dítě. Mladší sourozenec ho bere za svůj vzor, který může obdivovat, anebo na něj naopak žárlit a cítit se jím odtržený. Nebude mít ale takovou zodpovědnost až bude ve věku svého staršího sourozence jako měl on. Starší dítě zpravidla mladšího sourozence ochraňuje, ale také s ním často manipuluje.
- Výhodné postavení má nejmladší dítě, přestože je ke všem podřízené. Musí se naučit domluvit se se sourozencem. Bude se ale také snažit získat výhody vydíráním, žalováním a zdůrazňováním pozice mladšího. Rodiče mu více odpustí a více ho tolerují. Vycházejí ze zkušeností se starším sourozencem.

Rodiče mohou srovnávat výkony svých dětí. Může se stát, že je starší sourozenec pro mladšího nedosažitelnou konkurencí. Při nástupu dítěte do školy, se pro něj většinou stává jeho starší sourozenec obdivovaným vzorem.

2.1.2 Škola

Ve škole dítě získává nové role, které pro ně mohou být různě zatěžující nebo uspokojující. Stává se školákem (chodí do školy a tudíž získává určité postavení), žákem (patří do určité školy a konkrétní třídy) a spolužákem (ve vztazích k dětem, které chodí do stejné třídy).

Podle Vágnerové (2005) je působení školy na dítě velmi významné, protože ovlivňuje vývoj dětské osobnosti v době, kdy se mnohé psychické vlastnosti a psychosociální kompetence teprve začínají formovat.

Role školáka zahrnuje dvě další role, které již byly zmíněny. Role žáka a spolužáka. Vágnerová (2005) je blíže specifikovala:

- Role žáka je vymezena zařazením do určité třídy, ve které je skupina žáků, a vztahem k učiteli, který danou třídu učí. Dítě by mělo respektovat požadavky učitele, ať už se týkají vztahu k výuce nebo k jeho chování ve škole. Pokud se dítě chová tak, jak se od něj očekává, je odměňováno. To mu přináší vyšší míru sociální prestiže. Pokud se chová obráceným způsobem, je odmítáno a negativně hodnoceno. To však jeho sociální prestiž snižuje.
- Role spolužáka je považována za rovnocennou s ostatními. Jejimi typickými znaky je souřadnost a nevýběrovost. Dítě si nemůže vybrat své spolužáky. Získá je až zařazením do určité třídy, do skupiny vrstevníků přibližně stejného věku.

2.1.3 Vrstevníci a kamarádi

Naučit se jak být dobrým kamarádem a jak získat přátele, je stejně důležité, jako se naučit jiným dovednostem. Na začátku školní docházky navazují děti přátelství zpravidla z důvodu, že se znají ze školky, sedí spolu v lavici nebo bydlí v sousedství. Mezi kamarády také může dojít ke konfliktu.

Děti vytvářejí větší či menší skupiny, které nemusí znamenat stálější přátelství. Tyto skupiny nebývají uzavřené a může být přijat téměř kdokoliv.

Vágnerová (2005) uvádí, že postavení ve třídě může dítě ovlivňovat svou oblíbeností. Bývá zpravidla přátelské, schopné empatie, vyjádření solidarity, pomoci i opory. Oblíbené dítě vyvolává kladnou citovou odezvu od ostatních. Neoblíbené dítě se nedovede s ostatními domluvit, spolupracovat, ani respektovat společné normy. Prosazuje se nepřiměřeně, je nepříjemné a rušivé, bývá náladové a dráždivé. Důvodem jejich chování může být mnoho příčin, např. mají citové problémy, odlišný mentální vývoj.

Je velice důležité, s kým dítě sedí v lavici. Jeho soused z lavice, je totiž jeho nejbližší spolupracovník. Děti si někdy mohou vybrat s kým chtějí sedět, někdy určí zasedací pořádek paní učitelka. Některé děti jsou rozsazovány proto, že si spolu při hodině povídají apod. Děti by rozhodně měly spolu v lavici vycházet a pokud by to nevyhovovalo alespoň jedné z dvojice, mělo by dojít k určitému řešení. Stane se, že se soused z lavice, se kterým se předtím dítě neznalo, stane novým kamarádem.

Rodiče by měli podporovat kamarádské vztahy svých dětí. Některé děti si spolu hrají i po vyučování nejen v družině, ale i v okolí, kde bydlí. Pokud v okolí nikdo ze spolužáků nebydlí, je na rodičích, aby svou ratolest doprovodili do míst jeho spolužáků nebo pozvali spolužáka domů apod. Jestliže dítě naváže snadno přátelské vztahy se spolužáky, pravděpodobně bude chodit do školy rádo a unese snáze nějaký neúspěch. Pro děti začne být důležité, kdo chodí do „áčka“ a kdo do „béčka“. Děti ze stejné třídy si jsou bližší a i se více spolu kamarádí.

2.2 Školní zralost

„Úspěšnost ve školní práci závisí na dosažení určité úrovně mnoha různých kompetencí. Rozvoj těchto kompetencí ovlivňuje zrání i zkušenosti. To znamená, že takové úrovně nedosáhnou děti nezralé ani děti nedostatečně či nepřiměřeně stimulované. Dítěti, které potřebné předpoklady nemá, bývá obvykle odložen nástup do školy.“

(Vágnerová: 2002: 124)

Kolem 6-7 let většina dětí dosáhne vývojové úrovně k zvládnutí školních požadavků. Každé dítě je však individuální, proto neprobíhá vývoj u všech dětí stejným tempem ani zcela rovnoměrně. Pokud nemá dítě předpoklady k zvládnutí školní docházky (jestliže je nezralé nebo nepřipravené či jinak hendikepované) nástup do školy se odkládá nebo je dítě zařazeno do speciální třídy apod.

Podle Klégrové (2003) a Vágnerové (2002) by mělo být dítě s nástupem do školy zralé v těchto oblastech:

1) Pracovní zralost

Je dobré sledovat, jak dlouho vydrží dítě u jedné činnosti, jakým způsobem ji vykonává, jestli je přitom trpělivé a vytrvalé, jestli ji dokončí, jestli se dokáže přizpůsobit změnám v pracovních činnostech. Zda je pro dítě důležitá správnost splnění a jeho výsledek a také, zda není snadno unavitelné. Sledujeme pozornost, pracovní tempo, jakým způsobem přijímá autoritu dospělého a jak vnímá instrukce (jestli stačí úkol jednou vysvětlit či nikoliv).

2) Sociální zralost

Sledujeme zda je dítě samostatné, jakým způsobem komunikuje s dospělými a ostatními dětmi, jakým způsobem zvládá odloučení od rodiny. Děti, které chodily před nástupem do školy do mateřské školy mají výhodu v tom, že jsou zvyklé být v kontaktu s jinými dětmi.

3) Řeč

Dítě by mělo dobře vyslovovat a mít dostatečnou slovní zásobu. Mělo by umět vyjádřit své potřeby v běžných situacích. Při špatném vyjadřování, nebude schopné odpovídat učiteli. Také by mělo porozumět řeči. Pokud by tomu tak nebylo, dítě by při výuce nerozumělo řeči učitele a začalo by stagnovat.

4) Rozvoj motoriky

Rozvoj motoriky je důležitý k dosažení potřebných předpokladů k učení. Dítě, které bude nezralé např. v manuálních zručnostech, v motorice mluvidel či očních pohybech nebo senzomotorické koordinaci (koordinace rukou a očí), bude mít problémy v některých

předmětech při výuce (např. čtení, psaní, výtvarná a pracovní výchova).

5) Rozvoj zrakového a sluchového vnímání

Rozvoj zrakového a sluchového vnímání je též důležitý k dosažení potřebných předpokladů k učení. Nezralé dítě nedokáže přesně odlišit zrakové nebo sluchové podněty. Nedokáže vnímat celek jako soubor částí.

6) Dosažení potřebné úrovně rozvoje poznávacích procesů

Dosažení potřebné úrovně rozvoje poznávacích procesů je pro dítě důležité proto, aby bylo schopné chápat učivo. Pokud dítě ve škole nechápe učivo, přestává pracovat.

7) Motivace dítěte ke škole

Nezralé dítě zpravidla nebývá motivováno ke školním povinnostem. Je pro ně důležitější uspokojení aktuálních osobních potřeb (např. jídlo, hra). Ve škole neustále vyrušuje a nesleduje vyučování. Nechce se učit. Dítě nemusí být motivováno také díky jeho rodině, která nepovažuje školu za důležitou. Dítě potom nechápe důležitost školy. Doma většinou nebývá pozitivně oceněno jeho školní úsilí.

8) Umět se chovat

Dítě musí mít určité pracovní a společenské návyky. Dítě bývá zpravidla nedostatečně vedené v rodině. Následkem je nízká úroveň rozvoje pracovních návyků a sebeobsluhy. Nechce se učit a také se nedovede ve škole chovat tak, jak se patří. Nechápe roli učitele, který je pro ně autoritou, ani roli spolužáků, kteří jsou na stejné úrovni.

Dítě by se mělo umět samo najíst, obléci, mělo by být nezávislé v osobní hygieně, umět si zavázat tkaničky apod. Také by si mělo umět zorganizovat své školní věci, co si má vzít do školy, co potřebuje na danou vyučovací hodinu, jaký je vůbec rozvrh na určitý den. Je samozřejmé, že mu s přípravou do školy budou ze začátku pomáhat rodiče, ale ve škole bude samo a bude se muset orientovat ve své tašce (najít v ní správné pomůcky na danou hodinu a připravit si je na lavici).

Škola není jen výuka, ale i společenská záležitost. Pro dítě se stane nedílnou součástí života, stráví v ní totiž několik hodin každý všední den (vyjma prázdnin atd.). Jak se přizpůsobí školnímu režimu a jak se bude ve škole cítit bude ovlivňovat i úspěšnost ve výuce.

2.3 Zahájení školní docházky

Nejen pro dítě, ale zpravidla i pro rodiče je první den ve škole velkou událostí. Je takovým symbolickým začátkem všech změn, které na dítě i jeho rodiče čekají.

„Celá rodina se na první den připravuje už delší dobu dopředu. Dobrá příprava dítěti mnohé usnadní. Dostane tašku či batůžek, penál, pero, tužky, pastelky. O škole se hovoří doma i ve školce a dítě si již samo zkouší dělat nějaké úkoly. Ve škole bylo už u zápisu, ale neškodí se s ním ještě několikrát ke škole podívat, aby se seznámilo s cestou a s okolím školy. Nebylo by dobré, aby šlo do úplně neznámého prostředí. Čím známější je situace, tím jistěji se v ní cítí a pak není problém překonat případnou nejistotu z odloučení od rodičů. I to nejstatečnější dítě může najednou přepadnout úzkost, je-li toho neznámého příliš. Často jdou s dítětem do školy i jeho kamarádi ze školky. Pokud jsou některé dvojice nerozluční kamarádi, je jistě možné ve škole požádat, aby mohli chodit do třídy spolu (případně i spolu sedět v lavici). Jsou si pak vzájemnou oporou v případě nejistoty. Ve dvou se vše zvládá lépe.“

(Klégrová: 2003: 45)

Na své nové žáky se těší i paní učitelky. Jsou plné očekávání, jaké děti se jim ve třídě sešly. Snaží se, aby jejich seznamování s dětmi bylo co nejpříjemnější a aby se mezi nimi hned od prvního okamžiku vytvořila přátelská atmosféra. Je velice důležité, aby děti cítily k učitelce hned ze začátku důvěru, neboť se pro ně stane další významnou autoritou.

První den se děti seznámí s paní učitelkou, vyzkouší si sedět v lavici, zjistí, kde mají třídu a šatnu. Jsou zde jen krátce. Školní práce začíná pozvolna až druhý den. Zpočátku chodí děti do školy na méně hodin, které se postupně nabalují, až si zvykají na školní den se čtyřmi vyučovacími hodinami. Děti si musí zvyknout na školní režim. Některé budou muset dříve vstávat a hlavně si musí navyknout, že se do školy chodí včas. Dítě by doma mělo mít dostatek času na ranní vstávání, snídání, hygienu atd. Nemělo by mít pocit spěchu a není dobré, když se dítě dostane do školy těsně před zvoněním. Ve škole by totiž mělo mít čas na přípravu věcí na lavici, popovídat si s kamarády apod. Mělo by se na svou práci v klidu naladit a ne začít uspěchaným dnem. Napětí totiž může přetrvávat do dalších vyučovacích hodin.

V začátcích školní docházky již děti dostávají drobné domácí úkoly typu vystříhnout si doma písmenka, zeptat se na něco rodičů, ořezat pastelky, nakreslit číslice a donést je do školy. Jsou důležité proto, aby si postupně zvykaly na plnění povinností. Některé děti si nezapamatují co mají doma udělat a někdy trvá dlouho, než si na úkoly zvyknou. Rodiče to

mohou dětem usnadnit v tom, že se pravidelně na úkoly ptají. Děti si pak snáze vzpomenou.

Zpočátku školní docházky vodí své děti většina rodičů do školy a z ní je i vyzvedává. Rodiče doprovází děti několik dnů, týdnů, ale někdy i déle. Důvodem může být vzdálenost školy, dopravní podmínky, ale i samostatnost dítěte. Někdy musí rodiče přizpůsobit svému dítěti svou pracovní dobu. Musí si také zvyknout, že bude dítě domů nosit domácí úkoly, se kterými jim bude pomáhat a dohlížet na jejich plnění. Budou je pravděpodobně muset podepsat a tím potvrdit, že o nich vědí. Měli by pravidelně kontrolovat notýsek (jestli v něm nemá dítě nějaký vzkaz), tašku do školy (zda má dítě vše připraveno na druhý den) atd. Jelikož si dítě není schopno, alespoň na začátku školy, připravit vše potřebné, rodiče by mu měli pomáhat a měli by proto připravovat tašku společně. Dítě pak ví, kde má např. penál a také se naučí, jak se má připravovat (Klégrová, 2003).

Některé děti mohou být po škole unavené. Alespoň zpočátku, než si na školní režim zvyknou. Může se stát, že po obědě usnou. Postupem času si na školní tempo navyknou, ale je třeba počítat s tím, že si budou muset po škole odpočinout. Zpravidla si odpočinou tím, co je baví (např. hra).

Každé dítě je individuální. Některé jsou schopné napsat domácí úkol hned po obědě. Poté si jdou zpravidla hrát ven. Jiné děti jsou však unavitelnější a potřebují nabrat síly. Ty pak dělají úkoly později. Rodiče dokáží vypozerovat, kdy se dítě dobře soustředí. To je nejvhodnější doba pro napsání úkolů. Je však také důležité, aby se alespoň jeden z rodičů účastnil práce dítěte. Hledají se kompromisy a zpravidla dohlíží na dítě ten z rodičů, který je doma dřív ze zaměstnání. Není dobré dělat úkoly večer, kdy jsou děti unavené. Dostatečně se nesoustředí a rodiče se jen zbytečně rozčilují.

2.4 Počáteční adaptační potíže

„Dítě si může být například zpočátku nejisté, jestli najde ve škole svou třídu, či zda se mezi ostatními dětmi neztratí (zvláště ve velkých školách). Když nevodí děti ze šatny paní učitelka, je dobré se domluvit s rodiči jiného dítěte, aby děti chodily spolu a byly si vzájemnou oporou. I odchod ze školy může vyvolávat obavy. Dítě může být v napětí, jestli na ně bude maminka po škole čekat, zvláště když se již třeba jednou opozdila, nebo když je cesta domů složitější a ono si ji ještě dobře nepamatuje. Je dobré některé situace dopředu předvídat a dítěti vysvětlit, co by mělo dělat, když by nastaly. Kde má počkat, na koho se má obrátit, koho požádat o pomoc. Jestliže má pohotově takovéto berličky, snáze se vyrovná i s nějakou méně očekávanou událostí.“

(Klégrová: 2003: 61)

Ovšem největší obtíže pravděpodobně způsobuje přijetí školního režimu. Vše je mnohem více řízeno časem. Dítě obvykle musí něco stihnout do určité doby. Problémy s přizpůsobováním se časovému rytmu mají většinou osobnostně pomalejší děti. Zpravidla pro ně není příjemné ranní vstávání, ve škole se musí umět připravit včas na hodinu, rychle se převléci na tělocvik apod.

Školní rytmus zasahuje i do odpoledních hodin, kde už je obvykle dítě doma. Musí si totiž vyhradit čas na přípravu tašky, kontrolu pomůcek, děláním úkolů apod. Musí už myslet na povinnosti a ne si jen hrát.

Může se stát, že se dítě hůře přizpůsobí paní učitelce, autoritě. Její napomenutí může brát jako nepřátelství a může si myslet, že je paní učitelka nemá ráda. Některé děti reagují na neúspěch lítostivě a pláčem. Rodiče by je měli uklidnit a přesvědčit, že to bude příště lepší a kdyby ne, že se mu nic hrozného nestane.

Někdy si dítě může myslet, že je paní učitelka hodnotila nesprávně. Např. že se snažilo a paní učitelka je nepochválila, kdežto jiné děti chváleny byly. Zpočátku ještě dítě není schopno porovnávat své výkony s ostatními, teprve se to učí.

Soužití s novými dětmi ve třídě je pro některé děti obtížné. Některé děti se skamarádí bez problémů, jiným to trvá déle. Také některým dětem nemusí vyhovovat jejich sused v lavici a nejsou schopni to nikomu říct. Učitel by se měl snažit vyzorovat nepříjemnosti, popřípadě se dětí ptát, zda si se susedem rozumí apod.

2.5 Vyučující

Na počátku školní docházky má učitel pro děti osobní charakter. Očekávají od něj obdobnou oporu, jakou mají v rodině a emoční vazbu, která posiluje pocit jistoty a bezpečí v novém prostředí. Identifikace s učitelem umožní dítěti snáze překonat počáteční obavy a adaptovat se na školní systém. Postupem času dítě pochopí, že učitel není jen pro ně a že není v roli osoby, která by k němu měla osobní vztah. Školák se musí podřídit učiteli i školnímu řádu.

Malí školáci přijímají veškeré učitelovo sdělení nekriticky a bezvýhradně.

Klégrová (2003) tvrdí, že autorita vyučujícího je velice významná. Někdy rodiče na vyučujícího tak trochu žárlí, neboť má jejich dítě často dojem, že jejich paní učitelka všechno zná a má ve všem pravdu. Dítě chce dělat úkoly jen tak, jak to řekne paní učitelka. Rodiče by to měli chápat a raději by neměli narušovat výukový systém, který je probírán v určité posloupnosti. Mohli by jiným postupem dokonce své dítě zmást.

Nikdo není neomylný, dokonce ani vyučující. Pokud vyučující přizná, že něco neví, že udělal chybu, pokud ho děti na chybu upozorní a on jim poděkuje atd., většinou v očích dětí ještě stoupne. Děti již většinou ví, že se nepletou jenom oni, ale i dospělí a chápou to jako dokonalou spravedlnost. Jestliže se učitel při své chybě takto zachová, dává dětem příklad, jak by se měla chyba napravovat. Také se pro ně stává lidštější a přístupnější.

2.6 Hodnocení

Školně zralé dítě začíná rozumět významu hodnocení a známek, které u něho vytvářejí pocit úspěšnosti nebo neúspěšnosti. Učí se odhadovat, co se mu povedlo, začíná poznávat, co se mu ve škole líbí a co ne, postupně se také učí srovnávat sebe s ostatními dětmi.

Na počátku školní docházky chce být dítě především dobře hodnoceno. Učí se, aby dosáhlo výsledků, které by potěšily rodiče i učitele. Jejich ocenění má pro dítě větší hodnotu než samotný výsledek.

Podle Heluse (2004) se hodnocení může snadno stát činitelem traumatizace dítěte, jestliže mu opakovaně říkáme, že je výkonově slabé, horší než druzí a než samo očekávalo. V některých školských systémech se z tohoto důvodu klasifikace v primárních školách odmítá. Stav zvýšené úzkosti, snížené soustředění a zároveň zhoršený výkon se může pojít se zkoušením. Proto by se neměl klást velký důraz na význam známky. Dítě se pak může začít učit kvůli známce a ne pro nové poznatky. Navíc nahromaděním negativních hodnocení a klasifikací může docházet k prohloubení pocitů méněcennosti, strachu, úzkosti, rezignace atd. Děti rády srovnávají své známky. Někdy do takové míry, že více než o zvládnutí učiva, usilují o prestižní pozici mezi sebou. Nemělo by se zapomínat na zdůvodnění oné klasifikace či hodnocení. Dítě by mělo vědět z jakého důvodu bylo daným způsobem klasifikováno nebo hodnoceno.

Dítě v tomto období ještě nedokáže odhadnout své schopnosti a přiměřeně ocenit vlastní výkony. Nemusí jít o lhaní, když bude dítě slibovat, že přečte celou knihu a neučiní tak. Ono samo svému tvrzení věří. Postupem času získá zkušenost, kde se naučí odhadu. Na sebehodnocení dítěte v tomto období má ohromný vliv právě hodnocení učitelem a rodiči.

2.7 Motivace ke škole

Existují děti, které se do školy těší z určitého důvodu. Může to být paní učitelka, spolužáci, zpěv, tělocvik, družina apod. Tyto děti je stále dobré podněcovat v jejich nadšení. Existují však i takové děti, které do školy nic neláká a chodí tam jenom proto, že musí. Právě pro tyto děti je velice důležité, jak jsou motivovány od rodičů i školy.

Obzvláště malé školáky mohou rodiče motivovat tím, že je pochválí za jedničku. Za horší známku se na ně nebudou zlobit, ale naopak jim pomohou s problémem. Motivace může také spočívat v tom, že vyučující vytváří pestré hodiny, na které se děti těší. Kamarádi také mohou ulehčit nešťastníkovi vstup do školy už jenom tím, že jsou mu na blízku. Družina se většinou stává jistým zdrojem her a školák se v ní cítí skoro jako ve školce. Je mnoho faktorů, které ovlivňují žákův postoj ke škole a k učení. Jestliže není dítě ke školní práci motivováno, nemusí dostatečně využívat své schopnosti.

Ďurič (1979) uvádí dva základní druhy motivace:

1) Vnitřní (intrinsická) motivace

U dítěte, které vykonává určitou činnost pro svůj zájem bez očekávání jakéhokoliv ocenění, pochvaly atd. Dítě, které je vnitřně motivované k učení, se rádo učí. Samo učení ho těší a výsledek ho uspokojuje. Vnitřně motivované děti jsou zpravidla ve škole úspěšné, chodí do školy rády a také se lépe připravují na výuku.

2) Vnější (extrinsická) motivace

U dítěte, které se neučí z vlastního zájmu, ale pod vlivem vnějších motivačních činitelů (učitelé, rodiče). Při vnější motivaci je dítě pod určitým tlakem a také může dojít k nejistotě při vykonávání určité činnosti. Děti motivované vnější motivací jsou zpravidla úzkostnější, mají menší sebevědomí a také se hůře přizpůsobují školnímu prostředí a s neúspěchem ve škole.

2.8 Co se dětem ve škole líbí

Děti se mohou do školy těšit z různých důvodů. Většinou se rády rozhovoří o tom, co je pro ně nové, zajímavé, co se jim ve škole líbí apod. Rodiče se jich na to často ptají, takže dítě, které samo nezačne o škole mluvit, alespoň odpoví na dotazy rodičů. Může se jim líbit např.:

- paní učitelka – Zpravidla pro děti platí, že to co řekne paní učitelka je svaté. Některým dětem se může líbit i vizáž. Děvčata by chtěla mít takové náušnice, jako má paní učitelka apod. Většinou mají paní učitelku rádi, protože je hodná.
- výzdoba třídy – Je velice důležité, aby se dítěti ve škole obzvláště ve třídě líbilo. Proto je důležité, pokud je třída vyzdobena např. obrázky, které děti samy nakreslily.
- popovídání si s kamarády – Děti se do školy mohou těšit také proto, že tam uvidí své spolužáky, mezi kterými si nejspíš našly nové kamarády. Mohou si sdělovat nové zážitky, radosti i strasti.
- družina – Družina pro děti představuje spoustu her a aktivit a také kamarádů nejen ze třídy. Těší se do ní a mnohdy ani nechtějí jít domů, protože zrovna začaly hrát další hru.

Podle Klégrové (2003) se školáci začnou brzy dělit na ty, co mají rádi počty a ty, kteří dávají spíše přednost čtení a psaní. Čtení a psaní musí děti více procvičovat a pro některé děti se to zdá být obtížné. Počty je také třeba procvičovat, ale pokud dítě dobře chápe početní vztahy a má vytvořenou alespoň částečně početní představu, nepotřebuje žádnou číselnou představu a počítání mu jde rychle. Počítání mají spíše v oblibě děti, které mají raději rychlou práci a řešení nových problémů.

Mezi oblíbené předměty mohou patřit tělocvik, zpěv i kreslení. Pro některé děti to mohou být velice důležité předměty také proto, jestliže jim ostatní předměty tolik nejdou, jako tyhle. Mohou si tím napravit reputaci. Pokud je pochválí paní učitelka, většinou stoupne uznání u ostatních dětí. Vyučující tímto způsobem může zlepšit postavení takového dítěte, které v ostatních předmětech není příliš úspěšné a bylo by pravděpodobně spolužáky podceňováno.

2.9 Spolupráce učitele a rodičů

Je velice důležité, aby mělo k učiteli dobrý vztah nejenom dítě, ale i jeho rodiče. Měli by důvěřovat jeho pedagogickým schopnostem i tomu, že učitel také jde o dobro dítěte. Pokud se podaří vytvořit mezi školou a rodinou pěkný vztah založený na důvěře a spolupráci, dítěti se mnohem lépe pracuje.

Jestliže by měli rodiče o učitelových postupech nějaké pochybnosti, podle Klégrové (2003) by rozhodně neměli snižovat jeho autoritu před dítětem. Rozumnější by bylo se dohodnout s učitelem osobně. Pokud by mluvili rodiče před dítětem o jeho učiteli negativně, naruší tak učitelovu autoritu a v dítěti to může vyvolat zmatek a nejistotu v tom, koho má poslouchat. Může se tak zhoršovat vztah s učitelem. Rozhodně se pracuje dítěti lépe v přátelském prostředí, kde má dítě pocit, že ho má učitel rád a i dítě potřebuje mít rádo učitele. Samozřejmě se učitel pracuje lépe s rodiči, od kterých cítí důvěru a zaujetí pro společný cíl, kterým je vzdělávání a výchova dětí.

Pro některé rodiče může být první kontakt s učitelem při třídní schůzce. Pro obě strany (rodič, učitel) je důležité, aby se osobně poznali. Usnadní jim to vzájemnou komunikaci. Informovat rodiče není snadnou záležitostí. Může zde dojít k nedorozumění, špatnému pochopení a mezi rodiči a učitelem pak vzniká napětí. Rodiče těžko nesou, když se něco nedaří jejich dítěti. I dobře míněné rady učitele, jak s dítětem doma pracovat, mohou vyvolat nepochopení rodičů a naruší tak dobré vztahy.

Jestliže chce učitel projednat s rodičem nějakou závažnější věc, co se týká školního prospěchu, měl by to s ním projednat individuálně. Rozhodně ne před celou třídou rodičů o třídních schůzkách. Pokud nějaký problém nastane, většinou si učitel rodiče pozve do školy na konzultaci během školního roku a neprobírá danou záležitost jen o třídních schůzkách. Konzultace by měla probíhat v klidném prostředí, nejlépe v kabinetě, kde je možné se posadit v příjemném prostředí a daný problém probrat. K vyjádření potřebují prostor i rodiče. Dítě se může chovat jinak doma, jinak ve třídě, v družině atd. Učitel a rodiče znají dítě trochu z jiné stránky a mohou je i rozdílně hodnotit. Pokud rodiče vycítí ze strany školy pochopení, je možné vytvořit velmi dobrou atmosféru ve vzájemné spolupráci, která je zaměřena na pomoc dítěte a na zvládnutí jeho obtíží.

Existují rodiny, se kterými je domluva obtížnější, přestože se učitel snaží vytvořit dobrý základ pro vzájemné vztahy. Jsou to takové rodiny, které jsou příliš ochranné (před dítětem zametají cestičku, dítě pak není samostatné a má pocit, že za něj vše vyřeší rodiče), mají vysoké nároky na dítě (dítě může trpět pocitem viny, že rodiče zklamalo), jsou

nedostatečně pečující ke vztahu ke školní práci (dítě chodí nepřipravené do školy) nebo odmítají spolupráci se školou (extrémní případ, kdy rodiče dítě posílají do školy jen proto, že musí; dítě nemá doma žádnou podporu ke školní práci).

2.10 Genderová identita

Zajímavé téma se mi zdá genderová identita dítěte. Jak se tato identita projevuje na jeho charakteru, chování a jak ho vidí vyučující ve škole.

Genderová identita znamená uvědomění si pohlaví dítěte. Může se to projevit v tom, že chlapec nechce nosit červenou bundu, protože červená barva je pro holky a ne pro kluky apod. Pro rozvoj genderové identity je důležitá přítomnost obou rodičů. Jestliže v rodině chybí jeden z rodičů, chybí tím i vzor pro pochopení jedné genderové role.

Dle Vágnerové (2005) jsou dívky všeobecně označovány za citlivější, s větším sklonem ostatním pomáhat nebo o někoho pečovat. Chlapci nebývají tak sociálně citliví, vytvářejí větší skupiny, mají sklony k vychloubačství, usilují o dominantní postavení, pošťuchují se a měří své síly. Předškoláci se většinou chovají odlišně k dětem různého pohlaví. Vyhledávají spíše kontakt s dětmi stejného pohlaví. Potvrzují si tím genderovou identitu, která se projevuje i v mateřské škole, kdy jsou některé hračky „klučičí“, jiné „holčičí“.

„Genderově specifický stereotyp, resp. jeho očekávání, se ve značné míře projevuje i ve škole. Požadavky školy jsou takového charakteru, že více vyhovují dívkám, pro chlapce jsou hůře splnitelné. Ideálu žáka ve větší míře odpovídají vlastnosti přičítané dívkám.

Od chlapců se očekává menší přizpůsobivost, hyperaktivita, impulzivita, menší zájem o výuku až lajdáctví. Učitel již předem počítá s tím, že chlapci nebudou tak pilní, budou se hůře učit a více rušit. Chlapci upoutávají pozornost učitele častěji nežádoucím chováním, bývají hůře hodnoceni a více kritizováni. Zejména učitelky jsou přesvědčeny, že chlapce je třeba neustále kontrolovat, nelze se na ně spolehnout a nechat je pracovat samostatně. (Určitý význam má skutečnost, že jde většinou o učitelky, učitel-muž je výjimkou.)

Od dívek se očekává větší konformita, poslušnost a schopnost přizpůsobení, píle svědomitost a spolehlivost. Dívky podle názoru učitelů potřebují více pomoci a opory, učitelé mají tendenci chovat se k dívkám protektivněji. Od dívek se očekává méně soupeřivé chování a větší submisivita. Pokud dívka takovému očekávání neodpovídá, reagují učitelé zvýšením tlaku na posílení požadovaných vlastností.“

(Vágnerová: 2005: 314-315)

3. Pojetí 1. stupně základního vzdělávání

Vzhledem k tématu práce je vhodné zmínit, jak je nahlíženo na 1. stupeň základního vzdělávání.

„První stupeň základního vzdělávání je z hlediska vývoje žáků velmi významným a didakticky specifickým stupněm vzdělávání. Zprostředkovává žákům především přechod z režimově volnějšího a příznivějšího rodinného života a předškolního vzdělávání do systematického povinného vzdělávání. Vstup do základního vzdělávání patří k nejnáročnějším obdobím, s nimiž se musí člověk ve svém životě vyrovnávat. Přináší časové a režimové změny, jiný a pravidelnější způsob práce, nové prostředí, lidi a vztahy, změny ve stravovacím, pitném či pohybovém režimu.

(Bílá kniha: 2001: 47)

Dále Bílá kniha (2001) uvádí, že cílem 1. stupně základního vzdělávání je vytváření předpokladů pro celoživotní učení – získávání základních návyků a dovedností pro školní i mimoškolní práci, vytváření motivace k učení, osvojování základní gramotnosti jako nástroje dalšího úspěšného vzdělávání, postupné utváření uceleného náhledu na svět včetně vztahu k životnímu prostředí a podpora zdraví.

Pro vzdělání je důležitá příznivá sociální, emociální a pracovní atmosféra. Škola by pro žáka měla být místem pozitivních prožitků a zajímavých zkušeností. Důležitý je kontakt mezi učitelem a žákem i žáky mezi sebou. Ten se přetváří v uznávaná pravidla, naplněná pochopením, respektem, spoluprací, aktivitou a prostorem pro každého. Žáci jsou postupně vedeni k vzájemnému hodnocení a sebehodnocení.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Úvod

Diplomová práce je pojata jako kvalitativní výzkum, ve kterém se snažím postihnout vývoj vztahu ke škole u dětí zahajujících školní docházku. Ke sběru dat jsem použila metodu pozorování, strukturovaného rozhovoru a nedokončených vět.

Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum dle Hendla (1997) obsahuje popis a interpretaci sociálních nebo individuálních lidských problémů. Cílem je vytvoření obrazu zkoumaného problému. Vychází se z empirických dat získaných rozhovorem, pozorováním a studií dokumentů. Kvalitativní výzkum se zakládá na porozumění jevům, které zkoumá, často je i vysvětluje.

Cíl výzkumu

Je známo, že se většina předškolních dětí do školy těší. Většinou je navnadí rodiče, sourozenci a kamarádi z okolí. Existují však i takové děti, které se nechtějí smířit s myšlenkou, že jednou nastane okamžik, kdy do školy nastoupit musí.

Cílem výzkumu bylo proto zjistit, zda se děti do školy těší ještě než do ní nastoupí a jestli se se zahájením školní docházky jejich vztah ke škole nějakým způsobem změnil.

Výzkumné metody

V tomto kvalitativním výzkumu byly použity metody pozorování, strukturovaného rozhovoru a nedokončených vět.

- Metoda pozorování – byla použita pouze při rozhovorech se zkoumanými dětmi, jejich rodiči a učitelkami. Snažila jsem se zaznamenat jejich chování a reakce při kladení otázek.
- Metoda strukturovaného rozhovoru – byla použita se zkoumanými dětmi, jejich rodiči a učitelkami. Snažila jsem se o návaznost rozhovorů mezi dítětem, jeho rodičem a učitelkou v daném měsíci i o návaznost mezi jednotlivými etapami rozhovorů.
- Metoda nedokončených vět – byla použita pouze u zkoumaných dětí. Nedokončené věty jsem dětem pokládala hned po strukturovaném rozhovoru.

K výzkumu byl použit diktafon.

Výzkumný vzorek

Jelikož jsem neznala žádného budoucího školáka, bylo pro mne nejsnazší zajít do mateřské školy. Po domluvě s ředitelkou bylo pro výzkum doporučeno šest dětí.

V den výběru dětí jsem zároveň uskutečnila první rozhovor (červen 2008). Vyslechla jsem šest dětí, tři maminky, jednu babičku a jednu paní učitelku. Výběr byl ulehčen tím, že tyto tři maminky souhlasily s výzkumem.

Pro pestrost výzkumu by byly nejvhodnější takové děti, které by se svým charakterem výrazněji lišily od ostatních vrstevníků (hyperaktivitou, nezájmem, sociálním prostředím atd.). V mém případě jsem výběr mohla ovlivnit jen málo.

Ve městě, kde probíhal výzkum, existují dvě základní školy. Základní škola Komenského a základní škola Blatenská. Základní škole Komenského se říká „stará“ a základní škole Blatenské se říká „nová“. Do staré školy chodí dvě děti z výzkumného vzorku. Mají možnost navštěvovat družinu před vyučováním i po vyučování. Do nové školy chodí jedno dítě z výzkumného vzorku. V mateřské škole jsem byla seznámena s tím, že základní škola Komenského s nimi spolupracuje. Spolupráce spočívá v tom, že pro budoucí žáky je ve škole připraven Den dětí. Žáci si rozdělí děti ze školky a vodí je po různých soutěžních stanovištích. Potom se jdou podívat za kamarády, kteří ve školce byli před rokem. Děti vidí celou vyučovací hodinu a také prostředí ve kterém se učí. Pokud jdou budoucí žáčci na tuto základní školu, nemusí se bát toho, že nebudou nikoho znát. Do třídy jsou přiřazeni s někým, koho znají ze školky. Také budoucí učitelky těchto dětí, se na ně přijdou zeptat do mateřské školky. Dozví se alespoň předběžně v čem by dítě mohlo mít problémy, co mu naopak půjde apod. Vychovatelky se v září nebo v říjnu, podle toho, jak jim to umožní škola, jdou podívat na to, jak se „jejich děti“ zadaptovali ve škole. Noví školáci se také mohou přijít podívat do školky na vychovatelky a kamarády. Spolupráce probíhá rozumnou, nenásilnou formou.

Průběh výzkumu

Výzkum probíhal od června 2008 do února 2009 ve čtyřech etapách. V červnu, v září, v listopadu a v únoru. Rozmezí mezi etapami bylo zvoleno proto, aby mohly být zpozorovány případné změny vztahu dítěte na školu.

V červnu byly dotazované děti ještě ve školce, v dalších zkoumaných měsících již byly žáky základní školy. Informace o zkoumaných dětech byly získávány též od jejich maminek a učitelek mateřských i základních škol.

S rodiči bylo při prvním rozhovoru domluveno, kde bude probíhat další rozhovor. Za

jednou maminkou jsem docházela v pátek v určenou hodinu do téže mateřské školy, kde probíhal výzkum, kde pracovala jako paní učitelka. Druhou maminku jsem mohla navštívit také v jejím zaměstnání. Třetí maminka byla na mateřské dovolené. Nabídla mi telefonní kontakt, díky kterému jsme se domlouvaly na další rozhovor. Většinou jsme setkávaly před tím než vyzvedla svou ratolest z družiny.

Paní učitelky ze základních škol a děti jsem navštěvovala v pátek určených měsíců.

S paní učitelkou z mateřské školy byl uskutečněn rozhovor pouze jednou a to v červnu 2008.

Jelikož jsem si vybrala děti v mém bydlišti, což není místo mého studia, tak jsem se od září snažila skloubit rozhovory se všemi zúčastněnými v jeden den. Obvykle jsem nejprve zašla do základní školy Komenského, kde jsem před první vyučovací hodinou vyslechla paní učitelku, poté Pavlíka s Eliškou (jednotlivě). Kolem desáté hodiny jsem byla domluvena s Pavlíkovou maminkou ve školce. Po tomto rozhovoru jsem šla za Eliščinou maminkou do její práce. Kolem jedné hodiny jsem byla domluvena s paní učitelkou na základní škole Blatenská, poté jsem zašla za Markem do družiny a před třetí hodinou jsem vyslyšela Markovu maminku.

Ne vždy se to takhle podařilo. V takovém případě nastalo telefonování a obíhání zúčastněných.

10 Bližší informace ohledně rozhovorů

Tato kapitola je rozdělena na podkapitoly podle měsíců, kdy byly uskutečněny rozhovory. V každé kapitole je blíže popsáno, kde se rozhovory odehrávaly, jak probíhaly, jaké při nich byly reakce dětí, jejich rodičů a učitelů apod.

10.1 Červen 2008

Všechny rozhovory byly uskutečněny v jeden den v mateřské škole. V ranních hodinách byly vyslechnuty rodiče, poté jejich děti a paní učitelka. Jedna maminka byla vyslechnuta v dopoledních hodinách jako poslední.

Nutno upozornit, že jsem se se třemi vybranými dětmi viděla poprvé v životě. Jejich reakce byly právě z tohoto důvodu hodně ovlivněny. Při rozhovoru nedělaly žádnou činnost (kreslení apod.). K jejich uskutečnění byl poskytnut kabinet paní učitelek v mateřské škole, kde bylo dostatek klidu. Každé dítě bylo vyslyšeno jednotlivě.

Rodiče dětí byly s návrhem spolupráce na výzkumu trochu zaskočeni. Přesto souhlasili a v momentě mi byli ochotni poskytnout rozhovor. Také s nimi bylo domluveno, kdy a kde se bude možnost setkat kvůli dalšímu rozhovoru.

10.1.1 Děti

Pavlík se trochu styděl, ale nebál se odpovídat. Je vysoký, usměvavý s jemnými rysy. Má poměrně hrubý hlas.

Eliška se z vybraných třech dětí styděla nejvíc. Působila hodně uzavřeně a na otázky reagovala krčením ramen, kýváním hlavou, nanejvýš krátkými větami. Mluvila velmi potichu a snad ani jednou se neusmála.

Marek i přes svou stydlivost dokázal odpovídat celou větou. Na židli se „vrtěl“. Působil optimisticky a energicky.

10.1.2 Paní učitelka z mateřské školy

Paní učitelka z mateřské školy je již v důchodovém věku a je u ní znát letitá zkušenost s dětmi. Rozhovor probíhal ve třídě, kde si zrovna děti hrály. Paní učitelka byla velice milá a ochotně mi poskytla rozhovor ohledně všech dětí, se kterými byl rozhovor pořízen. O mém výzkumu věděla od paní ředitelky dané mateřské školy.

10.1.3 Rodiče dětí

Pavlíkova maminka pracuje jako paní učitelka v mateřské škole. Rozhovor probíhal v dopoledních hodinách za vydařeného počasí na místní zahradě. Okolo si hrály děti. Velmi ochotně odpovídala na otázky. Působila přátelsky a bylo vidět, že to s dětmi umí.

Eliščina maminka mi poskytla rozhovor také ochotně. Probíhal, jak už bylo řečeno výše, v kabinetě v mateřské škole, v ranních hodinách, kdy odváděla svou ratolest do školky.

Markova maminka je velice výřečná žena, která bez problémů odpovídala na otázky. Rozhovor probíhal též v kabinetě mateřské školy v ranních hodinách, kdy také odváděla své dítě do školky.

10.2 Září 2008

10.2.1 Děti

Rozhovor s Pavlíkem a s Eliškou probíhal o přestávce ve třídě před první vyučovací hodinou. Po zazvonění na hodinu pokračoval rozhovor na chodbě. Pavlík a Eliška byli dotazováni každý zvlášť. Na obou bylo vidět, že mne poznali hned, jak mne upozorovali ve třídě.

Pavlík se choval jako při předchozím rozhovoru. Trošku se styděl, ale nebál se odpovídat. Zdál se být trochu unavený. Při rozhovoru zazvonilo na hodinu, proto se pokračovalo na chodbě.

Rozhovor s Eliškou probíhal celý na chodbě. Stále se styděla, odpovídala lépe než v červnu, přesto u ní i nadále převažovalo kývání hlavou a krčení ramen. Už se i usmála.

Marek byl vyslechnut den před Eliškou a Pavlíkem, jelikož chodí na jinou základní školu než oni. Rozhovor probíhal před první vyučovací hodinou, na chodbě před třídou. Marek se opět styděl, ale nebál se komunikovat. Při povídání si pohupoval nohama. Během rozhovoru zahlédl paní učitelku, tak mne upozornil, že je to jeho paní učitelka.

10.2.2 Paní učitelky ze základních škol

Paní učitelka ze základní školy Komenského byla zaskočena z rozhovoru na diktafon. Přesto mi ochotně podala informace o Pavlíkovi a Elišce. Rozhovor probíhal o přestávce před první vyučovací hodinou. Poté byly vyslechnuty děti.

Paní učitelka ze základní školy Blatenská mi poskytla rozhovor v den, kdy byl dotazován Marek. Rozhovor probíhal o velké přestávce na chodbě na lavičce. Kolem pobíhaly děti. Často se mezi nimi objevil i Marek, který byl zvědavý o čem si povídáme. Paní učitelka byla velice milá a trochu s obavami z rozhovoru na diktafon odpovídala na položené otázky.

Obě paní učitelky jsou mladé, přesto mají letitou zkušenost s vyučováním.

10.2.3 Rodiče dětí

Všechny maminky mi bez problémů poskytly rozhovor.

Pavlíkova maminka mi poskytla rozhovor ve školce, kde pracuje. Kolem nás bylo plno dětí. Působila na mne velice klidně a příjemně, do toho musela „dozorovat“ nad dětmi.

Rozhovor s Eliščinou maminkou byl uskutečněn v její práci v odpoledních hodinách.

V kanceláři byla jedna spolupracovnice, která se jednou do hovoru vložila ohledně budoucího zaměstnání dítěte.

Rozhovor s Markovo maminkou byl proveden ve škole, na chodbě, před tím než byl vyzvednut ze školky. Kolem nás občas prošli ostatní rodiče, kteří si šli pro své děti.

10.3 Listopad 2008

10.3.1 Děti

S Pavlíkem probíhal rozhovor po Elišce, opět v ranních hodinách před první vyučovací hodinou ve třídě. Odpovídal klidně. Ke konci rozhovoru zazvonilo, ale stihli jsme ho dokončit.

S Eliškou probíhal rozhovor, jako u Pavlíka, v ranních hodinách před první vyučovací hodinou ve třídě. U Elišky ustupoval stud a také kývání hlavou a krčení ramen. Odpovídala větami.

S Markem probíhal rozhovor po vyučování v družině. Zastihla jsem ho, jak kreslí obrázek. Při rozhovoru jsem ho nechala kreslit. V tomto okamžiku vychovatelka zabavila děti aktivitou, aby nás nevyrušovaly. Marek se už tolik nestyděl, jako v předchozích setkáních. Nebál se odpovídat. Snad to bylo tím, že už mne trochu znal, také že měl po vyučování a také proto, že byl v družině a mohl si kreslit. Při rozhovoru jsme seděli u stolku naproti sobě.

10.3.2 Paní učitelky ze základních škol

Paní učitelka ze základní školy Komenského mi poskytla rozhovor tak jako v září, o přestávce před první vyučovací hodinou. Nejprve jsem byla informována o Pavlíkovi, poté o Elišce.

Paní učitelka ze základní školy Blatenská mi poskytla rozhovor v odpoledních hodinách po vyučování ve své třídě. O Markovi mluvila klidně a s rozvahou. Na rozhovor bylo dostatek klidu a času.

10.3.3 Rodiče dětí

Rozhovor s Pavlíkovo maminkou byl uskutečněn ve školce přímo ve třídě mezi dětmi, kde maminka pracuje. Velice příjemná žena, vždy s promyšlenou odpovědí, většinou s úsměvem na tváři.

Rozhovor s Eliščinou maminkou nebyl uskutečněn z pracovních důvodů. Přijala

alespoň tištěnou formu strukturovaného rozhovoru, která od ní byla zpět vyzvednuta přibližně po měsíci.

Rozhovor s maminkou Marka byl opět uskutečněn ve škole na chodbě před tím, než byl Marek vyzvednut z družiny. Maminka přivedla s sebou malou dceru (cca 3 roky), která během rozhovoru chtěla na záchod, za Marečkem a domů. Maminka přesto poskytla informace ochotně a bez problémů.

10.4 Únor 2009

10.4.1 Děti

S Pavlíkem byl uskutečněn rozhovor vzadu ve třídě u piana o přestávce před první vyučovací hodinou. Pavlíkovi rozhovor nevadil, ke konci byl však méně koncentrovaný. Kolem nás se občas udělalo kolečko dětí, které jsem se snažila zlákat k jiné činnosti, než aby nás poslouchali. Ke konci rozhovoru bylo slyšet první zvonění.

S Eliškou byl rozhovor uskutečněn, tak jako u Pavlíka, vzadu ve třídě u piana o přestávce před první vyučovací hodinou. Po zazvonění na hodinu jsme se přesunuly na chodbu na lavičku. Na Elišce bylo znát, že se styděla čím dál méně. Bylo snadné ale poznat, že je uzavřenějším člověkem oproti Pavlíkovi a Markovi. Při popisování obrázku (obrázek 1), který mi od Elišky poskytla její maminka, se podstatně lépe rozhovořila.

Rozhovor s Markem nebyl pořízen, neboť onemocněl neštovicemi.

obrázek 1 – Vysněný dům

10.4.2 Paní učitelky ze základních škol

Paní učitelka ze základní školy Komenského mi poskytla rozhovor ve třídě před první vyučovací hodinou stejně tak, jako v předešlých rozhovorech. Informace o Pavlíkovi a Elišce mi byly poskytnuty.

Paní učitelka ze základní školy Blatenská mi opět poskytla rozhovor ve třídě po vyučování v odpoledních hodinách. Informace o Markovi mi byly poskytnuty ochotně.

10.4.3 Rodiče dětí

Rozhovor s maminkou Pavlíka proběhl opět v mateřské školce, kde pracuje. Tentokrát jsme nebyly ve třídě mezi dětmi, ale v kabinetě. Ještě než jsem stačila zapnout diktafon, tak mi začala o Pavlíkovi vyprávět.

S Eliščinou maminkou neproběhl rozhovor opět z pracovních důvodů. Byla však ochotna vyplnit vytištěný strukturovaný rozhovor, který jsem si od ní přibližně po měsíci vyzvedla.

S maminkou Marka neproběhl rozhovor z důvodu Markova onemocnění (neštovice).

11 Kazuistika dětí

11.1 Pavlík

Pavlíkovi bylo v červenci 2008 sedm let. Díky měsíci narození měl odklad školní docházky. Oproti ostatním dětem je vysoký. Působí přátelsky, jemně, komunikativně, hravě, pečlivě a chytře. Podle jeho maminky má spíše holčičí povahu. Pochází z úplné rodiny. Má sestru, která je starší než je on. Je jí 18 let. Vídají se pouze o víkendech a o prázdninách, jelikož je sestra na internátě. Mají ale spolu pěkný vztah. Pavlík navštěvuje základní školu Komenského v místě bydliště. Nemusí proto řešit dojíždění do školy. Do školy i ze školy ho vodí maminka. Nejprve se do školy netěšil, posléze se začal těšit, ale spíše do družiny, kde by si mohl hrát.

Ze začátku školního roku byl Pavlík obětí šikany. Chodil domů s bolestmi břicha, protože ho do něj bouchal agresivní Filip ze třídy a také ho nechtěl pouštět na záchod. Pavlík o tom našťestí doma řekl. Maminka šla řešit situaci do školy, kde si promluvila s Filipovo babičkou a sestrou. Od nich se dozvěděla, že doma Filip tvrdil pravý opak. Paní učitelka si s Filipem promluvila soukromě. Od té doby vše ustalo. Zjistilo se, že Filip neubližoval jenom

Pavlíkovi, ale i dalším dětem. Řešit to však začala jen Pavlíkova maminka.

Jeho paní učitelka si ho nemůže vynachválit. Rád pomáhá s rozdáváním sešitů apod. Pavlíkovi se ve škole líbí. Začíná ho bavit kreslení, které neměl rád. Také se mu zalíbil tělocvik a zamiloval si hru na flétnu. Ve třídě je oblíbený. Má hodně kamarádů, hlavně mezi děvčaty. Ve třídě sedí v poslední lavici s Matýskem, kterého zná ze školky. Má rád paní učitelku. Chtěl by být rybářem, kouzelníkem nebo policajtem. Chodí do třídy s Eliškou.

11.2 Eliška

Eliška neměla odklad školní docházky. Do školy se těšila, protože tam nemusí tak jako ve školce po obědě spát. Pochází z úplné rodiny. Má starší sestru, která již chodí na druhý stupeň do stejné základní školy (ZŠ Komenského). Do školy ji vodí rodiče, ze školy ji odvádí rodiče nebo sestra. Družinu navštěvuje před školou i po škole. Nosí brýle, snad proto sedí v první lavici. V lavici seděla s Kubíkem, kterého neznala ze školky a nevyhovovalo jí to. Paní učitelce ani rodičům o tom však neřekla. Eliška působí nenápadně, uzavřeně, tiše, stydlivě. Kamarády má hlavně ze školky. Ráda kreslí. Do třídy chodí s Pavlíkem.

11.3 Marek

Marek neměl odklad školní docházky. Pochází z úplné rodiny. Má mladší sestru, která ještě nechodí ani do školky. Marek byl zpočátku stydlivý, později upovídaný. Působí jako živější dítě, které dokáže poslechnout. Je chytrý a kamarádský. S Pavlíkem jsou bratřanci. Marek však chodí do jiné základní školy (ZŠ Blatenská). Ve třídě znal jen jednoho kamaráda ze školky. S ním sedí v lavici. Začlenění do kolektivu mu nedělalo problémy. Než šel do školy, tak nerad kreslil. Zpočátku se to objevilo při psaní, kdy měl ztuhlejší ruku. Bydlí v blízkosti školy. Po čtrnácti dnech školní docházky začal do školy chodit sám bez doprovodu. Ze školy ho vyzvedává maminka. Po vyučování chodí do družiny. Chtěl by být učitelem nebo policajtem.

12 Rozhovory

Tato kapitola je rozdělena na tři podkapitoly. Každá z nich se týká jednoho dítěte. Tyto podkapitoly jsou dále rozčleněny na měsíce (červen 2008, září 2008, listopad 2008, únor 2009), ve kterých se rozhovory odehrávaly. V každém měsíci jsou shrnuty reakce učitelů, dětí a jejich rodičů. U dětí jsou shrnuty informace ze strukturovaného rozhovoru i z

nedokončených vět dohromady.

12.1 Pavlík

12.1.1 Červen 2008

Podle paní učitelky ze školky je Pavlík spíše klidnější dítě, které se rádo začleňuje do kolektivu. Dále o Pavlíkovi paní učitelka řekla: *„Pavlík má odklad. Bude mu sedm let. Do školy se těší, je dobře připravenej a myslím si, že bude svědomitej, takovej pečlivej. Chce bejt nej nej a chce bejt středem pozornosti a jak říkám, je nejvyšší čas do školy.“*

Na to, jestli Pavlík ví, kam půjde po velkých prázdninách, odpověděl, že do staré a do družiny. Těší se hlavně na to, jak si v družině budou hrát. Na otázku, jestli se doma o škole baví, odpověděl: *„O něčem jo, ale já fakt nevím.“* Od kamarádů ví, že budou zpívat a hrát na flétny. O škole rád mluví, prý si na ni i hraje. Věci do školy připravené má. Chtěl by být rybářem, kouzelníkem nebo policajtem.

Maminka tvrdí, že se už Pavlík do školy těší, ale že tomu tak nebývalo. Začal se těšit proto, že viděl prostředí ve škole a viděl i to, že si tam bude moct hrát v družině. Budoucí žáčkové se chodí do školy dívat, aby měli alespoň nějakou představu o tom, jak to tam chodí. Přesto její syn přesně neví, co ho tam čeká, tak se trochu bojí. O škole sám nemluví, ani si na ni nehraje. Má rád přírodu. Na otázku, zda už má Pavlík připravené věci do školy, mi jeho maminka odpověděla: *„Má všechno. Dostal to od Ježíška, odložil to a nemá k tomu vztah. Tak jsem mu uklidila tašku s kufříkem do skříně na místo, že když ji otevře, tak to aspoň vidí. Nekomentujeme to vůbec, ale snad mu dochází, že jednou do té školy musí jít, že mu nic nezbyde.“*

12.1.2 Zář 2008

Podle paní učitelky na základní škole se Pavlíkovi ve škole líbí. Do kolektivu se začleňuje bez problému. Má zde hodně kamarádů, je hodný. Snadno se zapojuje do činností, které zrovna dělají. Ve škole mu jde psaní, ale zpočátku mu dělalo problémy čtení, kdy písmenka poznával, ale neslyšel je sluchově. *„Ted' už se do toho trošičku dostává, takže je to v pohodě.“* Pokud mu něco nejde, nebojí se zvednout ruku a zeptat se. Dává ale pozor, proto v tomhle problém nemá. Je hodně chápavý. Co se řekne, udělá hned. Po domově se mu nestýská, ve škole nebrečí. O tom, že by se chtěl vrátit do školky nemluví. Na to, jestli je Pavlík dobře připravený do školy, paní učitelka odpověděla: *„Do školy je připravený úplně*

perfektně. Vzorově. Perfektní spolupráce s maminkou. Vzorná rodina.“

Pavlík chodí rád do školy, protože je tam zábava a protože tam má víc kamarádů než doma. Učí se, vybarvují písmenka, cvičí ... Nejraději má tělocvik. Ve škole se občas něčeho bojí. Neodpověděl čeho, ale vadí mu „když se děti dloubají nebo strkají“. Ve škole se zlobí na děti, když mu shodí tašku apod. Učí se rád, protože je to zábava. Domácí úkoly už dostávají a některé jsou pro něj těžké. S úkoly mu pomáhá maminka a má při nich dostatek klidu. Na další den do školy se připravuje s maminkou a připravený je vždycky dobře. Ještě nic doma nezapomněl. Za některé výsledky ho doma chválí, za některé ho potrestají. Nevzpomněl si za co a jak. Ve třídě má hodně kamarádů a v lavici sedí vzadu s Matýskem ze školky. Paní učitelka je na všechny děti hodná. Do družiny chodí. Dokonce radši než do školy. Může si tam víc hrát a jsou tam taky spolužačky. Ze školy se domů těší, protože je tam klid. Do školy i ze školy ho vodí maminka nebo tatínek. Doma o škole moc nemluví, jen o úkolech, které mu paní učitelka nenapíše do notýsku. Na školu si někdy hraje i s tatínkem, který je v roli žáka a Pavlík v roli učitele. Diktuje mu probraná písmenka. Po školce se mu moc nestýská, ve škole je to totiž lepší. Když je ve škole, po domově se mu stýská malinko. Na otázku, jestli někdy brečel, odpověděl: „*Já jsem ve škole ještě nikdy nebrečel.*“

Podle maminky už Pavlík chodí do školy rád. Ve škole mu to jde, doma však nerad dělá domácí úkoly. Občas se kvůli nim rozčiluje. „*Spíš se je snaží udělat rychle, aby je měl za sebou a když se ho snažím napomenout, že by mohl zpomalit, aby to měl hezčí a pořádně, tak se rozčiluje, že by to chtěl mít rychle za sebou.*“ S úkoly mu pomáhá i otec. Do školy si věci na druhý den připravuje sám, ale vyžaduje kontrolu, aby si byl jistý. Doma ještě nic nezapomněl. Mluví radši o družině než o škole. Ve škole se mu líbí výtvarná výchova, tělocvik, zpívání. Už méně psaní a čtení. Neučí se rád. Ve škole se bál agresivního Filípka, který ho nechtěl pouštět na záchod. Pavlíka proto bolelo břicho. Doma to řekl mamince a ta to šla vyřešit do školy. Teď už je vše v pořádku. Ve třídě má hodně kamarádů. „*S holčičkama dobře vychází.*“ Původně seděl v lavici s holčičkou, kterou znal ze školky, poté je paní učitelka přesadila, jak jí přišlo za vhodné, a teď sedí s chlapcem. Nemají však spolu problémy. Do družiny chodí rád. „*Včera jsem dostala vynadáno, že jsem pro něj přišla moc brzy.*“ Do družiny chodí radši než do školy. „*Protože má možnost si tam pořádk hrát. On je takovej typ, že když si doma hraje, tak k tomu vždycky někoho potřebuje. Bud' tátu nebo mámu. V té školce byl taková osobnost, že vymýšlel ty hry. A to mě kolikrát zaráží, že si neumí hrát sám, že k tomu potřebuje ještě toho druhýho.*“ Ze začátku školní docházky se Pavlíkovi stýskalo, teď už je vše v pořádku. Do školky by se asi ještě vrátit chtěl. Maminka si chce na syna udělat čas, proto jde ostatní vždycky stranou. Jako rodina se více stmelili. „*Je fakt, že*

když chodila dcera do školy, tak muž se o to vůbec nezajímal. Dceři je 18 a po delší době jsme měli Pavlíka. On se mu teď věnuje. On se mu opravdu teď věnuje.“ Ke konci týdne je už Pavlík unavený. Maminka se bála jak bude Pavlík reagovat na školu. Teď už obavy nemá. Na druhou stranu netušila, že by mohla být v 1. třídě agresivita. *„Netušila jsem, že by už v tý 1. třídě mohla bejt agresivita. Už jenom, když vodím Pavlíka do školy a v šatně slyším jak na sebe děti pokřikujou Ty smrade! Je to docela skok. Tady se to neslyší (v mateřské škole, kde maminka dělá) a v té 1. třídě ...“* Agresivita byla vyřešena následovně: *„Já jsem si s ním promluvila, byla u toho jeho sestra a odpoledne přišla do školy jeho babička a říkala, že ten největší kluk a to Pavlík ve třídě největší je, že ublížil Filipovi. Oni to doma obrátili. Já jsem o tom mluvila s paní učitelkou a ona říkala, že o Pavlíkovi ví, že Pavlík je v dnešní době za všechno vděčnej, že poděkuje, poprosí a že to spíš bude na jeho škodu, že se neumí tolik bránit, no. Když jsme se o tom s babičkou bavili, tak říkala, že Filipovi ublížil jinej kluk a zjistili, že je agresivní na víc dětí a ne jenom na toho Pavlíka.“* Komunikaci s paní učitelkou si chválí. Kdykoliv za ní může zajít.

12.1.3 Listopad 2008

Podle paní učitelky se Pavlík školy nebál od začátku. *„On je pořád takovej stejnej. On je úplně perfektní, Pavlík.“* Ve škole se mu líbí a těší se do ní. *„Těší se do školy. Říká, že se mu tu vždycky líbí. On je takovej šťastnej. On hned děkuje za všechno. On je opravdu v pohodě.“* Nemá problémy s kamarády ani s učením. Při vyučování dává pozor a je hodně snaživý. Problémy se čtením odezněly. Už čte pěkně. Při hodině patří mezi ty nejpozornější. Hlásí se, nevykřikuje, co se řekne, to hned udělá. Je vzorným příkladem, kterých je ve třídě málo. O přestávce pomáhá s rozdáváním sešitů, ke kamarádům se chová hezky, nezlobí. Do školy chodí pozitivně naladěný. Baví ho tělocvik, možná taky matematika. Pavlíkovo rodiče zatím na nic paní učitelka upozorňovat nemusela. Čím byla paní učitelka překvapena: *„U něj jsem překvapená pořád. On je takovej ochotnej člověk. Tady dneska přijde ráno a rozdává sešity, rozdává co potřebuju, tabuli smaže. On je takovej pozornej. On je takovej pořád. A negativně vůbec. Zatím u něj ne.“*

Pavlíkovi se ve škole stále líbí. Těší se na paní učitelku a líbí se mu, že je hodná. Nelíbí se mu, když se děti perou. Stále sedí s Matesem. Nevadí mu, když dostanou domácí úkol. Nejsou pro něj těžké. Učí se rád. Do školy i ze školy ho stále vodí rodiče. Doma vypráví, že je paní učitelka hodná, o kamarádech, o tom, co se naučili. Vypráví o tom rád. Zatím má samé jedničky, ani jednu dvojku. Doma ho za školní výsledky chválí a někdy

dostane za odměnu pohádku (na DVD). Má rád čtení, tělocvik a kreslení.

Maminka tvrdí, že si Pavlík po dvou měsících zvykl na školní tempo. *„Určitě je to s ním lepší jak ve škole, tak i doma.“* Z počátku porovnával školu se školkou a nejradši by chodil do školky. Nyní už tomu tak není. Někdy se těší do družiny a někdy už do školy. Ten den povídal: *„Mami, paní učitelka nám říká děti.“* *„No vždyť jste děti, jak by vám měla říkat?“* *„Třeba dámy a pánové.“* Po příchodu domů si musí hned udělat domácí úkoly. Je v něm napětí, ví, že má něco splnit. Do doby než to splní nemá klid. Potom je na něm znát, jak to z něj všechno spadne, uklidní se a na školu úplně zapomene. Těší se na den, kdy nedostávají domácí úkoly. Přestože ho dostanou i tento den, Pavlík si stěžuje. *„My máme úkol a ve středu ho nemáme mít.“* Stěžoval si na paní družinářku, že je moc přísná. Ve třídě se našťestí neobjevila znovu agresivita. O škole rád nemluví ani nevypráví zážitky. Maminka se ho musí ptát. Děti ze třídy zná jménem i příjmením a pokud o někom povídá, tak o děvčatech. *„Protože ony jsou hodnější a já když jsem s ním šla do šatny, tak holky ho vítají, kluci ne. Taky ho přišly do šatny přivítat a odvedly si ho do třídy.“* Maminku Pavlík překvapil ve výtvarné výchově a v tělocviku. *„Překvapil mě v té výtvarné výchově (obrázek 2), v té estetické stránce, protože on nerad maluje doma. Když něco, tak mi říkal, že ostatní umí kreslit líp než on, ale teď přinesl i jedničku dvakrát podtrženou. Já jsem ty práce neviděla, tak to nemůžu ohodnotit, ale to mě právě překvapilo. Trochu i v tělesné výchově. On je trošku nemotornej. On jak rychle vytahnul, to říkala paní doktorka, taková ta koordinace pohybu ... On běhal s nataženýma nohama. Já jsem říkala, ten se jednou přerazí. To jsem se bála, když se rozběhl. Tak on teď vyšplhá po tyči. Tak to mě taky překvapil.“*

obrázek 2

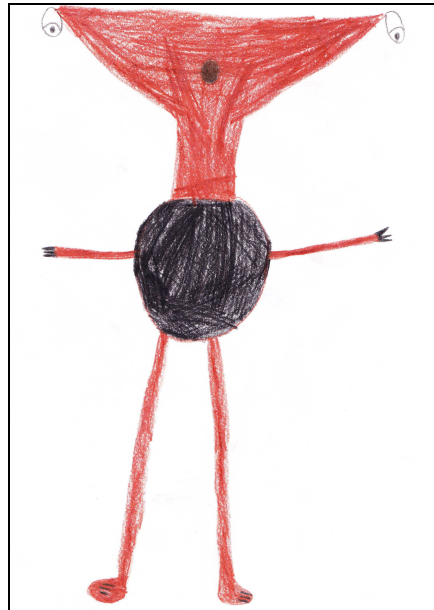
12.1.4. Únor 2009

„On je taková moje pravá ruka. Já si myslím, že to pořád zůstává. Fakt.“ Paní učitelka tvrdí, že se Pavlík do školy stále těší. Po Vánocích se nemohl dočkat. *„Prostě se těšil, protože se doma nudil.“* V ničem se nezhoršil ani nezlepšil. Je stále aktivní, snaživý, hodný, rád pomáhá. Dobře komunikuje se spolužáky i s paní učitelkou. Změna mezi začátkem školního roku a nyní byla: *„Na začátku se maličko bál než se rozkoukal, ale jinak si myslím, že on problémy neměl. To je všechno v pořádku.“*

Pavlík si myslí, že do školy nechodí dlouho. Od začátku školní docházky se podle něj nezměnilo asi nic. Do školy ho baví chodit. Má rád výtvarnou výchovu, tělocvik a pracovní činnosti. Také se mu líbí, že hrají na flétničky. Paní učitelka je stále hodná. Školu by za nic nevyměnil. V případě, že by nemusel chodit do školy tak by si: *„Hrál si doma a dělal doma úkoly.“* Po Vánocích se těšil do školy na výtvarnou výchovu, tělocvik a paní učitelku. Na vysvědčení měl samé jedničky, ale čekal pětky. Byl potěšen. Během školního roku již dostal dvě dvojky a není mu to líto. Pokud dostane dvojku musí doma procvičovat, co mu nešlo. *„No, musím doma dělat to, z čeho jsem dostal dvojku.“* Rodiče na vysvědčení reagovali pěkně. *„No, měli z toho radost. Mamka mi koupila takový křupky a v tom bylo CD a pak mi koupila ještě dvě DVD. O Ferdovi a z Večerníčka mi koupila Krtečka.“* Rodiče se zajímají o

to, jak se měl Pavlík ve škole a jemu nevadí, že se ptají. Pavlíka ze začátku školního roku nebavil tělocvik, teď už ano. Občas mu nejde psaní. Ve škole by nechtěl nic změnit, nic ho v poslední době nerozzlobilo, nezaskočilo, nevystrašilo. Kdyby nechodil do školy, neměl by zábavu.

Podle maminky se Pavlík docela vykreslil. Po shlédnutí pohádky si jde pro papír a nakreslí něco z té pohádky (obrázek 3). Dřív byl k tomu trochu nucen, nakonec na to přišel sám. Pavlík vstává do školy brzy ráno s tatínkem. *„Táta vstává ve třičtvrtě na pět, on vstává s ním a hudba mu tam hraje. To mu jdu vždycky vynadat, že to má moc nahlas. Teď si staví v posteli a v sedm je připravený do školy. Škola je zamčená a on denně stojí před školou, před zamčenou. Oni teď soutěží, kdo tam bude první. Ne soutěží, ale chce tam být první, ale první u té paní učitelky teda.“* Na úkoly si stále stěžuje. *„Teďka si myslím, že je i drobátko přidrzej. Možná, že ve škole ne, že si to ve škole nedovolí.“* Pavlík nepochopil význam známek. Která je horší a lepší. Maminka se mu to snažila vysvětlit. Na vysvědčení reagoval radostně. *„Měl samý jedničky, bylo vidět, že je rád, ale asi to pochopil, až když jsme doma vejskali radostí.“* Za vysvědčení si mohl vybrat dobrotu. Vybral si lupínky do mléka, u kterého bylo CD, které nefungovalo. *„Ale zase to přešel úplně, že si z toho hlavu nedělal. Nevím, jak to nese uvnitř, ale zdá se mi, že takový nešvary dokáže přejít a že se tím nezabývá dlouho. No, kdyby mu to vydrželo. Nevím, jak to prožívá uvnitř. Nedává to najevo. Já se ho zase snažím zabavit něčím jiným. Tak jsem mu koupila teda DVD asi za dva dny. Zatím se tím tak nějak netrápí.“* Ohledně školy si stěžuje pouze na domácí úkoly. Pavlíkův vztah ke škole na začátku školního roku a nyní se změnil. *„Je jistější. Ví, co ho ve škole čeká, jak to vyučování probíhá a jak říkám, je otrkanější. Nebojí se školy a těší se do ní.“*

obrázek 3 – Postava z animovaného filmu Doba ledová

12.2 Eliška

12.2.1 Červen 2008

Podle paní učitelky ve školce se Eliška do školy těší. Vyspěla a chce se učit. Hodně si maluje a některé hračky (např. panenky) ji nebaví. Dává přednost stavebnicím a kreslení. Je považována za aktivnější než klidnější dítě. „*Je jako živel.*“ Se zapojením do kolektivu nebude mít údajně absolutně problém.

Eliška tvrdí, že se do školy těší, ale na druhou stranu o ní nemluví ráda. Neví, co ji tam čeká. O škole jí řekla starší sestra. Věci do školy připravené má. Na školu si nehraje.

Podle maminky se Eliška do školy těší. Možná z důvodu, že neví do čeho jde. Také možná proto, že bude chodit do stejné třídy s některými kamarády ze školky. Z ničeho obavy nemá, ani z učitelů ne. Někdy mluví o škole sama od sebe a také si na školu hraje. Věci do školy má připravené. V budoucnu bude možná paní učitelkou.

12.2.2 Zář 2008

Paní učitelka ve škole se domnívá, že se Eliška do školy těší a že se jí tam líbí. „*Protože tu má ze školky spoustu kamarádů. Protože si hrajeme. Protože si myslím, že ty hry jsou takový, že by jí to mohlo bavit.*“ Do školy chodí připravená. Má trochu problémy se zapojením se do činností. „*Zatím na to není zvyklá, ale snaží se.*“ „*Občas potřebuje postrčit, jenom malinko a pak už se rozjede.*“ Zlepšuje se ve čtení. Velké problémy s učením však

nemá. Hezky maluje. Po domově se jí nestýská, nebrečí. Paní učitelka z mateřské školy ji označila jako živel, v první třídě je však klidná, nenápadná a těžko hledá kamarády.

Elišce se ve škole líbí proto, že se tam učí a že jí ve školce nebavilo spát. Baví jí tělocvik a neví, co ve škole nemá ráda. Bojí se, že dostane pětku. Na nikoho se nezlobí. Učí se ráda. Domácí úkoly pro ni nejsou těžké. Doma má na úkoly klid a pomáhá jí s nimi maminka. Na druhý den do školy jí připravuje věci pouze maminka. Doma již zapomněla knihu. Rodiče ji za úspěchy chválí. Ve třídě má kamarády hlavně ze školky. Paní učitelka je na všechny děti hodná. Sedí v první v lavici s klukem, který není kamarád (není ze školky). Chtěla by sedět s někým jiným, protože Kubu (soused v lavici) nezná. Chodí do družiny, kde se jí líbí. „*Protože si tam můžeme hrát.*“ Po škole, i družině se těší domů. Do školy i ze školy jí vodí rodiče nebo starší sestra. Doma nemluví ráda o škole ani nevypráví žádné zážitky. „*Protože se mi nechce.*“ Na školu si nehraje. Neví, čím by chtěla být v dospělosti. Do školky by se nechtěla vrátit. „*Tam spíme.*“ Ve škole se jí po domově nestýská.

Maminka tvrdí, že se Elišce ve škole líbí a že do ní chodí ráda. Má v ní hodně kamarádů, hlavně ze školky. Z počátku měla trochu problémy se čtením, nyní jí to jde pěkně. O tom, co se přihodilo ve škole někdy vypráví sama, ale spíše se musí maminka vypyávat. Dokáže se rozčilit nad učením. „*Někdy se rozčiluje, když jí to nejde. Vzteká se, natahuje, tak vždycky odejdu, pak se vrátím a zase pokračujeme.*“ Ráda chodí do družiny. „*To je asi ještě z té školky zvyklá na ty hry. Když ráno nejde, tak je našťvaná, že nemohla jít, že tam chtěla jít i ráno.*“ Ničeho se asi nebojí. „*To asi ne. Snad šikana v 1. A ještě není, ne?*“ Učí se docela ráda. Na úkoly má klid a rodiče jí s nimi pomáhají. Dělá je snadno. „*Ona to nafrká rychle a jestli ty jedničky jdou doprava nebo doleva... Není zas až tak precizní. Ona je svoje, naše Eliška. Ač nepůsobí, vypadá jako anděl, ale taky to umí rozjet.*“ Do školy Elišku připravuje maminka. Už zapomněla domácí úkol. Maminka neví o tom, že by její dcera chtěla v lavici sedět s někým jiným. Do družiny chodí ráda, dokonce snad radši než do školy. Po škole se těší domů. Do školy i ze školy jí vodí rodiče nebo starší sestra. Na školu si moc nehraje. Ze začátku školního roku se jí po domově stýskalo. „*Ona byla spíš taková, že chtěla, abych ji odvedla až do třídy. Ty první dny.*“ „*Takový to, že jí pustím samotnou do té třídy, že už tam nebudu. Ona si zvyká dýl. Ono jí to trvá vždycky trochu dýl.*“ O školce někdy mluví. Jestli by se do ní chtěla vrátit není jisté. „*My jsme třeba šly do školy, tak vzala směr ke školce. Automaticky zahla doprava místo doleva.*“ Rodinné tempo se změnilo školními povinnostmi, např. psaním domácích úkolů. Paní učitelka působí na maminku dobře. Ještě neměla příležitost se s ní o něčem poradit. Brzy však budou mít první schůzku.

12.2.3 Listopad 2008

Podle paní učitelky se Eliška ve škole víc rozkoukala, víc se hlásí, víc se zapojuje během vyučování, zapojuje se i mezi dětmi, dokonce se za ní nebojí přijít, pokud něco potřebuje. Při zadaných úkolech potřebuje občas „postrčit“. *„Já se toho kolikrát nevšimnu. Ona sedí a kouká, kde co lítá okolo. Ona to třeba neudělá, má to prázdný. To potřebuje ještě postrkovat, to určitě. Nebo třeba ten Kuba vedle se jenom koukne, ona vidí, takže hned jede. Ona vedle něj právě proto sedí.“* Eliška dobře čte a počítá, hezky píše. Je snaživá. *„Problémy vysloveně nejsou.“* Je kamarádštější, mezi dětmi se zapojuje normálně. Sedí pořád s Kubou. Paní učitelka neví o tom, že by chtěla přesadit. Neřekla jí to jak Eliška, tak její maminka. Při hodině dává docela pozor, není tolik aktivní jako ostatní, ale pokud se jí učitelka na něco zeptá, tak to ví. Eliška ráda tancuje a zpívá. Paní učitelka se zatím nemusela kontaktovat s rodiči, ani oni nepřišli s problémem.

Elišce se ve škole líbí, protože má ráda paní učitelku. Na nikoho se ve škole nezlobí, s každým vychází dobře. Se sousedem z lavice, Kubou, se už skamarádili, takže by nechtěla sedět s někým jiným. Paní učitelku nikdy nerozzlobila. Nevadí jí, že dostávají domácí úkoly. Nejsou pro ni těžké. Učí se ráda. Do školy i ze školy ji stále vodí rodiče nebo starší sestra. Doma vypráví zážitky ze školy. Spíše o tom, co probírali ve škole. Doma jí za jedničky nechválí. Pokud dostane horší známku, netrestají ji. Ve škole má ráda čtení a zpěv. Ve škole by nic nevynechala, ani jí nic v poslední době nevadilo.

Maminka si myslí, že si Eliška na školu po dvou měsících zvykla. Chystají se podívat do školky. Elišce se na škole líbí to, že nemusí po obědě spát, tak jako tomu bývalo ve školce. Na nic si v poslední době nestěžovala. Eliška již nesedí s Kubíkem, ale s Dádou. Ve třídě má kamarády. Maminka nezaznamenala ve třídě žádné známky agresivity. Eliška nemá problémy se čtením, ale v matematice zaměňuje znaménka plus a mínus. Učí se ráda, když se chce sama učit. Úkoly dělá pomaleji a pečlivěji. *„Někdy se ještě vzteká.“* Doma někdy vypráví zážitky ze školy, např. kdo zlobí a co dělali během dne. S paní učitelkou se zatím maminka nemusela kontaktovat a nebylo tomu ani naopak. Eliška má koníčky. *„Chodí do pěveckého sboru ve škole a na kroužek aj. Doma neustále něco vyrábí – stříhá, lepí, kreslí a teď i píše.“*

12.2.4 Únor 2009

Paní učitelka tvrdí, že Eliška přišla po Vánocích do školy „v pohodě“. Lépe komunikuje, je snaživější a nedělá chyby. Je stále nenápadná, ale pokud něco potřebuje, tak se zeptá. *„Už je ta komunikace lepší.“* Kamarádí se nejenom s dětmi, které znala ze školky, ale i

s ostatními. V porovnání se začátkem školního roku a nyní nastala změna. „*Už se nebojí. Je taková uvolněnější.*“ Eliška sedí s Dádou. „*Já jsem se jí potom ptala a řekla mi, že jí to vůbec nevádí, ale on právě potom zlobil vzadu, tak jsem musela rozhodit tu čtyřku a potom jsem dala toho Dádu vedle té Elišky. Já jsem se jí právě ptala, jestli jí to vadí a ona mi říkala, že ne.*“ „*To spíš, že tam zlobili, tak jsem je musela rozsadit.*“

Eliška si myslí, že už do školy chodí dlouho. Naučila se toho hodně a chodí tam ráda. Neví co má ráda, co ji baví, na co se těší. Paní učitelka je hodná. Školu by za nic jiného nevyměnila. Pokud by nemusela do školy, neví, co by dělala. Po Vánocích se do školy těšila na paní učitelku. Na vysvědčení se také těšila. Tušila, že dostane samé jedničky, ale bála se i dvojky. Rodiče reagovali na vysvědčení dobře. Pochválili ji a dali jí čokoládu. Eliška někdy dostává dvojky a nemrzí jí to. „*Mamka říkala, že je to ještě dobrá známka.*“ Rodiče se zajímají, jak se Eliška měla ve škole. Elišku začala více bavit výtvarná výchova než tomu bylo na začátku školního roku. Ve škole spokojená je. Už si nepamatuje, co jí ve škole zaskočilo. Paní učitelka se na ní ještě nezlobila. „*Jenom na kluky.*“ Eliška se na nikoho v poslední době nezlobila, ani rodiče na ní. Na škole by nic nezměnila. Ničeho se nebojí. Potěšilo by ji kdyby na ni rodiče byli hodní. Na otázky zda nejsou, odpověděla: „*Jsou, ale někdy i ne.*“ Nemyslí si, že je něčím zlobí a nevzpomíná si, proč na ni někdy nejsou hodní.

Maminka tvrdí, že se Eliška po Vánocích do školy těšila. Také se těšila na vysvědčení. Z vysvědčení měla radost, ale nechlubila se jím. Rodiče z vysvědčení měli také radost. Maminku v poslední době překvapila tím, že by chtěla mladší sestřičku. Podle ní se školy nebojí a na nic si nestěžuje. Už si neplete směr do školky a školy. „*2x přišla sama z družiny, když byl někdo doma a nemusela odemykat.*“ Ve škole je komunikativnější. Doma komunikuje stejně. Tam se nestydí. „*Naučila se spoustu věcí. Baví ji čtení. Myslím, že má ráda paní učitelku.*“

12.3 Marek

12.3.1 Červen 2008

Marek je podle paní učitelky ze školky velice aktivní. Do kolektivu se rád začleňuje. Podle ní se do školy těší, ale nejspíš tam bude mít problémy. „*Stále skáče do řečí. Řekla bych, že je i takovej hyperaktivní.*“ Myslí si, že to hlavně pramení z nedůslednosti doma. „*Maminka na něj furt jenom hubuje, já tě tuto ... a nikdy to nedotáhne do konce.*“ Školu bude zvládat, protože je inteligentní. Podle paní učitelky bude chytrý a bude se dobře učit. Je také hodně citlivý až uplakaný.

Mareček ví, že půjde po letních prázdninách do školy. Těší se, protože se tam byl již podívat a líbilo se mu tam. Ve škole má známou Markétku, která mu o škole vyprávěla o, ale už si nepamatuje co. *„To už mi říkala dlouho.“* S maminkou o škole nemluví, protože se mu nechce. Ví, že s ním půjde do stejné třídy kamarád ze školky. Věci do školy už má připravené. Na školu si hraje ve školce. Někdy je v roli žáka, někdy v roli učitele. Líbí se mu víc být učitelem. *„Protože můžu učit děti.“* Až bude velký, tak by chtěl být učitelem. Škola pro Marečka znamená psaní.

Markova maminka tvrdí, že se do školy těší přibližně půl roku. *„On říká, že by šel už teď do školy.“* Neví z jakého důvodu. *„..., ale prostě se strašně těší.“* O škole mluví někdy sám. Na to, že půjde její syn v září do školy ho připravuje. Školou ho nestraší. Někdy si hraje na školu a je spíš v roli učitele. Neví, čím by v budoucnu chtěl být.

12.3.2 Září 2008

Paní učitelka ze základní školy si myslí, že Marek chodí do školy rád, že se do ní těší. Je veselý, optimistický, komunikativní. Někdy je až moc snaživý, že si myslí, že se mu to nepovedlo. *„Mně se to nepovedlo. Já jsem to udělal špatně.“* Přitom to tak úplně není. Do školy chodí perfektně připravený. K domácímu úkolu ještě něco navíc promyslí. Do školních činností se zapojuje bez problémů. *„Řekla bych, že je až hodně aktivní. Ještě nemá slovo a už si o něj chce říct.“* V psaní by potřeboval uvolnit ruku. Je šikovný na matematiku. Celkově mu jde všechno. *„On je celkem nadaný, šikovný.“* Je živější, ale není agresivní nebo raubíř. Pokud si najde chybu, tak se snaží udělat všechno proto, aby ji napravil a měl to dokonalé. Zpočátku Marek tvrdil, že se těší na maminku, ale nebyl plačtivý. *„Spíš si myslím, že se těšil na ty činnosti, který přijdou. On se na to vyloženě těšil, že očekával co bude.“* Ve třídě má hodně kamarádů. *„On je takovej dobrosrdečnej, každému pomůže rád.“* Do kolektivu se snadno začleňuje.

Mareček tvrdí, že do školy chodí rád. Líbí se mu, že se naučí číst. Ve škole má nejradši družinu, protože si v ní může hrát. Ve škole se mu nelíbí, když ho někdo ruší při malování nebo když mu někdo něco sebere. *„Taky je nejhorší na tom, že Tomášek s Honzíkem se furt perou. A ten druhý Marek, ten kopal děti do břicha.“* S Markem se také perou. *„A já to nemám rád.“* Paní učitelka o tom údajně ví. *„Zlobím se taky někdy na Tomáše, protože my jsme si včera hráli v družině, já jsem tam jezdil s autíčkem a on mi furt vjížděl do cesty.“* Marek se učí rád. Už dostávají domácí úkoly, které pro něj nejsou těžké. *„Jenom ten první. Dostali jsme srdíčka. Ty já neumím.“* Na domácí úkoly má doma klid. Při jejich plnění na něj

dohlíží maminka. Také mu připravuje svačinu do školy. Na domácí úkol ještě nezapomněl. Za jedničky ho doma chválí. „*Když jsem si hrál na počítači a tatka se mi zeptal, jestli už mám jedničku a já jsem řekl, že hodně, tak on vyvalil oči.*“ Pokud se mu něco nepovede, zákazy nemá. „*Když se mi něco nepovede, tak to paní učitelka opraví.*“ Paní učitelka je hodná. „*Na mě jo, ale na Tomáše křičí.*“ V lavici sedí s Pájou, se kterým chodil do školky. Do družiny chodí rád. „*Akorát, že v šatně je to nejhorší, protože se tam všichni cpají.*“ Po škole se domů těší. „*Abych mohl mít dřív udělaný domácí úkoly, abych mohl běhat venku s těma mýma kamarádama. A jdeme taky za tetou, která má vždycky námkou ňamku a když ne, tak vždycky něco koupí.*“ Do školy už chodí sám, ze školy ho vyzvedává maminka. O škole mluví. „*Já říkám o těch, co mě furt otravujou.*“ Na školu si hraje a líbí se mu role učitele. Až bude velký, chtěl by být policajtem. „*Protože budu mít pistoli a budu chytat zloděje.*“ Po školce se mu nestýská. „*Ale zas jsem doma říkal, že školka byla lepší, že jsem nedostával žádný úkoly. Ale já to nechápu. Já jdu do školy a oni tam musí udělat skluzavku.*“ „*Tady mám ale zase velkou zahradu.*“ Po domově se mu ve škole nestýská. Ve škole se bojí toho, že ho tam budou strašit zlobiči.

Maminka tvrdí, že Marek do školy chodí rád. Vždycky se do ní těšil. Myslí si, že mu to ve škole jde. Doma Marek vypráví zážitky o kamarádech i o tom, co ve škole probírali. O škole mluví rád. Marek se naučil, že když přijde ze školy, tak si napřed splní povinnosti do školy a pak může jít ven. Nebaví ho psaní a malování. „*Dát mu doma vymalovat obrázek, ještě když byl ve školce, to byl pro něj trest, protože jeho to nebavilo. Teď bych řekla, že když mají něco vymalovat za domácí úkol, tak nic nenamítá a udělá to.*“ Marek se podle maminky ničeho neobává. Proti učení nic nemá. Maminka mu s ním pomáhá a dohlíží na něj, když píše domácí úkol. Při tom všem má doma dostatek klidu a času. Do školy se připravuje. „*On si ty věci zase do tašky zpátky složí, ale jinak jako třeba tužky, ty mu ořezávám já samozřejmě.*“ Domácí úkol ještě nezapomněl. O dětech ze školy mluví, začínají se poznávat. V lavici sedí s Pájou ze školky. „*Vím, že paní učitelky ve školce říkaly, že když se znají jen dva v novém prostředí, tak jsou hodní. Otrkávají se pomaleji. Mám takovej dojem, že kdyby byl náš malej na starej škole s těmi šesti dětmi, které zná ze školky, tak by to bylo asi taky jiný.*“ „*Sama paní učitelka na schůzce říkala, že to asi bude šikovní třída, ale že bude živější.*“ Do družiny chodí rád. „*No občas jdeme nafouklý, protože maminka přišla brzo.*“ Marek asi po týdnu školní docházky chodí do školy sám. Ze školy ho vyzvedává maminka. Na školu si doma hraje. Po domově se mu ve škole nestýská. Do školky by se nechtěl vrátit. „*Dokonce nedávno prohlásil něco v tom smyslu, že do školky by znovu nechtěl, že tam si jenom hrajou.*“ Ráno vstává bez větších problémů. Se vstáváním nemá problémy. Vstává stejně jako do školky, takže se

v tomto směru nic nezměnilo. Maminka se obávala toho, jak Marek bude nejenom psát, když nechtěl malovat, ale jak mu to půjde celkově. „*Já si říkám, že když mu holt nepůjde jedno, tak mu půjde druhý. Nikdo mu hlavu trhat nebude. Nikdy bych netrestala dítě za známky, protože si myslím, že člověk s tím nic nenadělá. No prostě, když uvidím, že se snaží a že mu to pořád nejde, no tak ho za to nemůžu trestat, že jo. To je prostě asi tak daný. Aby se mi bál jít domů ze školy kvůli tomu, že dostal dvojku nebo trojku, že to není furt ta jednička, já jsem říkala, že toho bych nikdy docílit nechtěla.*“ Komunikace s paní učitelkou je dobrá. Zatím nemusela vyhledat její rady.

Markova maminka je Pavlíkova teta. Také se zmínila o tom, jak se celá Pavlíkova rodina děsila toho, že se Pavlík netěší do školy. „*Já vím, že náš Pája, ten se vyloženě do školy netěšil. Pak se začal těšit do družiny. Já když jsem se ptala Danči (Pavlíkova maminka) na konci prázdnin, jestli se těší, oni z toho měli vyloženě strach. Náš malej, ten když dostal od Ježíška tašku, ten se na ni vyloženě těšil. Dostal tu, která se mu líbila a byl vyloženě spokojený a Pavlík, když dostal tašku, tak si ji ani nedal na záda. Celá rodina si jí vyzkoušela na záda a Pája ne. Ty z toho měli vyloženě strach, protože on do školy nepůjde a on tam stejně chodit nebude. Vlastně měl ještě odklad. Od doby, co chodí do školy jsem se s nima nebavila, ale ptala jsem se tuhle babičky a ona mi říkal, že snad už trošičku...*“

12.3.3 Listopad 2008

Dle paní učitelky si Marek na školu zvykl. Rozkoukal se až dost. Začal i zlobit. „*Začal tvrdit, když někdo přijde říct, že mu třeba ublížil nebo něco udělal, tak on prostě zapírá, že ne. Tvrdí do očí, že ne.*“ „*..., ale já si myslím, že to je z toho, že chce bejt dokonalej, že chce, aby to všechno bylo perfektní.*“ Ve škole se Markovi líbí. V učení problémy nemá, spíš si je stále nejistý, jestli udělal danou věc dobře nebo ne. Pokud počítají, musí se mu dvakrát říct, kam má psát. „*V té orientaci v tom sešitě není tak pohotovej a nebo si spíš myslím, že někdy neposlouchá.*“ Je přesazený z poslední lavice víc dopředu. Důvodem nebylo zlobení, ale spíš koncentrace, kdy se nesoustředí celý den. Sedí však stále s Pájou. Markovi jde celkově všechno. Při vyučování je stále aktivní, hlásí se, soustředí se, ale někdy má výpadek pozornosti. O přestávce je živější. „*..., ale že by vyvolával nějaký hádky nebo nějaký rvačky, to ne. On tady třeba taky pobíhá, ale že by zrovna byl mezi těma, co se honí a mlátí, to tedy ne. Ale potřebuje se taky trošku proběhnout. Tak nějak odpočinout.*“ Ve třídě je docela oblíbený. Rodiče nemuseli být na nic upozorňováni. Marek působí vyrovnaně.

Marek tvrdí, že se mu ve škole stále líbí. Předměty se mu líbí snad všechny. Není nic,

co by se mu nelíbilo. Zlobí se na Tomáše, když mu něco udělá a nejen na něj. „Že mi třeba čarají na obrázek nebo třeba, když já jím, tak dělají, že chrápou a dělají mi to do ucha.“ Děti ze třídy už zná všechny jmény. „Ale dřív jsem si je ještě nepamatoval.“ Říká, že je přesazený, ale stále sedí s Pájou. Neví z jakého důvodu je paní učitelka přesadila. Paní učitelku ještě nikdy nerozzlobil. Někdy dostávají těžké domácí úkoly. Domácí úkoly mu nevadí. „Dělám ho rychle i pomalu. No protože my když se na něčem domluvíme, tak vždycky spolu jdeme ven na zahradu s kamarádama a vždycky, když se nedomluvíme, tak to dělám pomalu.“ Dále tvrdí, že se učí rád. Do školy stále chodí sám, ze školy ho však vyzvedává maminka. Za jedničky je doma chválen a občas dostane nějakou sladkost. „Ale já už mám jednu trojku a jednu dvojku. Jinak samý jedničky.“ Pokud se mu ve škole něco nepovede, rodiče ho netrestají. „Řeknou mi proč jsem zlobil, já jim to řeknu a oni mi to odpustí.“ Ve škole má rád výtvarnou výchovu (obrázek 4) a nemá rád když ho někdo předběhne. „Třeba když já jdu poslední a jdeme cvičit, tak začínají napřed holky a pak kluci a když já jsem poslední, tak třeba Kuba mě předběhne, aby byl poslední a aby začínal on.“ V poslední době mu vadilo, když ho někdo zlobil.

obrázek 4 - Na hradě

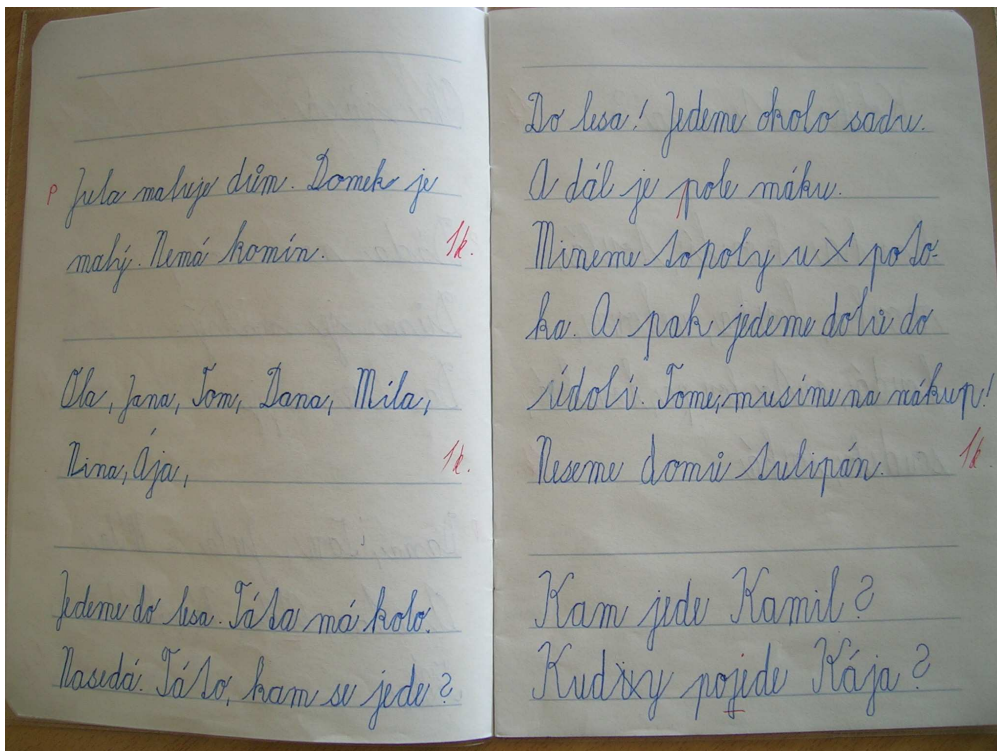
Markova maminka říká, že se synovi ve škole líbí. Školu se školkou neporovnává. Jen jednou se zmínil o tom, že ve škole je to lepší, protože se tam něco naučí. Na nic si v poslední době nestěžuje. Ve třídě se agresivita neobjevila. *My jsme měli teď rodičovskou schůzku, tak ani paní učitelka nic neříkala. Akorát na začátku říkala, že ty děti byly takový, jako když je pustí ze řetězu. Že je nemohli nějak ukočírovat, ale že je to teď dobrý. Ony že byly jak neřízený střely, že prostě lítaly. Letěly by pomalu až do jídelny, jako kdyby vypustili divou zvěř. Ale už se to srovnalo.* Problémy s ničím nemá. Učí se rád, ale vždycky u toho povídá

něco navíc, takže mu to trvá déle. Doma o škole mluví. Maminka byla překvapena, když se sám Marek přihlásil na dramatický kroužek. Od malinka ho totiž baví zpívat. Během ranního oblékání do školy chtěl od maminky přečíst básničku, kterou si po druhém přečtení zapamatoval. „*To si docela hodně pamatuje.*“

12.3.4 Únor 2009

Paní učitelka tvrdí, že Marek neměl problémy se po Vánocích dostat opět do školního tempa. Momentálně byl nemocný, měl neštovice, tak nechodil do školy. Doma však všechno dožene, protože se školním povinnostem věnují. Ve psaní se beze sporu zlepšuje. Ruka se mu uvolňuje víc a víc (obrázek 5). Čte hezky. „*Malinko je živější. Je trošku hubatější. Ze začátku byl zakřiknutější, teď trochu rozvázal, ale není to nějaký extrém. Dá se zvládnout v pohodě.*“ V komunikaci s dětmi nemá žádné problémy. Je kamarádký a družný. Nebojí se oslovit paní učitelku. Naopak rád povídá zážitky. „*Sám mě osloví. I při hodině vykřikne bez dovolení. Prostě se nepřihlásí. S tím má trošinku problémy, ale dá se to zkorigovat.*“ Na vysvědčení měl samé jedničky. Byl rád a připadal si důležitě, tak jako se prvňáci cítí. Rozdíl v chování Marka na začátku školního roku a nyní vidí paní učitelka v tom, že ze začátku se až tolik neprojevoval. „*Že byl takovej úzkostlivej. Měl pořád strach, aby měl všechno v pořádku. Nevěřil si. A teď bych řekla, že už se v tomhleto hodně zlepšil a že je prostě bez problémů.*“

Marek ani jeho maminka bohužel nebyli vyslechnuti z důvodu Markova onemocnění. Dostal neštovice.

obrázek 5

13 Shrnutí výzkumu

Pro přehlednost výzkumu považuji za nutné vybrat nejzávažnější body, které jsem ve výzkumu vyzorovala a které mě i mnohdy zarazily.

I já jsem si myslela, že se do školy těší většina předškoláků. Osobně jsem se za život nesetkala s nikým, kdo by se ze školky na nástup školní docházky netěšil. Hned při prvním rozhovoru v červnu 2008, mne Pavlíkova maminka vyvedla z omylu. Její syn si ani nechtěl připustit, že jednou bude muset začít do školy chodit. Nechtěl opustit svět her a ještě k tomu měl odklad školní docházky. Poté, když se šel se školkou podívat do školy, změnil trochu názor. Maminka měla strach, jak se Pavlík se školou vypořádá až nastane nástup do první třídy. Musel jí padnout kámen ze srdce, protože se Pavlíkovi hned od začátku ve škole líbilo. Líbila se mu paní učitelka, hraní na flétnu, družina atd.

U Pavlíka bych vyzorovala ještě jeden důležitý bod. Zpočátku školní docházky byl obětí šikany. S tím, že ho Filip ze třídy bije do břicha a nepouští na záchod se naštěstí svěřil své mamince. Ta šla situaci řešit do školy, kdy si promluvila s Filipovo sestrou, babičkou a paní učitelkou. Od té doby po celou dobu výzkumu nebyly žádné problémy. Na tuto závažnou situaci jsem se Pavlíka neptala. Pouze jeho maminky a paní učitelky. Pavlík přesto na sobě nenechal nic znát. Přes veškeré otázky se vždycky do školy těšil.

U Elišky mne na první pohled zarazila její uzavřenost, která se projevovala po celou dobu výzkumu. Přesto, že paní učitelka ze školky o ní tvrdila, že nebude mít absolutní problém se začleněním se do kolektivu, s nástupem do školy problém nastal. Kamarádila se jen s dětmi, které znala ze školky. Až ke konci výzkumu začala komunikovat i s ostatními dětmi, ale ne sama od sebe. Spíš musely za ní přijít ony. U Pavlíka a Marka tato situace nenastala. Oba neměli se začleněním se do kolektivu žádný problém.

Eliška také nechtěla sedět s Kubíkem v lavici z důvodu, že ho neznala. Neřekla to však nikomu, jen mně, když jsem se jí na to zeptala. Paní učitelka ji později přesadila. Ne však z tohoto důvodu, ale proto, že zlobila druhá z přesazené dvojice.

U Marka bylo po celou dobu výzkumu úsměvné, že byl docela upovídaný, i když se styděl. Nebyly u něho žádné zjevné problémy. Snad jen to, že se při hodině paní učitelce nehlásil a začal mluvit a pak, že měl trochu problémy se psaním. Bylo u něho vidět, že v předškolním období nerad kreslil, proto neměl tak uvolněnou ruku.

14 Kritické zhodnocení výzkumu

Na průběhu výzkumu lze vidět několik problematických míst:

- **Mateřská škola**
 - děti i jejich rodiče mne při prvním rozhovoru viděli poprvé
- **Základní škola**
 - paní učitelky na obou základních školách by uvítaly, kdyby dostaly předem k promyšlení dané otázky k rozhovoru
- **Místo rozhovoru**
 - rozhovory se uskutečňovaly většinou na školních chodbách nebo ve třídách o přestávce, kde byl hluk od ostatních dětí a mohlo to vést k nesoustředěnosti vyslychaných dětí
- **Časový limit**
 - všechny zúčastněné při výzkumu byla snaha vyslechnout v klidu s rozvahou, přesto zde byla obava z toho, aby děti nezameškaly příliš z vyučovací hodiny
- **Nepříjemnost otázek**
 - aby rodičům a učitelkám nebyly otázky nepříjemné
- **Rozsah rozhovoru**
 - některé rozhovory se mohly dětem zdát příliš dlouhé, mohla se zde vyskytnout nesoustředěnost
- **Uskutečnění rozhovoru**
 - byla zde snaha uskutečnit všechny rozhovory daného měsíce v jeden den – možnost přehlédnutí některých na sebe navazujících faktů
- **Nezkušenost s výzkumem**
 - díky tomu se vyskytly možné problémy popsané viz výše v bodech

Vyjasnění problematiky výzkumu

- **Mateřská škola**
 - do školky mi byl nabídnut den, kdy se mohl uskutečnit první rozhovor s dětmi, s jejich rodiči i s paní učitelkou
- **Základní škola**
 - otázky nebyly vyučujícím poskytnuty předem proto, aby dokázaly v den rozhovoru odpovídat to, co je napadne
- **Místo rozhovoru**
 - rozhovory se uskutečňovaly na místech, kde to bylo možné, tedy i ve třídách o přestávce a

na chodbách

- nebyla zde možnost kabinetu, kde by byl dostatečný klid na soustředění

- Uskutečnění rozhovoru

- rozhovory daného měsíce byly uskutečněny většinou v jeden den z mých časových důvodů

15 Inovace výzkumu

Po zkušenostech s tímto výzkumem bych udělala některé kroky jinak:

- Mateřská škola

- nejlépe docházet do školky alespoň čtrnáct dnů před prvním rozhovorem, aby si na mne děti zvykly – nestyděly by se tak a lépe by se rozhovořily

- rodiče by bylo nejvhodnější požádat o svolení a udělat s nimi rozhovor během těchto čtrnácti dnů docházení do školky, s paní učitelkou ve školce také

- Základní škola

- vyučujícím by byly dány otázky k rozhovoru dopředu k promyšlení - ve třídě nemají jenom vyslýchané děti – lépe by si rozpomněli na skutečnosti o daných dětech

- Místo rozhovoru a jeho časový limit

- pro uskutečnění rozhovoru s dětmi by bylo dobré si domluvit ve škole volnou místnost bez rušivých elementů jako jsou ostatní děti

- dobu rozhovoru zvolit tak, aby dítě nemělo zameškané vyučování, ani celou přestávku

- mít dostatek času na rozhovor, ne příliš dlouhý, ani příliš krátký rozhovor – unavitelnost, nesoustředěnost apod. dítěte, přesto získat chtěné informace

- rozvrhnout si všechny rozhovory v daném měsíci do více dnů – v jednom dni je to časově náročné

Závěr

V diplomové práci jsem se zabývala vývojovým vztahem ke škole u dětí zahajujících školní docházku. Jelikož dítě opouští nástupem do školy předškolní období a vstupuje do mladšího školního věku, považovala jsem za důležité tyto dva vývojové mezníky dítěte charakterizovat v teoretické části. Zaměřila jsem se hlavně na socializaci v rodině i mimo ni a neopomněla jsem nastínit další důležitá fakta, mezi která patří školní zralost, zahájení školní docházky a počáteční adaptační potíže právě s nástupem dítěte do školy. Dále jsem mezi ně zařadila jakou pozici má vyučující, hodnocení dítěte, jeho motivaci ke škole, jaká je spolupráce učitele a rodičů a jaký je pohled na genderovou identitu dítěte.

V praktické části proběhl samotný výzkum se třemi dětmi. Informace byly získávány nejen od těchto dětí, ale i od jejich rodičů a učitelů. Byla použita metoda pozorování, strukturovaného rozhovoru a nedokončených vět. Rozhovory byly natáčeny na diktafon, na který se zpočátku výzkumu rodiče i v tomto případě učitelky báli mluvit.

Během výzkumu, který probíhal od června 2008 do února 2009, byla zjištěna základní fakta. U Pavlíka zlom v pohledu na školu v předškolním období a v mladším školním věku, který spočíval v tom, že si nechtěl připustit, že bude muset začít chodit do školy. Hned zpočátku školní docházky se mu však ve škole líbilo i podle výpovědi jeho maminky a paní učitelky.

Zarážející bylo objevení šikany v první třídě, kdy byl obětí Pavlík. Naštěstí se s problémem doma svěřil a maminka ho šla řešit do školy. Od té doby problémy ustaly.

Eliška se hůře vypořádávala se začleněním se do nového kolektivu, přestože od paní učitelky z mateřské školy byl předpoklad, že s tím nebude mít žádný problém.

Marek se přes svou výřečnost zapomínal hlásit při vyučování a zpočátku měl problémy se psaním, protože měl ztuhlejší ruku, jelikož v předškolním období nerad kreslil a maloval. Přesto tato fakta nepovažuji za tak závažná, jako ta, která se objevila u Pavlíka a Elišky.

V praktické části je také zahrnut kritický pohled na výzkum a jeho případná inovace.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bílá kniha

Řurič, L.: *Úvod do pedagogické psychologie*. Praha, SPN 1979.

Helus, Z.: *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha, Portál 2004.

Hendl, J.: *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha, Karolinum 1997.

Hrabal, V., Man, F., Pavelková, I.: *Psychologické otázky motivace ve škole*. Praha, SPN 1989.

Klégrová, J.: *Máme doma prvňáčka*. Praha, Mladá fronta, 2003.

Matějček, Z.: *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha, Portál 2000.

Matějček, Z.: *Jeden pohled na vztahy v předškolním věku*. Praha, Karolinum 2003.

Matějček, Z., Dytrych, Z.: *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha, Grada 1999.

Mezinárodní akademie vzdělávání/Unesco: *Efektivní učení ve škole*. Praha, Portál 2005.

Řičan, P.: *Vývojová psychologie*. Praha, Portál 2004.

Spilková, V.: *Proměny primární školy a vzdělávání učitelů*. Praha, Pedagogická fakulta UK 1997.

Šulová, L.: *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha, Karolinum, 2004.

Švaříček, R., Šedřová, K. a kol.: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha, Portál 2007.

Vágnerová, M., Valentová, M.: *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha, Univerzita Karlova 1994.

Vágnerová, M.: *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha, Karolinum 2002.

Vágnerová, M.: *Vývojová psychologie I., dětství a dospívání*. Praha, Karolinum 2005.

PŘÍLOHY

Autentický přepis rozhovorů	66
Červen 2008	66
Paní učitelka v mateřské školce o Pavlíkovi	66
Strukturovaný rozhovor s Pavlíkem	67
Nedokončené věty s Pavlíkem	67
Strukturovaný rozhovor s maminkou Pavlíka	68
Paní učitelka z mateřské školy o Elišce	70
Strukturovaný rozhovor s Eliškou	71
Nedokončené věty s Eliškou	71
Strukturovaný rozhovor s maminkou Elišky	72
Paní učitelka z mateřské školy o Markovi	73
Strukturovaný rozhovor s Markem	74
Nedokončené věty s Markem	74
Strukturovaný rozhovor s maminkou Marka	75
Září 2008	76
Paní učitelka ze ZŠ Komenského o Pavlíkovi	76
Strukturovaný rozhovor s Pavlíkem	77
Nedokončené věty s Pavlíkem	78
Strukturovaný rozhovor s maminkou Pavlíka	79
Paní učitelka ze ZŠ Komenského o Elišce	82
Strukturovaný rozhovor s Eliškou	83
Nedokončené věty s Eliškou	84
Strukturovaný rozhovor s maminkou Elišky	85
Paní učitelka ze ZŠ Blatenská o Markovi	87
Strukturovaný rozhovor s Markem	88
Nedokončené věty s Markem	89
Strukturovaný rozhovor s maminkou Marka	90
Listopad 2008	94
Paní učitelka ze ZŠ Komenského o Pavlíkovi	94
Strukturovaný rozhovor s Pavlíkem	95
Nedokončené věty s Pavlíkem	96

Strukturovaný rozhovor s maminkou Pavlíka.....	97
Paní učitelka ze ZŠ Komenského o Elišce	99
Strukturovaný rozhovor s Eliškou.....	100
Nedokončené věty s Eliškou	100
Dotazník pro Eliščinu maminku.....	101
Paní učitelka ze ZŠ Blatenská o Markovi	102
Strukturovaný rozhovor s Markem	104
Nedokončené věty s Markem.....	105
Strukturovaný rozhovor s maminkou Marka	106
Únor 2009.....	108
Paní učitelka ze ZŠ Komenského o Pavlíkovi	108
Strukturovaný rozhovor s Pavlíkem.....	109
Nedokončené věty s Pavlíkem	110
Strukturovaný rozhovor s maminkou Pavlíka.....	111
Paní učitelka ze ZŠ Komenského o Elišce	113
Nedokončené věty s Eliškou	115
Dotazník pro Eliščinu maminku.....	116
Paní učitelka ze ZŠ Blatenská o Markovi	117

Autentický přepis rozhovorů

Červen 2008

Paní učitelka v mateřské školce o Pavlíkovi

Pavlík má odklad. Bude mu 7 let. Do školy se těší, je dobře připravenej a myslím si, že bude svědomitej, takovej pečlivej. Chce bejt nej nej a chce bejt středem pozornosti a jak říkám, je nejvyšší čas do školy.

Pracovní činnosti má rád? Velice dobře pracuje s počítačem a ty pracovní činnosti má rád taky. Vystřihávání, lepení. Sám si to bere. Takže si myslím, že ve škole bude mít jistotu.

Je spíš aktivnější nebo klidnější? Klidnější.

Začleňuje se dobře do kolektivu? Ano.

Strukturovaný rozhovor s Pavlíkem

1) **Těšíš se do školy? Víš kam půjdeš po prázdninách?** Hm, do starý. Do družiny. **A těšíš se tam? Nebojíš se?** Ne. **Na co se těšíš?** Jak si tam budeme hrát. **Jak si tam budete hrát? Ty se tedy těšíš jen do družiny?** Hm. **A do školy tak všeobecně ne?** No asi ne, ale taky. **Ještě nevíš, co tě tam pořádně čeká. Nebo víš?** Ne.

2) **Znáš někoho ve škole?** Jennynku, pak znám Filipa ...

3) **A říkali ti něco o škole? Jo? A co? Pamatuješ si to?** Třeba, že tam budeme zpívat, hrát na flétny a tak. **A těšíš se na to? To může být hezký, vid'?** Těším.

4) **Bavíte se doma o škole?** O něčem jo, ale já fakt nevím. **To nevadí.**

5) **Mluvíš rád o škole?** (kýve hlavou, že ano) **Jo? O tom, že už tam půjdeš?** Hm. **Že budeš dostávat vysvědčení ...** No já už ho mám. **Jak to, že už ho máš?** Já ještě nechodím do školy, ale protože my jsme chodili se školkou na plavání a kdo tam chodil, tak dostal každej vysvědčení. **Aha, tak to jo, takový plavecký teda.** Hm. **A ty jsi byl delfín, kapr nebo želva? Želva. Želvička.** Hm.

6) **Už máš nějaké věci připravené do školy?** Hm. **A jaké?** Baťoh (přemýšlí) **A penál?** Penál taky, taky pastelky. To mám schovaný všechno ve skříni. **Už jsi zkoušel aktovku, tašku?** Jo, tu mám. Ještě baťoh tady mám.

7) **Hraješ si někdy na školu?** Hm. **A jsi učitel nebo žák?** No někdy jsem s Mart'ou učitel anebo jsem fakt žák. **A líbí se ti být žákem?** Hm. **A učitelem?** Taky. **A co je lepší? Co si myslíš?** Učitel. **A proč?** Protože to, protože třebys ... já nevím.

8) **Nepřemýšlel jsi už o tom, čím bys chtěl být až budeš velký?** Já chci bejt třebys rybářem, pak bych chtěl bejt třebys policajtem nebo kouzelníkem. **Proč zrovna kouzelníkem?** Protože se mi to líbí. **Jak čarujou?** Hm ... **A rybářem?** Protože loví druhy ryb.

Nedokončené věty s Pavlíkem

Škola pro mne znamená (neví)

Do školy se těším proto, že proto, že se tam všechno naučím a tak.

Bojím se (neví)

Strukturovaný rozhovor s maminkou Pavlíka

Paní učitelky vám už říkaly, jakou spolupráci děláme tady s tou školou?

Hned v září nebo v říjnu, když nám to umožní škola, tak se jdou učitelky podívat na ty svoje žáčky, jak se zadaptovali ve škole. Jo, tak to začíná už na začátku školního roku. Potom během toho roku, pro nás škola (Komenského – stará ZŠ) připravuje Den dětí (na konci školního roku). A probíhá to tak, že mi si tam přivedeme naše děti, ti žáci si rozdělí ty naše dětičky a vodí je tam po různých soutěžních stanovištích a potom se jdou budoucí školácci podívat za svými kamarády, co u nás byli před rokem. Vidí tam prostředí třídy, jak to tam mají vyzdobené, jak pracujou, protože jim ukážou hodinu. Na staré ZŠ mají bezvadný kantory na prvním stupni, protože ti pokračují formou her. Učí se počítat, tak jim třeba rozdají míče a číslo 5 rozpoznají tím, že 5x uhodí míčem o zem, aby si to opravdu mozek uvědomoval. Když se učí o zvířatech, tak si o těch zvířátkách zpívají písničku. Fakt nenásilnou formou. Co je důležitý, že učitelky budoucích žáčků si sem přijdou a ptají se na ty děti. A my jim řekneme, ano, tady je drobátko nutná přísnost a tahle ta je zase citlivá, na tu pomaloučku, tenhle bude dobej v matice, to už tu poznáte, tenhle ve zpěvu. Takže ony se takhle vyptávají a vlastně už o těch dětech něco ví.

1) Těší se váš syn do školy? Teď už ano. A proč? Vy jste říkala, že se začal těšit díky lidem. No taky a taky viděl to prostředí ve škole. A viděl vlastně i to, že si tam bude moct hrát v družině. **To mi říkal, že se těší do družiny na hraní.** No, on měl odklad školní docházky. On je červencovej. A na to jak je velikej, si všichni myslí, že už chodí do školy. My jsme byli na Rábí na Rabiádě a tam šel střílet z kuše a ten pán se ho ptal, kterou rukou píše a on přes ten dav dětí, co stály frontu, se otočil a povídá: „Mami, kterou rukou píšu?“ A já mu odpovídám přes celý ten dav, „Pravou, ale on ještě nepíše, on ještě nechodí do školy.“ A ten pán se otočil a povídá: „A čím ho krmíte?“

2) Mluví někdy sám o škole? To ne. A vy ho připravujete na to, že půjde do školy. Hm, ale spíš jako okrajově, neříkám mu musíš vstávat, do školy budeš muset taky vstávat. U něho to bude až ke konci prázdnin.

3) Školou ho nestrašíte? Ne, určitě ne. Někdo právě dětem říká: „Uvidíš až budeš chodit do školy ...“ To ne. Ví, že by to fungovalo opačně.

4) Hraje si někdy na školu? Viděla jste ho? Ne. Doma určitě ne. Ve třídě ho nemám, takže nevím. Ale myslím si, že ne.

5) Nezmiňoval se, čím by chtěl být až bude velký? Teď má období, že má strašně rád zvířata, takže miluje všechny zvířata a co jsem ho naučila ten vztah k přírodě. Tady Když jsem si chtěla utrhnout větvičku z tohodle stromu, který kvetl červeně, a dát si jí do vázy, tak mi řekl, že o tom poví paní ředitelce, že ničím stromy. Mně právě říkal, že by chtěl být rybářem. No, no. Takže jsem říkala, že bude ošetřovat zvířata nebo bude rybářem.

6) Aktovku, penál ... už má? Má všechno. Dostal to od Ježíška, odložil to a nemá k tomu vztah. Tak jsem mu uklidila tašku s kuříkem do skříně na místo, že když ji otevře, tak to aspoň vidí. Nekomentujeme to vůbec, ale vidí tašku a snad mu dochází, že jednou do té školy musí jít, že mu nic nezbyde.

7) Kamarády ve škole bude mít? Určitě. Učitelky dostávají seznamy dětí.

Takže on je na to takovej opatrněj. Určitě. Určitě. Takhle, on neví co ho čeká. A když neví co ho čeká, tak se toho trochu bojí. Spíš má holčičí povahu než klučičí. Občas s ním doma dělám grafomotorický cviky, tady ve školce je s dětmi taky děláme, a to ho vůbec nebaví. Asi to nechám úplně bejt. Spolím se spíš na ten kolektiv, že ho k tomu donutí.

Paní učitelka z mateřské školy o Elišce

Myslíte si, že se těší do školy? Projevuje se to nějak? Myslím, že jo, že už vospěla a že se do školy těší. Chce se učit.

Je to tedy na ní vidět? Jo je to vidět. Maluje si hodně a vidím, že už jí některý hračky nebaví, panenky a tak. Spíš ty stavebnice a kreslení.

Zapojuje se ráda do činností? Jo, určitě.

Do kterých třeba? Zapojuje se dobře právě do těch činností pracovních.

Je spíš klidnější nebo aktivnější? Aktivnější.

A samotárka není? Ne, vůbec ne. Je jako živel.

Takže se začleňuje dobře do kolektivu? Jo, ta nebude mít absolutně problém.

Strukturovaný rozhovor s Eliškou

1) **Těšíš se až půjdeš v září do školy? Těším. Jo? A proč se těšíš?** (*Eliška neodpovídá.*)
Budeš tam mít odsud nějaké kamarády? Jo. Jo? Takže tam nebudeš takhle sama hned ze začátku? Jo.

2) **A těšíš se na paní učitelky? Nebojíš se? Ne. Vůbec ničeho se nebojíš?** (*kýve hlavou, že ne*) **Ne? To uvidíš až tam budeš, vid'?** Jo.

3) **A víš co budeš dělat ve škole? Co tě tam čeká?** Ne.

4) **Kdo ti o škole řekl? Maminka, rodiče ...? Sestra. Máš tedy starší sestru?** (*kýve hlavou, že ano*) **Jo? A víš do jaké třídy chodí? Ne. Mluvíš tedy se sestrou o škole hodně? Říkala ti co se tam děje? Co se tam učí?** Ne. Ne?

5) **Mluvíš ráda o škole? Ne. Nemluvíš? A proč ne?** (*mlčí*) **Zatím jen o školce, vid'?**

6) **Máš už připravené nějaké věci do školy?** (*kýve hlavou, že ano*) **A jaké? Ba'oh a to ... Penál? Ještě pár věcí, vid'?** Ještě mám kufřík.

7) **Hraješ si někdy na školu? Ne? Vůbec ne? Ani sama ani s kamarádama?**

8) **A už víš, čím bys chtěla být až budeš velká?** (*kroutí hlavou, že ne*)

Nedokončené věty s Eliškou

Škola pro mne znamená (*mlčí*) **Nic tě nenapadá?** (*kroutí hlavou, že ne*)

Škola je (*mlčí*) **Nic tě nenapadá? To nevadí.**

Do školy se těším proto, že (*mlčí*) **Víš, co budeš dělat ve škole? Ne.**

Bojím se (*mlčí*) **Bojíš se něčeho?** (*kroutí hlavou, že ne*) **Ne?**

Strukturovaný rozhovor s maminkou Elišky

1) Těší se vaše dítě do školy? Ano. Proč si myslíte, že se těší? Ježíš, to nevím proč se těší. Protože neví do čeho jde asi. Ne, těší se. Bude chodit tady co chodí do Oveček. S kamarády? No s kamarády. Docela je hodně známejch, docela je dali dobře dohromady.

2) Bojí se něčeho? Má z něčeho obavy? Ne ne ne. Ani z učitelů ne? Ne.

3) Mluví někdy o škole sama od sebe? Ano, taky si na školu hraje. A je v roli učitele nebo žáka? Spíš dělá takový ty listy předškolácký, spíš jakoby si to zkouší, třeba čísla nebo vybarvuje něco početně nebo písmenka některý umí jo, tak spíš jakoby si na to hraje v roli žáka, spíš bych řekla.

4) Připravujete své dítě na to, že půjde v září do školy? Ano. A třeba aktovku už má? Ano, tu už má od Vánoc. A nosí ji někdy? Moc ne. Akorát o Vánocích si jí zkoušela.

5) Nestrašíte vaše dítě školou? Ne.

6) Víte, čím bude až bude velká? To nevím, to netuším ani u tý starší. I když říkala taky, když měly pasování školáků, tak se jich ptali, jaký by mohli mít profese. „Paní učitelka.“ „Co bys udělala, kdyby přišel někdo pozdě do školy?“ „Dala bych pětku.“ Tak nevím rovnou pětku, ona je taková. I když tady tolik ne, spíš doma. Tady se drží. Doma je trošku jiný dítě.

Paní učitelka z mateřské školy o Markovi

Je velice aktivní, myslím si, že se těší do školy, ale že tam bude mít problémy. Stále skáče do řečí. Řekla bych, že je i takovej hyperaktivní. Hlavně si myslím, že to pramení z nedůslednosti doma. Maminka na něj furt jenom hubuje, já tě tuto ... a nikdy to nedotáhne do konce. Jinak si myslím, že školu bude taky zvládat, protože je inteligentní. Myslím si, že bude chytřej, bude se dobře učit . Ale on je strašně citlivej, když ho člověk nějak potrestá, tak je až uplakanej. Ale říkám, já vidím problém doma.

Takže do kolektivu se rád začleňuje? Ano.

Je spíše aktivnější nebo klidnější? Aktivnější.

Do činností se rád zapojuje? Ano

Strukturovaný rozhovor s Markem

1) **Víš kam půjdeš v září? Po prázdninách?** Do školy.

2) **Těšíš se tam? Jo. Jo? A proč se tam tedy těšíš?** Protože to tam bylo hezký. **Ty už ses tam byl podívat?** Jo.

3) **Máš tam nějaké známé nebo kamarády?** Mám tam známou Markétku. **Takže ta ti už vyprávěla o škole.** (kýve hlavou, že ano) **Jo? A něco pěkného?** (kýve hlavou, že ano) **Jo? Takže proto se těšíš?** Hm. **A co ti říkala, nevíš?** (kýve hlavou, že ne) **Už si to nepamatuješ?** To už mi říkala dlouho.

4) **Víš co tě ve škole čeká?** Ne. **Víš, že se tam naučíš číst, psát ...** (kýve hlavou, že ano) **Jo? A těšíš se teda na to?** (kýve hlavou, že ano) **Proto, že si můžeš přečíst knížku ... jo napsat dopis, ledacos spočítat?** (kýve hlavou, že ano)

5) **A mluvíš doma o škole?** (kýve hlavou, že ne) **S maminkou ...** (kýve hlavou, že ne) **Ne? Proč ne?** Protože se mi nechce. **Stydíš se? Ne?**

6) **Půjde s tebou do stejné třídy nějaký kamarád odsud?** Pavlík Pivničků. **Takže to pro tebe bude snazší, vid'?** (kýve hlavou, že ano)

7) **Už máš připravené nějaké věci do školy?** (kýve hlavou, že ano) **Jo? A jaké?** Tašku. A penál. **To ti přines Ježíšek?** Jo. **A líbí se ti to?** (kýve hlavou, že ano) **Už sis tašku vyzkoušel?** Jo.

8) **Hraješ si někdy na školu?** Ne. Jenom ve školce. **A to jsi jako žák nebo jako učitel?** Někdy jsem žák a někdy jsem učitel. **Jo? A co tě víc baví? Být žákem nebo učitelem?** Učitelem. **A proč?** Protože můžu učit děti.

9) **Už víš, čím bys chtěl být až budeš velký?** Učitelem.

Nedokončené věty s Markem

Škola pro mne znamená psaní.

Do školy se těším proto, že si můžu přečíst knížku a napsat dopis.

A bojím se ne. **Ničeho asi, vid'?**

Strukturovaný rozhovor s maminkou Marka

- 1) **Těší se váš syn do školy?** Jo, těší. **Proč ano?** To nevím, to neříká, ale prostě se strašně těší.
- 2) **Myslíte si, že se něčeho bojí?** To asi ne. Zatím si myslím, že neví co ho čeká. Ale ne, on už se těší možná půl roku. On říká, že by šel už teď do školy. V září se to může taky změnit, ale jo těší se.
- 3) **Mluví někdy sám o škole?** Hm. **V kladným slova smyslu?** Hm, jo, určitě.
- 4) **Připravujete své dítě na to, že půjde v září do školy?** Ano. **Aktovku, penál atd. už má?** To dostal od Ježíška.
- 5) **Hraje si někdy na školu?** Jo, taky si hraje někdy na školu. Teďka přes léto moc ne, to běháme třeba venku.
- 6) **Je spíše v roli žáka nebo učitele?** To spíš jako v roli učitele, protože to vidí tady ve školce.
- 7) **Nestrašíte ho školou?** Ne ne.
- 8) **Čím by vaše dítě chtělo být? Nevíte?** Ne, to vůbec. On občas říká: „Já budu ...“, ale já si to vůbec nepamatuju, protože to občas někde vidí. Ale že by měl něco vyhraněný, to vůbec ne.

Září 2008

Paní učitelka ze ZŠ Komenského o Pavlíkovi

1) Líbí se Pavlíkovi ve škole? Když se o tom bavíme, tak říká, že se mu ve škole hrozně líbí. Takže snad to tak je.

2) On je takovej usměvavej. Jo to on je. On je hodnej.

3) Proč si myslíte, že se mu ve škole líbí? Že mu to jde ...? Má tu hodně kamarádů. Jde mu to taky. A líbí se mu asi i ty činnosti, který teď děláme. Já nevím no.

4) Je dobře připravenej do školy? Do školy je připravenej úplně perfektně. Vzorově. Perfektní spolupráce s maminkou. Vzorná rodina.

5) Zapojuje se ve škole snadno do činností? Hm, zapojuje. Snadno. Ten jo.

6) Co mu ve škole jde? Psaní mu jde dobře. Čtení mu ze začátku dělalo problémy. Písmenka poznával, ale neslyšel je sluchově. Teď už se do toho trošičku dostává, takže je to už v pohodě.

7) Je chápavý nebo mu musíte něco zopakovat. Je chápavý. To co já chci, to on udělá hned. Zatím teda.

7) Je tedy spíš klidnější? Je hodně klidnej.

8) Jak reaguje, když mu něco nejde? V pohodě. Zeptá se mě, zvedne ruku nebo sluníčko. On dává pozor, takže v tomhle problém nemá.

9) Nestýská se mu po domově? To ne. Ani nebrečí, nic.

10) Po školce? Že by se tam chtěl vrátit, to neříkal.

11) Má tu hodně kamarádů? Kamarádskej je. Má tu kamarády. **Snaží se?** On je takovej kamarádskej. **Takže se snadno začleňuje do kolektivu.** Jo. Snadno. Bez problémů.

Strukturovaný rozhovor s Pavlíkem

- 1) **Chodíš rád do školy? Jo. Proč? Protože je tady zábava. Takže se ti tady líbí? Hm.**
- 2) **Co ve škole děláte? Učíme se, vybarvujeme písmenka, cvičíme ... Baví tě to? Jo.**
- 3) **Co máš ve škole nejradši? Co rád děláš? Cvičím. Tady nebo v tělocvičně? V tělocvičně.**
- 4) **Bojíš se něčeho ve škole? No, občas jo. Jo? A čeho? neodpovídá Třeba, že nezvládneš něco ve škole? Nebo kamarádů? No, třebaš to.**
- 5) **Co ve škole nemáš rád? Když se děti dloubají nebo strkají.**
- 6) **Zlobíš se někdy na někoho nebo na něco ve škole? Jo. A na co? Když mě děti schodí třeba tašku a tak. Možná i jak se strkají, jak jsi říkal, vid'? Hm.**
- 7) **Učíš se rád? Hm. Proč ano? Protože je to zábava. Co už umíš? To už jsem se tě tak nějak ptala, vid'? Že už píšete. My už jsme se naučili písmenka t, m, o, j, e. A jde ti to? Hm, jo.**
- 8) **Už dostáváte domácí úkoly? Jo. Včera jsme ho neměli. Jsou pro tebe těžký? Hm, nějaký jo. Děláš doma sám domácí úkoly nebo ti někdo pomáhá? Pomáhá mi mamka. Máš doma klid, když děláš domácí úkol nebo když se učíš? Jo.**
- 9) **Doma si připravuješ věci na další den do školy sám nebo s maminkou? S maminkou. Jsi vždycky dobře připravený? Jo. Už jsi někdy doma něco zapomněl? Třeba penál nebo domácí úkol atd.? Ne. Zapomněl si někdy doma říct, že máte úkol? Ne.**
- 10) **Chválí tě doma za tvé výsledky ze školy? Za něco jo.**
- 11) **Trestají tě doma za neúspěchy? Zakazují ti něco? Za něco jo. A co třeba. Nevzpomeneš si? Ne.**
- 12) **Máš ve třídě kamarády? Jo. A hodně? Jo.**
- 13) **Je paní učitelka na všechny hodná? Jo.**
- 14) **Viděla jsem, že sedíš vzadu v lavici. Sedíš tam s kamarádem? Hm. S Matýskem. S ním jsi chtěl sedět? Znal jsi ho před tím? Jo. Ten byl z Rybiček ze školky. Takže bys nechtěl sedět někde jinde nebo s někým jiným? No, asi ne. Tak, jestli ti to takhle vyhovuje, vid'? Hm.**
- 15) **Chodíš do družiny? Jo. A chodíš tam rád? Jo. Takže se tam těšíš? Hm. A co tam děláš v družině? Hraju si. Chodíš tam radši než sem do třídy? Jo. Hraješ si tam víc, vid'? Hm. Nebo proč? No protože si tam hraju a taky jsou tam spolužačky.**
- 16) **Těšíš se po škole, po vyučování, na družinu? Jo.**
- 17) **Těšíš se po škole i po družině domů? Jo. Proč? Protože tam je klid.**

18) **Chodíš už ze školy domů sám?** Ne. **Kdo pro tebe chodí?** Mamka i taťka. **Sem tě taky vodí?** Jo.

19) **Mluvíš doma rád o škole? Vyprávíš nějaké zážitky?** Jo, nějaký jo. Jinak ne. **Nevzpomeněš si na nějaký zážitek?** Ne. **Mluvíš spíš o kamarádech nebo o tom, co jste ve škole dělali?** No, spíš o těch úkolech, když mě to paní učitelka nepíše do notýsku.

20) **Hraješ si někdy na školu?** Jo. Včera jsme si hráli. **A s kým? S taťkou? A taťka byl žák nebo učitel? Žák.** **A tys byl učitel?** Hm. **A co jste probírali?** Ne, protože taťka dělal úkoly a já jsem mu diktoval písmenka a on to musel psát na papír. **A šlo to taťkovi?** Jo. **Dal jsi mu hvězdičku nebo jedničku? Co tady vůbec dostáváte?** Sluníčka i hvězdičky i jedničky. **Už i jedničky?** I čerty. **Když dostaneš čerta, to je asi špatný, vid'?** Hm. **A co dostal taťka?** Nic. Nic?

21) **Čím bys chtěl být?** Rybářem nebo kouzelníkem.

22) **Stýská se ti po školce?** Moc ne.

23) **Je to ve škole lepší než ve školce?** Jo.

24) **Když jsi ve škole, nestýská se ti po domově?** No, malinko. **Ted' už je to asi lepší než ze začátku, ne?** No, to jo. **Brečel jsi někdy?** Já jsem ve škole ještě nikdy nebrečel. **No tak vidíš.**

Nedokončené věty s Pavlíkem

Ve škole se mi líbí proto, že mám hodně kamarádů než doma.

Ve škole se mi nelíbí proto, že děláme úkoly.

Ve škole se bojím toho, že některý úkoly nezvládnou.

Do školy se těším proto, že tam mám hodně spolužáků. **Myslíš kamarádů?** Kamarádů.

Do školy se těším na paní učitelku.

Vždycky se těším na paní učitelku.

Chodit do školy pro mne znamená nevím.

Strukturovaný rozhovor s maminkou Pavlíka

- 1) **Chodí Pavlík rád do školy?** Ano. Teď už jo. Už jsme k tomu došli.
- 2) **Jde mu to ve škole nebo má s něčím problémy?** Jde, akorát má problémy s tím, že doma musí dělat ty úkoly.
- 3) **Vypráví doma nějaké zážitky ze školy?** Málo.
- 4) **Mluví rád o škole?** No, spíš o té družině. Kdyby tam nebyly ty úkoly, tak by to ještě šlo. Jakmile se jedná o úkoly ...
- 5) **Rozčiluje se nad něčím nebo někým ve škole?** Rozčiluje se, pak za to můžeme my všichni ostatní. Rozčiluje se kvůli těm úkolům.
- 6) **Co se mu ve škole líbí? Co má rád?** To jsou ty estetický výchovy. Výtvarka, tělák ... **Víc než čtení, psaní ...?** Určitě. Má rád kreslení a zpívání.
- 7) **Co se mu ve škole nelíbí? Asi to čtení, psaní ...** Hm, hm. Psaní, čtení.
- 8) **Čeho se ve škole bojí, obává?** Báł se agresivního Filípka, ale teď už se to vyřešilo, teď už chodí do školy rád. **On ho nechtěl pouštět na záchod, napadal ho.** Hm. *(Pavlík nechtěl chodit do školy, kvůli agresivnímu Filipovi, který ho bouchal do břicha a nechtěl ho pouštět na záchod. Naštěstí se to Pavlíkova maminka dozvěděla a promluvila si s Filipem i s jeho babičkou, která ho do školy vodila. Vše se urovnalo. Jinak Filip doma tvrdil opak. Že Pavlík napadá jeho.)*
- 9) **Učí se rád?** Ne. Ne.
- 10) **Pomáháte mu doma s DÚ a s učením?** Ano. **Ptáte se Pavlíka, jestli má DÚ nebo Vám to řekne sám?** Říká mi o DÚ sám. **Pomáhá mu ještě někdo s DÚ kromě Vás?** Otec. **Má dostatek klidu při učení a psaní DÚ?** Má. Má. **Vzteká se při učení a DÚ?** Spíš se je snaží udělat rychle, aby je měl za sebou a když ho napomenu, že by mohl zpomalit, aby to měl hezčí, aby to měl pořádně, tak se rozčiluje, že už to chce mít za sebou. **Takže ho moc nebaví dělat?** Ne, nebaví. Já doufám, že si zvykne.
- 11) **Připravuje si věci do školy na druhý den sám?** Připravuje si je sám, ale vyžaduje kontrolu. Aby si byl jistější, že to má v pořádku, tak se ptá: „Mám všechno do školy?“
- 12) **Už někdy něco doma zapomněl?** Ne.
- 13) **Má ve třídě hodně kamarádů?** Já bych řekla, že jo, protože jsou tam vlastně ti spolužáci ze školky. Vlastně je paní učitelky i kvůli tomu dávaly dohromady do třídy. **On vypadal, že se snaží dobře vyjít i s ostatními.** S holčičkami dobře vychází.
- 14) **Sedí ve třídě s tím s kým chtěl?** Ne. On právě seděl s holčičkou tady ze školky ze své třídy a paní učitelka je přesazovala asi podle toho, jak jí přišlo za vhodný, tak ho přesadila s klukem, s Matýskem. Ale je to dobrý. **Jsou kamarádi? Vyhovuje jim to?** Hm.
- 15) **Chodí do družiny?** Ano. **Chodí tam rád?** Rád. Včera jsem dostala vynadáno, že jsem

pro něj přišla moc brzy. **Chodí do družiny radši než do třídy?** Radši. **Proč si to myslíte?** Protože si tam má možnost ještě pořád hrát. On je typ, že když si doma hraje, tak k tomu vždycky někoho potřebuje. Buď tátu nebo mámu. V té družině i tady ve školce byl taková vůdčí osobnost, že vymýšlel ty hry. A to mě kolikrát zaráží, že si neumí hrát sám, že k tomu potřebuje ještě ty ostatní. **Pavlík mi říkal, že si hrál s tatškou na školu.** Včera poprvé. On byl pan učitel a tatka psal písmenka.

16) Těší se po škole/družině domů? No tak ze školy by chodil domů radši než z družiny.

17) Ze školy ho tedy vodíte domů a do školy? Ráno ho vodím do družiny a potom je paní učitelky převádějí z družiny do školy.

18) Neříkal něco nového čím by chtěl být? Ta rybařina mu zůstává.

19) Nestýská se mu ve škole po domově? Ze začátku určitě jo a teď si myslím, že je dobřej.

20) Nechtěl by se vrátit do školky? Asi jo. Asi jo. Ještě by to bral.

21) Změnilo se u vás „rodinné tempo“, když máte doma školáka? Já jsem se toho strašně bála, ale je to v pohodě. Jako na toho kluka si chci udělat vždycky čas, takže ostatní jde zatím stranou.

22) Stmelilo vás to víc jako rodinu? Stmelilo je možná špatně řečeno ... Já vám rozumím. Já vám rozumím. Je fakt, že když chodila dcera do školy, tak muž se o to vůbec nezajímal. Dceři je 18 a po delší době jsme měli Pavlíka a on se mu teď věnuje. On se mu opravdu věnuje.

23) Vstává Pavlík rád do školy nebo má problémy? Ke konci tejdne je už unavenej. Taky jsme vstávali ve čtvrt na šest. Po šesté hodině vycházíme, tady otvíráme v půl sedmé, tak on je tady se mnou a čekáme až přijde druhá paní učitelka. Pak se oblečeme a odvedu ho do družiny. Ve čtvrtek v pátek už je unavenej.

24) Bojíte se (nebo bála jste se) něčeho, co vaše dítě nebude ve škole zvládat? S čím by mohlo mít problémy? Měla jsem z toho obavy, ale zas tak velký ne. Spíš jsem nevěděla, jak bude na tu školu reagovat. **A zatím je to dobrý?** Většinou.

24) Čeho se naopak nebojíte? S čím nebude nebo s čím jste si myslela, že nebude mít problémy? Netušila jsem, že by už v tý 1. třídě mohla bejt agresivita. Už jenom, když vodím Pavlíka do školy a slyším, jak na sebe děti křičí: „Ty smrade!“ Je to docela skok z té školky. Tady se to neslyší a v té první třídě ...

25) Stalo se Vašemu dítěti něco, co jste neočekávala, že se stane? To je ta agresivita. Už se to naštěstí vyřešilo, ale byl to asi šok, překvapení, co? Hm, to jsem nečekala. Vy jste to vyřešila tím, že jste si s ním promluvila ... Já jsem si s ním promluvila, byla u toho jeho sestra ono to dopadlo tak, že jsem si promluvila s tím chlapcem, byla u toho ta sestra a odpoledne do třídy přišla babička a říkala, že ten největší kluk, Pavlík ve třídě je největší kluk, ubližuje právě tomu Filipovi. Oni to obrátili a honem si pospíšili do té třídy. Já jsem potom druhý den mluvila s paní učitelkou a ona říkala, že o Pavlíkovi ví, že je v dnešní době za všechno vděčnej, že poděkuje, poprosí a že je o i na jeho škodu, že se neumí tolik bránit, no. Když to pak s tou babičkou probírali, že Filipovi ublížil úplně jinej chlapeček. A s tímhletem

Filipem si promluvila sama, protože zjistila, že je agresivní na víc dětí a ne jenom na toho Pavlíka. **Hlavně, že se to vyřešilo.** No, jsem ráda. Kdyby mi to Pavlík neřekl, tak nevím, jak by to dlouho trvalo. **Vy jste to řekla paní učitelce a ta se ozvala jeho rodičům?** Hm. Nebo, jestli by se ozvalo jiný dítě třeba?

26) Co si myslíte o komunikaci rodiče a učitele? V pořádku. Kdykoli si za paní učitelkou můžu zajít a kdykoliv si můžeme popovídat.

Paní učitelka ze ZŠ Komenského o Elišce

1) Myslíte si, že se do školy těší, že se jí ve škole líbí? Myslím, že se do školy těší, že se jí ve škole líbí.

2) Proč si myslíte, že ano? Protože tu má ze školky spoustu kamarádů. Protože si hrajeme. Protože si myslím, že ty hry jsou takový, že by jí to mohlo bavit.

3) Chodí do školy připravená? Do školy chodí připravená. Z domova úplně bez problémů.

4) Zapojuje se dobře do školních činností? Reaguje na ně dobře? Trochu má ještě problémy. Zatím na to není zvyklá, ale snaží se.

5) A co jí jde lépe? Začínáme právě číst, trošičku slova, tak si myslím, že se zlepšuje. I to psaní je docela dobrý. Hezky maluje. Myslím si, že tak velké problémy nemá.

6) A co jí jde hůře? Zatím nic. Teprve začínáme. Problémy zase nemá.

7) Je chápavá nebo potřebuje zadané úkoly zopakovat? No, občas potřebuje postrčit, jenom malinko a pak už se rozjede.

8) Je to spíš živější nebo klidnější dítě? Spíš je taková klidná. Těžko hledá kamarády. **Těžko?** Ty nový jo. Jinak má ze školky. **Navenek je spíš opatrnější.** Jo, taková spíš nenápadná.

9) Reaguje nějak (že se vzteká nebo pláče), když jí něco nejde? Zatím ne Když neví, tak jí pomůžu.

10) Nestýská se jí po domově? Nestýská se jí po domově. Nebrečí. **A po školce? Neříkala něco?** Vůbec.

11) Kamarády má tedy spíš z té školky? No.

12) Začleňuje se snadno do kolektivu? Asi problémy nemá, ale je v tom pomalejší, opatrnější? No, pomalejší. To spíš když jde někdo za ní, ale že by někoho vyhledávala ona, to asi ne. **Ještě se asi rozkoukává no.** Hm.

Strukturovaný rozhovor s Eliškou

1) **Chodíš ráda do školy?** (*kýve hlavou, že ano*) **A proč?** Protože mě ve školce nebaví spát. **Protože tě ve školce nebaví spát? Tady nemusíte, vid'?** Ne.

2) **Líbí se ti ve škole?** Hm. **A proč?** Nevím.

3) **Co už jste se ve škole naučili?** Písmenka. **Jo?** **A ještě něco? Kolik písmenek? Víš to?** Nevím.

4) **Co máš ve škole nejraději?** (*neodpovídá*) **Třeba, že se už začínáte učit číst. Nebo když slyším vedle jak zpívají, tak zpěv?** (*mlčí*) **Zpíváte taky? Zpíváme. Chodíte cvičit do tělocvičny?** (*kýve, že ano*) **A co se ti líbí víc? Na co se těšíš? Na tělocvik. Tam se protáhnete, vid'?**

5) **Co ve škole nemáš ráda?** Nevím.

6) **Bojíš se ve škole něčeho?** Ne.

7) **Zlobíš se někdy na někoho nebo na něco ve škole?** (*Ještě než dokončím otázku, E. kýve hlavou, že ne.*)

8) **Učíš se ráda?** (*kýve, že ano*) **To je dobře. Proč?** Nevím.

9) **Jde ti to ve škole? Co si myslíš?** (*kýve, že ano*) **Dostáváš hodně sluníček, hvězdiček, jedniček ...?** Jedničky nedostáváme. **Ještě ne?**

10) **Dostáváte už domácí úkoly?** Hm. **Jsou pro tebe těžké?** Ne. **Děláš domácí úkoly doma sama nebo ti někdo pomáhá?** Mamka. **Máš doma na domácí úkoly klid?** (*kýve hlavou, že ano*) **Nic tě nevyrušuje?** Ne.

11) **Doma si připravuješ věci do školy na další den sama?** Ne, mamka. Mamka jenom. **Jsi vždycky dobře připravena do školy? Nezapomněla jsi doma něco? Někdy jo. A co? Nákou knížku. A domácí úkol?** Ne. **Zapomněla jsi někdy, že máš udělat domácí úkol na druhý den?** Ne.

12) **Chválí tě doma za tvoje úspěchy ve škole? Třeba když dostaneš hvězdičku?** Někdy. **Jak?** Nevím.

13) **Trestají tě doma za školní neúspěchy?** (*mlčí*) **Zakazují ti doma něco? Třeba když dostaneš čertíka?** Já nevím, já jsem ještě žádného nedostala. **No vidíš to. Jsi šikovná.**

14) **Máš ve třídě kamarády?** Kýve, že ano. **Hodně?** Ze školky.

15) **Je na vás na všechny paní učitelka hodná?** Hm.

16) **Koukala jsem, že sedíš v první lavici. S kým tam sedíš? S kamarádkou?** Ne. S klukem. **Takže s kamarádem?** Ne. **Není to kamarád?** Ne. **Ty se s ním asi ještě moc neznáš, vid'?** **On není ze školky?** Ne. **Takže bys chtěla sedět s někým jiným?** (*kýve hlavou, že ano*) **A ví to paní učitelka? Řekla jsi jí to?** Ne. **Proč ti vadí, že sedíš s tímhle klukem?**

Jak se jmenuje? Kuba. Protože ho neznáš? (kýve hlavou, že ano) Chtěla bys sedět s někým koho znáš? (kýve hlavou, že ano) Jinak tě Kuba nezlobí? (kýve hlavou, že ne)

17) Chodíš do družiny? Hm. Líbí se ti tam? Hm. Těšíš se tam, když skončíte vyučování? Hm. Chodíš tam radši než do třídy? Hm. Proč? Protože si tam můžem hrát.

18) Těšíš se po družině/po škole domů? Jo. Proč? Nevím.

19) Chodíš domů sama nebo tě někdo vyzvedává? Někdo mě vyzvedává. Kdo? Mamka nebo sestra.

20) Do školy chodíš sama nebo tě někdo vodí? Vodí. Dneska mě vodil tatka.

21) Mluvíš doma ráda o škole? Ne. Vyprávíš doma nějaké zážitky ze školy? Ne. Proč ne? Protože se mi nechce.

22) Hraješ si někdy na školu? Ne.

23) Už víš, čím bys chtěla být až budeš velká? Ne.

24) Do školky by ses nechtěla vrátit? Ne. Proč? Tam spíme. Tobě se nechtělo spát, když jste museli jít spát? Ne. Takže je to ve škole lepší než ve školce? Hm. Díky tomuhle spaní? Hm.

25) Nestýská se ti po domově, když jsi ve škole? Ne.

Nedokončené věty s Eliškou

Ve škole se mi líbí proto, že protože se učíme.

Ve škole se mi nelíbí proto, že nevím.

Ve škole se bojím toho, že že dostanu pětku.

Do školy se těším proto, že nevím.

Do školy se těším na taky nevím.

Vždycky se těším na učení.

Chodit do školy pro mne znamená taky nevím.

Strukturovaný rozhovor s maminkou Elišky

- 1) **Líbí se Elišce ve škole? Chodí tam ráda?** Hm. Líbí se jí tam. Chodí tam ráda.
- 2) **Proč si myslíte, že se jí tam líbí?** Ona tam má hodně dětí ze školky co chodily do Oveček. Má tam hodně kamarádů. Zatím se jí líbí. Tak uvidíme. Je tam krátce. Je tam měsíc.
- 3) **Jde jí to ve škole?** Docela jo. Zkraje měla trošku problémy se čtením, ale teď už jí to jde pěkně. **A se psaním?** No oni zatím dělají ty čárečky, jedničky a klubíčka a takovýchle věci.
- 4) **Vypráví doma nějaké zážitky ze školy?** Sem tam něco jo, ale ona není zas až taková **hovorná** hovorná no, spíš když se vyptávám **Takže o kamarádech, učení a takových věcech?** No spíš jak kluci zlobí a dělají čertíky ... Takový ty zážitky šestiletého dítěte. **Mluví tedy o škole sama nebo se jí musíte spíš ptát?** No jak kdy. Když má hovornou, tak taky povídá.
- 5) **Rozčiluje se nad někým nebo něčím ze školy?** Nad někým? **No nebo i nad něčím. Třeba nad učením ...** Nad učením jo. Ona je vzteká. Někdy se rozčiluje, když jí to nejde. Vzteká se, natahuje, tak vždycky odejdu, zase se vrátím a zase pokračujem.
- 6) **Jinak problémy s kamarády nemá?** Ne ne ne.
- 7) **Co si myslíte, že se jí ve škole líbí?** Já nevím, co se jí ve škole líbí. Družina. :) To hraní v tý družině, to je asi nejlepší. To je asi ještě z tý školky zvyklá na ty hry. Když ráno nejde, tak je našťvaná, že nemohla jít, že chtěla jít i ráno. Třeba kamarádka chodí každý den i ráno.
- 8) **Co se jí ve škole nelíbí?** Co se jí nelíbí? To nevím.
- 9) **Bojí se něčeho nebo někoho?** To asi ne. To asi ne. **Třeba „kamarádů“?** To asi ne. Snad šikana v 1. A ještě není!
- 10) **Učí se ráda?** Tak docela jo.
- 11) **Pomáháte jí s učením a s domácími úkoly ...?** Jo. To musíme. **Má na to klid?** To jo.
- 12) **Vzteká se tedy při těch úkolech?** Jo to ona se vzteká. Když jí nešlo zrovna to čtení ze začátku, tak se vztekala. **Dělá snadno DŮ?** Já bych řekla, že teď jo. Ona to nafrká rychle. A jestli ty jedničky jdou doprava nebo doleva. Není zas až tak precizní, jo, že by si to vymalovávala, ale nafrká to rychle. Ona je svoje, naše Eliška. Ač nepůsobí, vypadá jako anděl, ale taky to umí rozjet.
- 13) **Připravuje si na druhý den do školy věci sama nebo jí pomáháte?** Spíš já.
- 14) **Už někdy něco zapoměla?** Zapoměly jsme úkol. Tak jsme dostaly poznámku. Nebo spíš jsme to nepochopily jak to paní učitelka až tak myslela. Něco jsme nedodělaly do pracovního listu.
- 15) **Myslíte si, že Eliška sedí s tím, s kým by chtěla?** Ona je rozsázela. Ze začátku seděla s kamarádkou, s takovou hovornou, ona není zas až tak hovorná, tak se doplňovaly, bych

řekla. Teď sedí s klukama. **Sedí v první lavici s Kubou a říkala, že by chtěla sedět s někým jiným.** To nevím, to neříkala. **Takže se doma nezmínila, že by chtěla sedět s někým jiným?** To neříkala. Akorát říkala, že nesedí s tou Jituškou, ale že sedí s tím Kubíkem.

16) Do družiny tedy chodí? Chodí. Chodí tam ráda? Chodí tam ráda. Myslíte si, že tam chodí radši než do školy? Asi jo. Má to asi ještě jako tu hru přednostnější.

17) Těší se celkově po škole domů? Jo, to jo.

18) Vyzvedáváte jí vy? Já nebo manžel nebo dcera.

19) Tam jí taky ještě vodíte? Jo.

20) Hraje si někdy na školu? Moc ne. To bych neřekla.

21) Nezmínila se, čím by chtěla být? Ne, ještě ne. To neříkala. Takový myšlenky ještě neměla.

22) Nestýská se jí ve škole po domově? Nebo nestýskalo se jí ze začátku? Já nevím, ze začátku asi jo. Ty přechody. Ona byla spíš taková, že chtěla, abych jí odvedla až do třídy. Ty první dny. Takový to, že jí pustím samotnou do té třídy, že už tam nebudu. „Ty už tam zítra nebudeš? Včera jsi tam byla.“ To bylo ten první den. Ona si zvyká dýl. Ono jí to trvá vždycky trochu dýl.

23) Nechtěla by se vrátit do školky? Nevím, jestli vrátit. Někdy o ní mluví. My jsme třeba šly do školy, tak vzala směr ke školce. Automaticky zahla doprava místo doleva. Já říkám: „Tam ne, školu máš na druhé straně.“ Tak podívat to určitě, to jsme se i domlouvaly, že se tam půjdeme podívat. Až budou mít náký ty prázdniny, podzimní, tak mají školku většinou otevřenou. Jestli by se tam chtěla vrátit, to nevím.

24) Změnilo se u vás doma „rodinné tempo“, když máte doma školáka? To určitě jo. A jak? Už jenom ty povinnosti. Každý den si sednout a napsat ty úkoly. Vstávání? Vstávání ne. Vstává stejně jako do školky nebo i dýl, když nejde ráno do družiny. Nemusíte jí tedy „tahat z postele“? Ne, ona nemá problémy se vstáváním. ... A nákou averzi, že musí jít do školy nemá? Ne, ne, ne.

25) Stmelilo vás to víc jako rodinu, když máte školačku? To je furt stejný, bych řekla.

26) Bojíte se nebo bála jste se něčeho, co Vaše dítě nebude ve škole zvládat? S čím by mohlo mít problémy? Nevím.

27) Čeho se naopak nebojíte? S čím nebude nebo s čím jste si myslela, že nebude mít problémy? To nevím, co bych vám na to řekla. To fakt nevím. Stalo se Elišce něco, co jste neočekávala, že se stane? Ne ne.

28) Co si myslíte o komunikaci rodiče a učitele? Budeme mít první schůzku, tak uvidíme. Ale docela na mě působí dobře paní učitelka. Já jsem ve třídě byla přes celou hodinu, vlastně nečekaně a podle mě si vedla dobře. Myslím si, že to umí dobře.

29) Už jste využila nějaké možnosti se s ní o něčem poradit ...? Ne.

Paní učitelka ze ZŠ Blatenská o Markovi

1) Myslíš si, že se líbí Markovi ve škole? Myslím si, že chodí do školy rád, je veselej, optimisticej. Myslím si, že se těší. Je komunikativní. Je snaživej? Snaživej je určitě. Někdy až tak, že si myslí, že se mu to nepovedlo, přitom to nemá zas tak špatný. Má pořád takový ty tendence říkat: „Mně se to nepovedlo. Já jsem to udělal špatně.“ Přitom to není zas tak špatný.

2) Je vždycky připravený do školy? Určitě. Myslíš z domova? **Jo.** Z domova perfektně. Všechno má v pořádku. **Domácí úkoly?** V domácích úkolech naopak ještě něco navíc promyslí.

3) Zapojuje se dobře do školních činností? Zapojuje se. Řekla bych, že je až hodně aktivní. Ještě nemá slovo a už si o něj chce sám říct.

4) Co mu jde lépe z těch činností? Ony jsou ty děti na tom teďka stejně. V psaní by potřeboval ještě uvolnit ruku, nemá ji úplně tak uvolněnou, ale řekla bych, že je docela šikovnej na matematiku. Jsou to ještě začátky, tak těžko říct, ale já bych řekla, že mu jde celkově všechno. On je celkem nadanej, šikovnej.

5) Já vím, že mi jeho maminka říkala, že nechtěl kreslit. Je pravda, že hlavní nejistotu má v tom psaní. Když něco píše, nějaký ty tvary, tak to nemá tak dokonalý, to je pravda. Tu ruku nemá ještě tak uvolněnou, takže ty tvary, když nemá stoprocentně on to vidí, on si tu chybu najde a právě na to upozorňuje: „Já jsem to nezvládl. Já to mám špatně. Že to mám ošklivý, paní učitelko?“

6) Je to spíš klidnější nebo živější dítě? Spíš živější. Ale dá si říct. Není takovej, že by lítal, když mu řeknu: „Tohle dělat nebudeš.“ tak on dá pokoj na nějakou chvíli. Je živější, ale není nějakěj agresivní nebo raubíř, to ne. Je prostě živější.

7) Jak reaguje, když mu něco nejde? On vidí chybu, najde si jí a je mu to líto a snaží se udělat všechno proto, aby to napravil, aby to měl dokonalý.

8) Takže nepláče, nevzteká se ...? To ne.

9) Nestýská se mu po domově? Nebo spíš nestýskalo se mu? Ze začátku říkal, že se těší na maminku, ale že by byl nějakěj plačtivej, to ne. Spíš si myslím, že se těšil na ty činnosti, který přijdou. On se na to vyloženě těšil, že očekával co bude.

10) Má ve třídě hodně kamarádů? Myslím si, že jo. On je takovej dobrosrdečnej, že každému pomůže rád. Snaží se vyjít s každým? Jo, myslím si, že jo.

11) Začleňuje se snadno do kolektivu? Určitě.

Strukturovaný rozhovor s Markem

1) **Marečku, chodíš rád do školy?** (*kýve hlavou, že ano*)

2) **Líbí se ti tady?** (*kýve hlavou, že ano*) **Proč se ti tady líbí?** Protože se naučím číst. **Už jste začali číst?** (*kýve hlavou, že ne*) Jenom písmenka se učíme teďko. **Už jich umíte hodně?** (*kýve hlavou, že ano*) **Jo?**

3) **Co máš ve škole nejradši?** Družinu. **Proč?** Protože tam si můžu hrát. **Tady si moc nehraješ?** No, jenom o velký přestávce si můžu hrát dlouho, ale až zazvoní tak si musíme uklidit.

4) **Co se ti ve škole nelíbí?** Když někdo otravuje, když maluju nebo když mě někdo něco sebere. **A vrátí ti to, když ti to seberou?** Hm. Ale je nejhorší na tom, že Tomášek s Honzíkem se furt perou. A ten druhý Marek, ten kopal děti do břicha. **S tebou se taky perou?** Jo. A já to nemám rád. **Už jsi to někomu řekl? Ví o tom paní učitelka?** (*kýve hlavou, že ano*) **Jo?**

5) **Zlobíš se někdy na někoho nebo něco ve škole?** Zlobím se taky někdy na Tomáše, protože my jsme si včera hráli v družině, já jsem tam jezdil s autíčkem a on mi furt vjížděl do cesty. **To je ten Tomáš z tvjí třídy? Co pořád zlobí?** (*kýve hlavou, že ano*) **Aha.**

6) **Učíš se rád?** (*kýve hlavou, že ano*) **Jo?**

7) **Ve škole ti to jde?** (*kýve hlavou, že ano*) **Jo?**

8) **Už dostáváte domácí úkoly?** Málo. **Jsou pro tebe těžké?** (*kýve hlavou, že ne*) **Ne?** Jenom ten první. Dostali jsme srdíčka, ty já neumím. **Děláš domácí úkoly sám?** Maminka se na mě dívá. **Máš doma klid na domácí úkoly nebo když se učíš?** Já mám mladší sestru a ta jezdí s tatínkem vždycky nahoru. Takže my tam máme klid, vždycky když přijdu ze školy. **Doma si připravuješ věci na další den sám?** Maminka mi vždycky připravuje svačinu, jinak já si to všechno nechávám v tašce. **A maminka ti kontroluje penál, jestli máš ořezaný tužky atd.?** Jo, to vždycky, když už skončím s úkolem.

Maminka mi dneska vyjížděla fotky. Chcete je ukázat? Ty fotky? **Až skončíme. Fotky rodiny?** Rodiny ne. My jsme si včera v družině dělali vagónky, tak jsme si tam něco měli nalepit, tak máme přinést fotky. My jsme tam s Terezkou na Vánocích. Jak tam je vánoční stromeček. **Zapomněl jsi někdy, že máš udělat domácí úkol?** (*kýve hlavou, že ne*) **Ne?**

9) **Chválí tě doma za jedničky?** Když jsem si hrál na počítači a taťka se mi zeptal, jestli už mám jedničku a já jsem řekl, že hodně, tak on vyvalil oči.

10) **Máš nějaké zákazy, když se ti něco nepovede?** Ne, nemám zákazy. Když se to nepovede, tak to paní učitelka opraví. Včera jsem dělal jedničky a už se mi nějaký povedly, ale někdy jsem udělal rovnou čáru.

11) **Máš ve třídě kamarády?** Jo.

12) **Je na vás paní učitelka hodná?** Na mě jo, ale na Tomáše, na toho křičí.

To je naše paní učitelka. (*Vidí ji na chodbě.*)

13) Sedíš v lavici s kamarádem? Sedím s Pájou Pivničků, ten taky chodil do mojí školky.

14) Chodíš rád do družiny? (*kýve hlavou, že ano*) **Jo?** **Těšíš se tam po vyučování?** (*kýve hlavou, že ano*) **Jo?** Akorát že v šatně je to nejhorší, protože se tam vždycky děti cpají. **Chodíš tam radši než do třídy?** Jo. Protože si tam můžu hrát a taky protože tam chodí moji kamarádi.

15) Těšíš se po škole/družině domů? Jo. **Proč?** Taky chodím brzo rád domů, abych mohl číst a abych mohl mít dřív udělaný domácí úkoly, abych mohl běhat venku s těma mýma kamarádama. A taky když vidíme tetu, tak k ní jedeme a vždycky jí říkáme, aby nám dala nějakou ňamku, protože ona jich má spoustu. A když to hned nemá, tak nám to hned nakoupí.

16) Do školy už chodíš sám, vid'? Hm.

17) Ze školy tě vyzvedává mamča, vid'? Hm.

18) Mluvíš rád o škole? (*kývá hlavou, že ano*) **Jo?** **O čem mluvíš?** Já říkám o těch, co mě furt otravujou.

19) Hraješ si někdy na školu? Když jsme jeli na hory, tak my tam máme kamarádku Michalku a tam jsme si hráli na školu. **Jsi žák nebo učitel?** Učitel. A Terezka je pak se mnou. **Co se ti líbí víc. Být učitelem nebo žákem?** Být učitelem. **Proč?** Protože já už nevím.

20) Už víš, čím bys chtěl být až budeš velký? (*kývá hlavou, že ano*) **Jo?** **A čím?** Policajtem. **Proč policajtem?** Protože budu mít pistoli a budu chytat zloděje.

21) Nechtěl by ses vrátit do školky? **Nestýská se ti po školce?** Ne, ale zas jsem doma říkal, že školka byla lepší, že jsem domů nedostával žádný úkoly. **A hráli jste si tam skoro pořád, ale zase jste tam chodili spát.** Hm. A tady zase spát nechodíme. **Takže je to lepší ve škole nebo ve školce?** No, ale teďko zase to, já to nechápu, protože já jdu do školy a oni tam musí udělat skluzavku. **Tady máš zase něco jinýho.** Tady mám zase ale velkou zahradu.

22) Nestýská se ti nebo nestýskalo se ti po domově? (*kýve hlavou, že ne*) **Ne?** **Nebrečel jsi?** (*kýve hlavou, že ne*) **No vidíš, jakej jsi velkej kluk.**

Nedokončené věty s Markem

Ve škole se mi líbí proto, že protože se můžu učit.

Ve škole se mi nelíbí proto, že protože tam jsou ty zlobiči.

Ve škole se bojím toho, že mě tam budou strašit. **Ti zlobiči?** Hm.

Do školy se těším proto, že se budu učit.

Vždycky se do školy těším na vyučování.

Strukturovaný rozhovor s maminkou Marka

1) Chodí Marek rád do školy? Zatím jo. Proč si myslíte, že jo? To já nevím. On se do školy těšil a zatím jako chodí rád. Jako proč, to nevím, to jsme nějak nezkoumali, ale chodí rád, no.

2) Jde mu to tam? Já myslím, že zatím jo. Podle toho co člověk vidí. Zatím určitě.

3) Vypráví doma nějaké zážitky ze školy? Jo. A jaké? Třeba spíš o učení nebo o kamarádech? Tak půl na půl. Někdy říká ty zlobili nebo tuto jsme dělali. Myslím si, že půl na půl, že říká o tom i o tom.

4) Mluví o škole rád? Já myslím, že jo. Když se ho zeptám, tedy když není nákej nafouklej, tak jo.

5) Rozčiluje se někdy nad něčím nebo nad někým? Nad někým určitě ne a nad něčím, no tak někdy když píše úkol, tak mu říkám: „Udělej to pořádně, až to uděláš pořádně, tak to tam teprve napíšeš na čisto.“ Tak je někdy po tom: „Já už to mám.“ Není to, že by se vyloženě rozčiloval, ale spíš: „Vždyť já už to umím.“ „Já neříkám, že ne, tak to zkus ještě jednou vedle a pak to napíšeš tam.“ To si myslím, že je ale takový normální. Já nevím. Já v tutom oboru nejsem, takže jako nevím co je normální a co není. **Většinou se děti těší, že když si udělají úkoly do školy, že si můžou dělat své věci.** My jsme se taky naučili, že když přijde ze školy, že si napřed udělá věci do školy a pak může jít ven. Teď už samozřejmě ne, teď už je ošklivo. Já jsem chtěla, aby měl prostě zažitý to, že přijdeme, uděláme úlohy a pak může jít ven. Aby neletěl někam a pak jsme nepsali úlohy někdy v 7 hodin večer. To bych nerada.

6) Co má ve škole rád? Co se mu tam líbí? Hmm, tak to já nevím teda. To fakt nemůžu říct.

7) Co se mu tam nelíbí? To taky nevím. On neříká vyloženě, že by něco nerad. To jsem zatím nevypozorovala. Oni zatím nemají ani tolik úkolů. Spíš bych řekla, že ho nebaví psaní. I když teď se tomu taky tolik nevyhýbá. Nebaví ho malování. Jeho to nikdy nebralo. Takže jsme měli strach až půjde do školy, jak taky s tou rukou, jo. Ale na druhou stranu je vidět, že furt tam ve škole něco čaraj, takže už mu to nedělá takovej problém jako když jsme mu doma řekli: „Tak si něco vymaluj.“ „Jéé!“ Spíš to pro něj byl trest. Dát mu doma vymalovat obrázek, ještě když byl ve školce, to byl prostě pro něj trest, protože jeho to nebavilo. Teď bych řekla, že když mají něco vymalovat za DŮ, tak nic nenamítá a udělá to. Že když má něco vybarvit do školy, tak vezme pastelky a udělá to. I když, řekla bych, že už mu to malování tolik nevadí. **Před tím radši dělal co, když nechtěl malovat? Hrál si?** No.

8) Myslíte si, že se něčeho ve škole bojí? Nebo se obává? Asi zatím taky ne. To bych neřekla.

9) Učí se doma rád? Ale jo. Já si myslím, že zatím taky moc nenamítá. My to prostě vemem a ví, že když to skončí, že může jít. Zatím to není s takovým tím sebezapřením. Třeba až spolu budeme mluvit příště, tak budeme mluvit jinak. Těžko říct, zatím jsou tady 3 tejdny.

10) Doma mu s učením pomáháte? Jo. A s domácími úkoly? Pomáhat, jako že tam u něj sedím. Tak nějak nad ním člověk dozoruje, aby to tam nenapleskal. Kdyby je člověk nechal, tak by jim to bylo třeba jedno, aby to bylo hlavně rychle hotový, že jo. On není takovej, ale myslím si, že to taky přijde. Za půl roku to třeba bude jinak. **Pomáhá mu ještě někdo z rodiny?** No, tak zatím ne. Jenom spíš spolu. No, tatínek taky tuhle, ale spíš já, protože

manžel má dvě zaměstnání, takže ten teďko není doma. My když chceme napsat úkoly teď (rozhovor je mezi 14:30 – 15:00), on přijede až v půl 6. To my už to máme hotový. Kdyby jako bylo třeba, tak by tatínek taky zastoupil. **Jinak má doma dostatek klidu a času na učení?** Hm.

11) Vzteká se při učení / při domácích úkolech? Spíš to bylo na začátku. Já bych řekla, že ten první tejděn tak nějak než do toho přišel. Není to vyloženě vztekání. Třeba řekne něco, ale není to, že by se u toho vyloženě vztekal. To ne.

12) Baví ho dělat domácí úkoly? No, jak kdy a jak který. Myslím si, že se to ještě nedá rozlišit, jestli z matiky dělá radši než z něčeho jinýho. Co oni v matice zatím dělali. Malujeme vlnky, kolečka, tuhle jsme psali jedničky, dvojky. Myslím si, že se to ještě nedá rozlišit. Spíš je to to psaní. Počítat ještě nepočítají, to až přijde, tak potom uvidíme jak to bude.

13) Přípravuje si věci do školy na druhý den sám nebo mu pomáháte? No sám. On si ty věci zase do tašky zpátky složí, ale jinak jako třeba tužky, ty mu ořezávám já samozřejmě.

14) Už někdy něco doma zapomněl? Ne.

15) Zapomněl někdy napsat domácí úkol? Ne. Většinou sám řekne co mají udělat. Jinak mají taky zaškrtný co mají udělat. Od něj se člověk docela dost doví. To je možná plus.

16) Myslíte si, že má ve třídě hodně kamarádů? Jo to taky nevím, protože ze školky sem šel jenom s jedním co se znali. Děti šly spíš na starou školu, ale zase si myslím, že už mluví o těch jiných dětech, že je jmenuje jménama, že si myslím, že se ty děti postupně poznávají. To nevím, jestli má hodně kamarádů, ale už o dětech mluví, začínají se poznávat.

17) Ve třídě sedí s tím klučinou ze školky? Ano.

18) Pořád mu to vyhovuje? Asi jo. Já se ho vždycky ptám, jestli už je paní učitelka rozsadila a on říká, že ne. Tak asi jo. Ona je teda paní učitelka zase nerozsazovala, jinde ve třídách říkají, že je paní učitelky rozhodily. I když malej říkal, že jedněm klukům paní učitelka říkala, pokud budou dál zlobit, že je rozsadí. Zatím je spolu nechala. Asi sedí pořád s tím Pájou. Marek je ukecanej, ale s Pavlíkem si prý povídají jen o přestávce. Samozřejmě nevím, to říká on, já tedy nevím, ale už jsme měli schůzku a paní učitelka chtěla mluvit s několika rodiči zvlášť. My jsme mezi nimi nebyli, takže předpokládám, že tam zatím žádný problémy nemá. Víím, že svatoušek to taky není, ale tak si to musí paní učitelka nějak ukočírovat. Když už není zbytí, tak už musí požádat rodiče. Já nevím. Víím, že paní učitelka ve školce říkala, že když se znají jen dva v novém prostředí nebo když tam jde jenom jeden, tak jsou hodní. Otrkávají se pomaleji. Mám takovej dojem, že kdyby byl náš malej na starej škole s těmi 6 dětmi, které zná ze školky, tak by to bylo asi taky jiný. Sama paní učitelka na schůzce říkala, že to asi bude šikovná třída, ale že bude živější. **Vy už jste tedy měli schůzku?** No měli, ale to je asi jen pro ty prvňáčky, pro ty první třídy a další bude prý někdy v listopadu.

19) Do družiny chodí? Chodí. Chodí tam rád? Jo, to ani nechce domů.

20) To jsem se chtěla zeptat, jestli se těší ze školy / družiny domů? No občas jdeme nafouklý, protože maminka přijde brzo. Že zrovna něco hraje, ne? No, že si zrovna s něčím začal hrát, ale to my známe ze školky, takže to mě nepřekvapuje.

21) Vodíte ho ze školy i do školy? Ne, do školy chodí sám. Asi tak tejdne jsme chodili spolu, ale jenom dolů do šatny, už jsme s ním nechodili nahoru do třídy, to asi jenom první dva dny, kdy jsme tam něco nesli. Už vlastně od minulýho tejdne chtěl chodit sám, tak chodí sám. Odpoledne pro něj samozřejmě chodím já, to nemůže, ale ráno chodí sám. **Má to sem tedy kousek?** No má. On vlastně přejde jenom hlavní silnici U Modrý, tam stojí ráno policajt. Já jsem mu taky řekla, že musí počkat až zastaví auta. Chtěl chodit sám, tak jsme to zkusili. Já říkám dřív nebo pozděj by to stejně přišlo.

22) Hraje si někdy doma na školu? Jo, taky tudle. Na zahradě s dětmi, ale nemůžu říct, kdo byl učitel, kdo žák. To fakt nevím.

23) Nezmínil se čím by chtěl být? Ne, to ne.

24) Nestýská se mu ve škole po domově? Nebo nestýskalo se mu? To nevím. Myslím si, že ne. Ani nikdy nic takovýho neříkal a s paní učitelkou jsem sama osobně nemluvila. Já si myslím, že asi ne, že by to řekla.

25) Do školky by se nechtěl vrátit? Ne. Akorát tuhle říkal, že se tam můžou jít o prázdninách podívat. Ale, že by se chtěl vyloženě vrátit do školky, to asi ne. Dokonce nedávno prohlásil něco v tom smyslu, že do školky by znovu nechtěl, že tam si jenom hrajou.

26) Změnilo se u vás doma „rodinné tempo“, když máte doma školáka? Ani ne. Já bych řekla, že ne. Zatím ne. Možná, že až toho přijde víc. Ale zatím to zvládáme. Já jsem si taky sama říkala, ale člověk když dělá věci hned, tak si navykne. Jasně, že tomu musí aspoň tu hodinu obětovat, že tam s ním bude sedět. Já vím, že člověk by to napleskal za čtvrt hodiny, ale oni se to musí nějak naučit. Ale teď bude zima, tak to nějak natrénujem a pak už to půjde rychlejc.

27) Stmelilo vás to víc jako rodinu? Řekla bych, že je to u nás pořád tak jako stejný. Akorát, že musíme napsat ty úkoly.

28) Vstává rád do školy? My vstáváme furt stejně jako do školky. Takže jsme najeli na ten samej režim. Někdy vyleze sám, někdy se mu nechce vstávat. Neříká, že nechce jít do školy, což ono to taky přijde, ale nechce se mu vstávat spíš, že by si ještě poležel. Ale docela to jde, si myslím.

29) Bojíte se nebo bála jste se něčeho, co vaše dítě nebude ve škole zvládat? S čím by mohlo mít problémy? Spíš trochu jak to bude s tím psaním. Když nemaloval, tak jak mu to půjde v tý škole.

30) Čeho se naopak nebojíte nebo jste se nebála? S čím jste si myslela, že nebude mít problémy? Ježíš, to nevím. To vůbec nedokážu říct. Já jsem spíš byla celkově zvědavá jak mu to půjde. I když pani učitelky ve školce říkaly, že nebude mít problém, že je takovej šikovnej. Já si říkám, že když mu holt nepůjde jedno, tak mu půjde druhý. Člověk mu hlavu trhat nebude. Nikdy bych netrestala dítě za známky, protože si myslím, že člověk s tím nic nenadělá. No prostě, když uvidím, že se snaží a že mu to stejně nejde, no tak ho za to nemůžu trestat, že jo. To je prostě asi tak daný. Aby se mi bál jít domů ze školy kvůli tomu, že dostal dvojku nebo trojku, že to není furt ta jednička, já jsem říkala, že toho bych nikdy docílit nechtěla, protože člověk kolikrát slyší ty případy, jak se děti bojí říct rodičům. Když to nevyjde, tak to nevyjde. Zatím nevím. Spíš jsem zvědavá až půjdu na tu druhou schůzku, na

tu rodičovskou, tam už určitě paní učitelka říká každému něco. Říkám buď to půjde nebo nepůjde. Já zas až takovou hrůzu z toho nemám. Já si myslím, že hloupej není. Třeba mu půjde něco víc něco míň, ale nemám hrůzu z toho, že by byl nějaký hloupej. Tak uvidíme jak to bude.

31) Stalo se někdy Markovi něco, co jste neočekávala, že se stane? To taky zatím ne. Nic neříkal, nic nevím, myslím si, že zatím asi ne.

32) Co si myslíte o komunikaci rodiče a učitele? Já si myslím, že je to dobrý. Jak říkám, já tu paní učitelku taky neznám úplně osobně, ale podle toho jak mluví na té schůzce, že kdyby něco, tak člověk by se s ní domluvil. Nevím, nemůžu to posoudit. Žádný problém jsme neměli, kéž by žádný nebyl, jo, určitě k něčemu někdy dojde, ale myslím si, že kdyby, tak bychom se domluvily dobře. Působí na mě takovým dojmem.

33) Takže jste zatím nevyužila nějaké rady? Ne, to zatím ne, protože nevím no, asi to ještě nebylo ani třeba. Myslím si, že kdyby něco bylo, tak by to určitě řekla. Uvidíme. Říkám, další schůzka bude v listopadu, tak třeba budeme mluvit jinak. **Zkoumám vývoj, tak ...** Ale jo, tak určitě já vím, že tohle není úplně jednoduchý. Každý dítě je jiný. Třeba vím, že náš Pája, ten se vyloženě do školy netěšil. Pak se začal těšit do družiny. Já když jsem se ptala Danči (jeho mamky) na konci prázdnin jestli se těší, oni z toho měli vyloženě strach. Náš malej ten se na ni vyloženě těšil. Napsal si Ježíškovi o tašku, dostal tu, která se mu líbila a byl spokojenej a Pavlík, když dostal tašku, tak si jí ani nedal na záda. Celá rodina si jí vyzkoušela na záda a Pája ne. Ty z toho měli vyloženě strach, protože on do školy nepůjde a on tam stejně chodit nebude. Vlastně měl ještě odklad. Od doby, co chodí do školy jsem s nima nemluvila, ale ptala jsem se tuhle babičky a ona mi říkala, že snad už trošičku ... Nevím, nevím jak je na tom teď.

Já vím, že říkají, že ty první dva měsíce jdou, ale pak přijde čtení, psaní, počítání a je toho na ty děti dost. Je to náročný jak pro ty děti, tak pro rodiče. I paní učitelka nám to říkala, že čím víc se budeme věnovat dětem v první třídě, všechno se nám to vrátí. Musíte ale vydržet. Ono někdy ty nervy udržet, když se píšou úkoly, ale my to asi nedokážem pochopit, že to těm dětem hned nejde. Já jsem říkala, že člověk asi na to z tohoto hlediska nemůže koukat.

Listopad 2008

Paní učitelka ze ZŠ Komenského o Pavlíkovi

1) Zvykl si Pavlík na školu? Rozkoukal se? On se nebál od začátku. On je takovej pořád stejnej. On je úplně perfektní, Pavlík. Ve škole se mu líbí. On je takovej šťastnej. On je úplně perfektní, Pavlík. **Takže se mu tady pořád líbí?** Určitě. Těší se do školy.

2) Má s něčím problémy? Celkově – s kamarády, s učením. Ne. Učení mu jde taky dobře. On dává při vyučování pozor. On je takovej snaživej. **Čtení už mu jde lépe?** To mu už jde hezky. Už se rozjel. Čte pěkně.

3) S čím problémy nemá? Problémy nemá. Zatím je všechno v pohodě.

4) Jak se chová při hodině? Při hodině patří mezi ty nejpozornější. Hlásí se, nevykřikuje, to co řeknu, to udělá, takže on je takovej vzorovej příklad, bych řekla. Takových je tady málo, jako je on. Všecko udělá hned.

5) Jak se chová o přestávce? Vždycky mě pomáhal. Rozdává sešity. To je jeho první, chodí za mnou vždycky. Ke kamarádům se chová taky dobře. Je kamarádskej, je bez problémů, nezlobí.

6) Zpozorovala jste někdy rozdílné chování? Např. že je jeden den zamlklý, druhý den ne apod.? Pořád chodí pozitivně naladěnej.

7) Je v hodinách snaživý, aktivní, pozorný? Je perfektní. Tady není co řešit.

8) Co si myslíte, že se mu nejvíc líbí? Jaká hodina? Asi tělocvik. Možná taky matematika. To jsem se ho ani ňák tak neptala.

9) Musela jste na něco upozornit Pavlíkovo rodiče? Ne, zatím ne. Nebo oni Vás? Nejsou problémy. Maminka sem vždycky chodívá, kdyby něco.

10) Byla jste něčím překvapena v poslední době? U něj jsem překvapena pořád. On je takovej ochotnej člověk. Tady dneska přijde ráno a rozdává sešity, rozdává co potřebuju, tabuli smaže. On je takovej pozornej. On je takovej pořád. A negativně vůbec. Zatím u něj ne.

Strukturovaný rozhovor s Pavlíkem

- 1) Líbí se ti pořád ve škole? Jo.
- 2) Co se ti tu nejvíc líbí? Že je paní učitelka hodná.
- 3) Co se ti tu nelíbí? Že se tu děti perou a tak. **Pořád jsou tu nějací zlobiči, vid'?** Hm.
- 4) Zlobíš se na někoho ve škole? Jo. **A na koho?** To nevím. **Nemusíš jmenovat. Třeba na ty zlobiče?** No.
- 5) Už se znáš dobře s dětmi ve třídě? Jo. **Znáš je všechny jmény?** Jo. **Jsou to tvoji kamarádi?** Jo. **Všichni?** Všichni.
- 6) **Sedíš pořád s ted' nevím, koho jsi mi říkal. S Matesem. Sedíš s ním pořád?** Jo, sedím. **Vyhovuje ti to?** Jo. **Takže bys neměnil?** Ne.
- 7) **Už jsi někdy rozzlobil paní učitelku?** No, malinko. **Čím?** To nevím. **Že jsi něco nesplnil?** No. **Nepřinesl třeba úkol?** No. **Ty už jsi tedy zapomněl úkol.** No, jeden jo. **A ty si myslíš, že byla paní učitelka rozzlobená?** Já jsem to stihl ještě udělat. **V družině?** Ne tady.
- 8) **Dostáváte těžké domácí úkol?** Nedostáváme.
- 9) **Vadí ti, když dostanete DÚ?** Ne.
- 10) **Učíš se rád?** Jo.
- 11) **Vodí tě do školy pořád rodiče nebo už chodíš sám?** Pořád mi vodí.
- 12) **Vyprávíš doma zážitky ze školy?** Jo. **Jaké?** Že je paní učitelka hodná. **A o kamarádech taky?** Jo. **O tom, co jste se naučili taky?** Jo. **Vyprávíš rád zážitky?** Jo.
- 13) **Chválí tě doma za jedničky?** Jo. **Eliška říkala, že dostáváte už jedničky.** No, dostáváme. I dvojky. **Já žádnou dvojku ještě nemám. To jsi dobrej teda. A jak tě chválí doma?** No, že mám jedničky. **A já jsem dostal tuhle od paní učitelky jednu jedničku podtrženou a pak ještě druhou podtrženou. Ty jo. To jsi hodně dobrej, teda.** No. **Takže doma ti řeknou: „Ty jsi šikulka.“ ? Nebo něco podobného?** Jo. **Dostáváš něco?** Jo. **Za odměnu?** Ne. Jo, pohádky mi dávají doma.
- 14) **Zlobí se na tebe doma, když dostaneš špatnou známku, když se ti něco nepovede?** No, občas jo. **Jak?** No třeba když řeknu špatně písmenka a tak. **A zakazují ti něco?** Ne. **Třeba: „Ted' si nepůjdeš hrát ven.“** Jo, tak to mamka jo.
- 15) **Co máš ve škole rád? Čtení, psaní, tělocvik ... čtení. A ještě něco třeba? Zpívání, kreslení, ...?** Tělocvik a kreslení.
- 16) **Vadilo ti v poslední době něco ve škole?** Ne.

Nedokončené věty s Pavlíkem

Do školy se těším na paní učitelku.

Ve škole mám rád paní učitelku.

Někdy jsem ve škole smutný proto to nevím.

Na škole mi vadí že se děti perou.

Strukturovaný rozhovor s maminkou Pavlíka

1) **Myslíte si, že si Pavlík po 2 měsících zvykl ve škole? (Zvykl si na školní tempo – na plnění úkolů, na učení ...?)** Určitě. Určitě je to s ním lepší jak ve škole, tak i doma. **Mě říkal, že se těší, že se mu ve škole líbí.** Jo vy jste tam vlastně byla. **Já jsem tam byla dneska.** Jo aha. Tak je to dobrý.

2) **Porovnával někdy školu se školkou?** Z počátku jo. To říkal, že by nejradši chodil do školky. A teď já třeba když mám začátky od půl sedmý a musím si ho vodit sem (*do školky*) a až přijde kolegyně, tak já se znovu oblíkám a odvádím ho tam, tak on už tady moc nechce bejt. Tak už povýšil. **Chodí před vyučováním pořád do družiny?** Chodí do družiny. Ono je to tak na střídačku. Někdy se těší do družiny a někdy už do školy. Dneska ráno povídal: „Mami, paní učitelka nám říká děti.“ A já jsem mu říkala: „No vždyť jste děti, jak by vám měla říkat?“ A on povídá: „Třeba dámy a pánové.“ **To je pěkný. Jaké byly klady a záporny? Neříkal?** Ne. Ale je fakt, že když přijdeme domů, tak si musí udělat honem ty úkoly, aby to měl jako za sebou a pak když to má všechno za sebou, tak je klidnej. Ale je vidět, že v něm je takový to napětí, že prostě ví, že má něco splnit, ňákej úkol a dokad' ho nesplní, tak nemá klid. Pak je vidět, jak to z něj spadne a na školu úplně zapomene. Asi taková ta zodpovědnost u něho je a u něho je to spojeno s tím napětím. Že něco musím udělat a když to udělám, tak to budu mít za sebou a budu mít klid.

3) **Nestěžoval si v poslední době na něco? (Na učení, na chování spolužáků, na to, že by chtěl přesadit ...?)** Ne, na spolužáky ne. Na paní družinářku si stěžoval. **Že je přísná?** Hm.

4) **Neobjevila se ve třídě znovu agresivita?** Ne, teď je to v pohodě.

5) **Vadí stále Pavlíkovi dělat DÚ nebo už si zvykl?** No, těší se na středu, kdy nemají úkol, ale oni přesto dostávají, že mají číst. No tak: „My máme zase úkol a ve středu ho nemáme mít.“ Tak si stěžuje.

6) **Má stále radši estetické výchovy než čtení a psaní?** Určitě. Určitě jo.

7) **Učí se rád?** Jak říkám. Aby to měl co nejdřív za sebou, ale zase podle výsledků ve škole, tak já nevím, jestli vám ukazoval známky? **Ne, ale říkal, že zatím nemá žádnou dvojku.** No, on má samý jedničky až je to teda s podivem. Ale ona si ho paní učitelka docela chválila, když jsme měli první schůzku a říkala, že je pozornej, že mu stačí asi to, co pobere ve škole. Tak já jsem ráda. **Chválila si ho hodně. Že je nápomocnej, že chce rozdat sešity, že je to vzorný dítě, vzornej žák při hodině a tak.** Jo, tak děkuju moc. Mě to potěšilo. On si to teda vybere potom doma, jo. Tu energii ze sebe musí dostat, tak potom ho kvůli sousedům doma usměrňuju. **Že je pořád takovej usměvavej a tak.** Jé tak to jsem ráda. To jsem fakt ráda. **Hm. Já jsem si říkala, že Vám musel spadnou kámen ze srdce, že nechtěl do školy a že se to takhle obrátilo.** Určitě jo.

8) **Mluví rád o škole (třídě) nebo jen o družině?** Ne. To nemusí vyprávět vůbec. To on jako zapomíná. Já když se ho zeptám co bylo jako hlavní, co ho bavilo ... Když začnu rozhovor o škole, tak udělat ty úkoly a vypnout a věnovat se úplně něčemu jinýmu. **Relax.** Jo, opravdu. **Takže zážitky ze školy nevypráví.** Ne.

9) **Pokud mluví o spolužácích (kamarádech), zná jejich jména?** Určitě. Zná je jménem i příjmením a většinou povídá o holkách. Protože ony jsou hodnější, ty holky a já když jsem s ním šla do šatny, tak holky ho vítají, kluci ne. Holky ho přišly do šatny přivítat a odvedly si

ho do třídy. **To říkala paní učitelka, že se mu líbila jedna holčička, ale že je malá. Že by je i posadila spolu, ale ona je maličká a on je velkej.** No no no. Anička se jmenovala. S tou chtěl sedět, ale jak je velkej, tak museli povolat pana školníka, aby mu zvedl lavici, aby nebyl hrbatej. **Co se dá dělat.** Jo, ale tak mají přestávky. Oni si to vynahradí.

10) Překvapil Vás Pavlík v něčem nebo něčím v poslední době? (V čem/čím Vás překvapil?) Překvapil mě v té výtvarné výchově, v té estetické stránce, protože on nerad maluje doma, když něco, tak mi říkal, že ostatní umí kreslit líp než on, ale teď přinesl i jedničku dvakrát podtrženou. Já jsem ty práce neviděla, tak to nemůžu ohodnotit, ale to mě právě překvapilo. Trochu asi i v tělesné výchově. On je trošku nemotornej. On jak rychle vytáhnul, to říkala i paní doktorka, taková ta koordinace pohybu ... On běhal s nataženýma nohama. Já jsem říkala, ten se jednou přerazí. To jsem se bála, když se rozběhl. Tak on teď i vyšplhá po tyči, tak to mě taky překvapil.

12) Musela jste vyhledat Pavlíkovu paní učitelku kvůli nějakému problému? Nebo paní učitelka Vás? Kvůli kterému problému? Já se spoléhám na to, že bych kdyžtak měla něco napsanýho v notýsku, kdyby něco bylo. Kluk zatím nemarodil, takže jsem tam nechodila ani pro úkoly. Informovala jsem se v družině, jestli třeba nezlobí. Takže jsem nevyhledávala. Teď ne.

13) Má Pavlík nějaké koníčky? Co ho baví? Jak si hraje? (Na co, s kým ...) Hodně rád chodí ven. Stejně se ptá, kam půjdeme, takže se snažíme chodit na procházky. **Do přírody?** Do přírody. Do obchodu s oblečkama s nim nesmím. To pochytil možná od tatínka. Tatínek vždycky čeká před obchodem.

Paní učitelka ze ZŠ Komenského o Elišce

1) Zvykla si Eliška na školu? Rozkoukala se? Eliška. To bych řekla, že už se víc rozkoukala. Už se víc hlásí, i se víc zapojuje i mezi dětmi, ve vyučování, i za mnou přijde, když něco potřebuje. Takže už je to trošičku lepší. **Ona je taková introvertka.** No, asi.

2) Myslíte si, že se Elišce ve škole stále líbí? Mě říkala, že jo, takže se jí asi líbí.

3) Ještě potřebuje malinko postrčit nebo už zadané úkoly nepotřebuje zopakovat? Občas jo. Já se toho kolikrát nevšimnu, ona sedí a kouká, kde co lítá okolo. Ona to třeba neudělá, má to prázdný. To potřebuju ještě postrkovat, to určitě. Nebo třeba ten Kuba vedle se jenom koukne, ona vidí, takže hned jede. Ona vedle něj právě proto sedí. **Takže to je zase dobrý.** Hm.

4) Má s něčím problémy? Celkově – s kamarády, s učením. S učením ani nemá. Čte dobře, počítá taky dobře, píše hezky, ona je snaživá, takže problémy vysloveně nejsou.

5) Jak je na tom s kamarády? Má už jiné než ze školky? Nebo je spíš opodál, straní se? Už je kamarádštější. Zapojuje se už normálně. Když si jdou hrát Člověče, tak už mezi ně jde. Neřekla bych, že má úplně někoho vyhraněnýho. Hodně kamarádí s Kubou Daňkem (**ze školky**), ale jinak myslím, že jde mezi všechny.

6) Sedí pořád s Kubíkem? Sedí pořád s Kubíkem, ale nic mi neřekla. Ani maminka mi to neřekla. Ani jedna.

7) Jak se chová při hodině? Při hodině dává taky docela pozor, není tak aktivnější, tu ruku tolik nezvedá, ale když se jí zeptám, tak to ví.

8) Jak se chová o přestávce? Zapojuje se mezi děti. Hrajou si tady. Vysloveně živá není. Je taková průměrná. Že by tady lítala po třídě jako ostatní, to ne.

9) Zpozorovala jste u ní někdy rozdílné chování? Např. že je jeden den zamlklá, druhý den ne apod.? Ani ne.

10) Je v hodinách snaživá, aktivní, pozorná? Pozorná je, snaživá taky je. Než něco pochopí, to jí trošičku trvá.

11) Co si myslíte, že se jí nejvíc líbí, na které vyučování se nejvíc těší? Ráda tancuje, zpívá. Čte hezky.

12) Musela jste na něco upozornit Eliščinu rodiče? Na co? Ne ani oni nepřišli. Problémy žádný nebyly.

13) Byla jste něčím překvapená? Asi ne.

Strukturovaný rozhovor s Eliškou

- 1) **Líbí se ti pořád ve škole?** Hm. **Proč se ti tu líbí?** Protože mám ráda paní učitelku.
- 2) **Co se ti tu nejvíc líbí?** *(krčí rameny, že neví)*
- 3) **Co se ti tu nelíbí?** *(krčí rameny, že neví)* **Chtěla bys tu něco zlepšit?** *(kýve hlavou, že ne)*
Ne? To je dobře.
- 4) **Zlobíš se na někoho ve škole?** Ne. **Takže asi s každým vycházíš dobře, vid'?** Hm.
- 5) **Už se znáš dobře s dětmi ve třídě?** Hm. **Znáš je všechny jmény?** Hm.
- 6) **Sedíš pořád s Kubou?** *(kroutí hlavou, že ne)* **Nesedíš?** Já sedím, jo, s Kubou. **Jsi spokojená?** *(kroutí hlavou, že ano)* **Minule jsi říkala, že s ním nechceš sedět. Takže jste se skamarádili?** Hm. **Tak to je fajn. Takže bys neměnila. Nebo bys chtěla sedět s někým jiným?** Ne.
- 7) **Už jsi někdy rozzlobila paní učitelku?** Ne.
- 8) **Dostáváte těžké domácí úkoly?** Ne. **Vadí ti, když dostanete domácí úkoly?** Ne.
- 9) **Učíš se ráda?** Hm.
- 10) **Vodí tě pořád do školy rodiče nebo sestra?** Rodiče a někdy i sestra.
- 11) **Vyprávíš doma zážitky ze školy?** Hm. **Nevzpomeneš si na nějaké?** Ne. **Třeba o kamarádech?** Ne. **A vyprávíš třeba o tom, co jste se učili?** Hm. **Takže o kamarádech moc nemluvíš.** *(kýve hlavou, že ne)* **A o paní učitelce?** *(kýve hlavou, že ne)* **Taky ne?**
- 12) **Chválí tě doma za jedničky?** Ne. **Nechválí?** **Ani ti nic nedají?** Ne.
- 13) **Zlobí se na tebe doma, když dostaneš čertíka, když se ti něco nepovede?** Já jsem dostala zatím jenom dvojku. **Takže ti nic nezakazují?** Ne.
- 14) **Co máš ve škole ráda?** Čtení, psaní, tělocvik, zpívání, kreslení, ...? Čtení. Zpěv.
- 15) **Co nemáš ráda? Co bys nejradši vynechala?** Nic.
- 16) **Vadilo ti v poslední době něco ve škole?** Ne.

Nedokončené věty s Eliškou

Do školy se těším na *(neví)*

Ve škole mám ráda *(neví)*

Někdy jsem ve škole smutná proto *(kroutí hlavou, že není smutná)*

Na škole mi vadí *(neodpovídá)*

Dotazník pro Eliščinu maminku

Paní Ušiaková (Eliščina maminka)

listopad 2008

- 1) Myslíte si, že si Eliška po 2 měsících zvykla chodit do školy? (Zvykla si na školní tempo – na plnění úkolů, na učení ...?) ANO
- 2) Porovnávala někdy školu se školkou? Jak? Jaké byly klady a zápory? SPALTA NE SE ZAVÍT DO ŠKOLY. MAMU - NECHCEŠ
- 3) Nestěžovala si v poslední době na něco? (Na učení, na chování spolužáků ...?) NE NE ŠKOLE SPAT TO VO
- 4) Sedí Eliška stále s Kubíkem nebo je paní učitelka rozsadila? NE SEDI.
- 5) Pokud je p. učitelka rozsadila, s kým Eliška sedí? Je spokojená? - V ZÁHODY
- 6) Pokud s Kubíkem stále sedí, zvykla si? Jsou kamarádi? ... ZÁHODY SE LITATE DÍ.
- 7) Má ve třídě kamarády? ANO
- 8) Pokud mluví o spolužácích (kamarádech), zná jejich jména? ANO, VĚTŠEJŠÍM.
- 9) Neobjevila se ve třídě agresivita? NEMÁH ŽÁDNÉ LNAHRY AGRESIVITY
- 10) S čím má Eliška ve škole problémy? TĚŽ PLETE V HAT. ZNAMENKA + -
- 11) S čím nemá ve škole problémy? SE STANŮH
- 12) Učí se ráda? UČÍ SE ZÁBA, KONE SE RÁDE VÍT JAMA UČIT.
- 13) Stále dělá domácí úkoly tak, aby je měla rychle za sebou? Vzteká se při plnění DÚ? JELA VE POHLEZI A DERLA ZYEM PĚTUVEJI. NELODY SE VĚTŠE VĚTŠE!
- 14) Mluví ráda o škole? ANO
- 15) Vypráví zážitky ze školy? Jaké? NELODY ANO - KDO ŽLODÍ, LO ŽELAVY 913.
- 16) Překvapila Vás Eliška v něčem nebo něčím v poslední době? (V čemžim Vás překvapila?)
- 17) Musela jste vyhledat Eliščinu paní učitelku kvůli nějakému problému? Nebo paní učitelka Vás? Kvůli kterému problému? NE
- 18) Má Eliška nějaké koníčky? Co jí baví? Jak si hraje? (Na co, s kým ...)
OPRODI JO TĚVĚLEHO SZORI VE ŠKOLE A NA KROUZER AN.
JO YA NEUSITĚ NEBO VYZNÁBI - STĚJHA, LEPT, KRESLI
A TĚS I PIŠE.

Paní učitelka ze ZŠ Blatenská o Markovi

1) Zvykl si Marek na školu? Rozkoukal se? No určitě. Rozkoukal se až dost. Začal i zlobit. Začal tvrdit, když někdo přijde říct, že mu třeba ublížil nebo něco udělal, tak on prostě zapírá, že ne. Tvrdí do očí, že ne. Nevím, jak to jinak nazvat.

2) Líbí se mu pořád ve škole? Myslím si, že jo. Že zatím jo.

3) Má s něčím problémy? Celkově – s učením, se spolužáky. S učením problémy nemá. Pořád je to v tom, že je nejistej. Že když něco napíše, není si jistej, jestli je to dobře nebo ne. Když něco počítáme, tak mu musím třeba dvakrát říct, kam to má psát. V té orientaci v tom sešitě není tak pohotovej a nebo si spíš myslím, že někdy neposlouchá. **Že už si možná povídá se sousedem o hodině.** Už je i přesazenej. Přesadila jsem ho i víc dopředu. To ani ne. Docela dává pozor. Musím říct, že dává pozor, ale někdy, myslím si, že tu koncentraci nemá takovou, že se nemůže soustředit celý den.

4) S čím nemá problémy? (Minule jsi říkala, že mu jde celkem všechno, že je celkem nadaný.) Já si myslím, že celkově mu všechno jde. Nemůžu ti říct, že by s něčím měl nebo neměl problémy.

5) Je stále hodně aktivní? Hlásí se? Je, je. Hm. To jo. To určitě.

6) Asi je pořád živější, ale ne raubíř? On jako není raubíř, ale spíš se snaží bejt tak dokonalej, že jednak si je nejistej v tom, co udělá a když už něco třeba provede, co se týká chování, tak potom říká, že to neudělal. Prostě jak jsou ty děti malé, tak přijdou a řeknou: „Paní učitelko, Marek otevíral klavír.“ Přitom ví, že to nesmí dělat. „I ne, já jsem to nedělal.“ „Marečku, ty jsi ten klavír neotvíral?“ „Ne.“ „Opravdu ne?“ „Ne.“ Teď přijdou tři: „My jsme ho viděly, my jsme na něj koukaly, jak to otvírá.“ Takže se snaží vždycky zapírat, ale já si myslím, že to je z toho, že chce bejt dokonalej, že chce, aby to všechno bylo perfektní. Tak asi z tohodle důvodu.

7) Se spolužáky nemá problémy? (Má kamarády?) Myslím si, že je docela oblíbenej ve třídě.

8) Jak se chová při hodině? Při hodině je aktivní, soustředí se, ale někdy má výpadek pozornosti.

9) Jak se chová o přestávce? O přestávce je živější, ale že by vyvolával nějaký hádky nebo nějaký rvačky, to ne. On tady třeba taky pobíhá, ale že by zrovna byl mezi těma, co se honí a mlátí, to ne, to není ten typ. Ale potřebuje se taky trochu proběhnout. Tak nějak odpočinout.

10) Už jsi musela na něco upozornit Markovo rodiče? Myslím, že ne. Teď si teda neuvědomuju, jestli zrovna jeho, protože jak jich je třiadvacet, tak teď nevím, ale možná by maminka spíš řekla, jestli si na něco stěžovala. Myslím si, že asi na nic zásadního ne.

11) Vyhledali Tě kvůli něčemu Markovo rodiče? Ne. To jenom na rodičovský schůzce jsme spolu mluvily. **Takže už jste měli rodičák.** Hm, už jsme měli rodičák.

12) Zpozorovala jsi někdy na Markovi rozdílné chování? Např. že je jeden den zamlklý, druhý den ne apod.? To bych řekla, že ne. Že je pořád takovej vyrovnanej. Pořád stejnej.

13) Byla jsi něčím překvapena (mile, negativně) teď v poseltní době? Spíš nemile, když zapíral to, co údajně udělal a vidělo ho víc dětí, tak to mě překvapilo. Ale myslím si, že u něho to není, že by byl nějaký lhář, že by to bylo proto, že by byl zlej nebo neměl charakter, ale že spíš on opravdu chce mít všechno precizní. Jak si stěžuje i na to, že se mu třeba něco v sešitě nepovede, tak si myslím, že je to spíš kvůli tomu. Že nechce bejt ten, kdo něco provedl. Ono ho to láká, ten klavír otevřít nebo něco prostě udělat, ale **je zvědavej** no, tak. A pak nechce na druhou stranu **když to bylo zakázaný** no.

Strukturovaný rozhovor s Markem

1) **Líbí se ti pořád ve škole?** Jo. **A proč?** Nevím. Protože tu mám kamarády. **Hlavně kvůli kamarádům?** (kýve hlavou, že ano) **Jo?** **Co se ti tu nejvíc líbí?** (jsme v družině) **Jako ve škole?** Malování. (kreslil si) **A třeba, když se učíte číst a psát tak se mi líbí psaní a číst. Čtení. A máte tělocvik, zpěv a to se ti líbí taky?** To se mi líbí.

2) **A je něco, co se ti, ve škole, nelíbí?** Ne.

3) **Zlobíš se na někoho ve škole?** Když mě něco třeba udělá, tak se na něj zlobím. **A už ti někdo něco udělal?** (kýve hlavou, že ne) **Ne?** **Naposledy jsi mi říkal, že tě zlobil Tomáš, ještě tě zlobí?** Honza, ten taky zlobí a ještě mě zlobí **Je jich víc. Jak tě zlobí?** Že mi třeba čarají na obrázek nebo třeba, když já jím, tak dělají, že chrápou a dělají mi to do ucha. **Jéé. A děláš ty jim něco?** (kýve hlavou, že ne) **Ne?**

4) **Už se znáš dobře s dětmi ve třídě?** Jo. **Jsou to tvoji kamarádi?** Jo. **Znáš je všechny jmény?** Jo. **Už si je pamatuješ.** Ale dřív jsem si je ještě nepamatoval.

5) **Sedíš pořád s Pájou Pivničků?** Hm. **Nepřesadila vás paní učitelka?** Přesadila nás, ale pořád sedíme spolu. **Já vím, že jsi seděl vzadu.** Teď nás přesadila, jak má paní učitelka stůl, tak do tý druhý, do tý předposlední lavice. **A nevíš proč?** Ne.

6) **Už jsi někdy rozzlobil paní učitelku?** (kýve hlavou, že ne) **Ne?**

7) **Dostáváte těžké domácí úkoly?** Dostáváme. **Jo?** Ale dneska ne. Třeba když píšeme do takový tý malý písanky, tak je to těžký, že třeba tam píšeme už nějaký malý, ale není to tiskací, je to psací. To je těžký. Ale my píšem zatím jenom malý.

8) **Vadí ti, když dostanete domácí úkol?** Ne. **Snažíš se napsat rychle domácí úkol?** Dělán ho rychle i pomalu. No protože my když se na něčem domluvíme, tak vždycky spolu jdeme ven na zahradu, s kamarádama a vždycky, když se nedomluvíme, tak to dělám pomalu. **Takže je děláš rychle, aby sis mohl hrát?** Hm.

9) **Učíš se rád?** (kýve hlavou, že ano) **Jo?**

10) **Chodíš pořád sám do školy?** Jo ale ze školy sám nechodím. **Maminka tě vyzvedává, vid'?**

11) **Vyprávíš doma zážitky ze školy?** Ne? **Nepovídáš o dětech, o kamarádech?** Ne, povídám jenom o těch, co mě zlobí. **A co teda?** To nevím. **Že ti třeba počmárali, jak jsi říkal před tím obrázek.** Já jsem si včera maloval do sešitu a oni mi to počárali. To byl domácí sešit.

12) **Chválí tě doma za jedničky?** Jo. Ale já už mám jednu trojku a jednu dvojku. Jinak samý jedničky. **A za ty jedničky ti doma řeknou třeba: „To jsi ale šikovnej.“** Jo. **Dají ti za to něco?** Jo, dají mi něco nebo mi třeba i něco koupí. **Nějakou sladkost?** Hm.

13) **Když třeba dostaneš trojku, co ti řeknou?** Řeknou mi proč jsem zlobil, já jim to řeknu a oni mi to odpustí. **Takže tě nijak netrestají. Nedávají ti zákazy.** Nedávají mi zákazy.

14) Co máš ve škole rád? Čtení, psaní, tělocvik, zpívání, kreslení, ...? Mám rád, když něco děláme třeba při výtvarný výchově.

15) Co nemáš rád? Třeba když já jdu poslední a jdeme cvičit, tak začínají napřed holky a pak kluci a když já jsem poslední, tak třeba Kuba mě předběhne, aby byl poslední, aby začínal on.

16) Vadilo ti v poslední době něco ve škole? (kýve hlavou, že ano) Co? Třeba když mě někdo zlobil.

Nedokončené věty s Markem

Do školy se těším na psaní.

Ve škole mám rád cvičení.

Někdy jsem ve škole smutný proto protože tam třeba ti moji kamarádi nejsou, jsou tam jenom ti zlobiči. **Takže nemáš ve třídě jenom kamarády. Jsou tam i ti zlobiči a ti kamarádi nejsou nebo jsou?** Nejsou.

Na škole mi vadí to mi nic nevadí.

A tady ten obrázek děláš pro paní učitelku? My máme takový cestovní pásy a prej, kdo něco hezkýho namaluje, ten dostane berušku a kdo ne, tak dostane krysu. **Aha.** A kdo bude mít na konci školního roku nejvíc krysu, tak to prohrál.

Co se ti líbí na družině? Že si tady můžu hrát nebo malovat.

Strukturovaný rozhovor s maminkou Marka

1) Myslíte si, že si Mareček po 2 měsících zvykl chodit do školy? Zvykl si na školní tempo – na plnění úkolů, na učení ...? Já myslím, že jo.

2) Porovnával někdy školu se školkou? Jak? Jaké byly klady a zápory? No ani ne. Akorát jednou říkal: „Ve škole je to lepší, tam se aspoň něco naučím.“ Jinak to nějak neporovnává. To ne.

3) Nestěžoval si v poslední době na něco? Ne. Na učení, na chování spolužáků, na to, že by chtěl přesadit ...? Nestěžoval. Ne.

4) Neobjevila se ve třídě agresivita? Zatím o ničem nevím, nic neříká. Myslíte, že ne. My jsme měli teď rodičovskou schůzku, tak ani paní učitelka nic neříkala. Akorát na začátku říkala, že ty děti byly takový, jako když je pustí ze řetězu. Že je nemohli nějak skočírovat, ale že je to teď zase dobrý, že byly jak neřízený střely, že prostě lítaly. Letěly by pomalu až do jídelny, jako když vypustí divou zvěř. Ale říkala že pak se to zase srovnalo.

5) Má Mareček s něčím problémy? Myslíte, že ne. Zatím ne. Takže s ničím nemá. Ne, ne. Zatím ne.

6) Učí se rád? Jak kdy. On se učí, ale někdy má u toho nějaký připomínky, ne že by říkal, že to nechce dělat, to ne, ale on furt něco vykládá, takže ono mu to trvá. Já mu říkám: „Kdybys do toho nepovídál všechny možné věci, tak bys byl za půlku doby hotovej.“ Ale že by dělal nějaký scény, že to dělat nechce, to ne. Tak je jasný, že někdy řekne: „Ježíš, to je dlouhý.“

7) Mluví rád o škole, o třídě nebo jen o družině? Já bych řekla, že o všem. Že je to furt stejný.

8) Vypráví zážitky ze školy? To docela jo. Spíš o kamarádech nebo o učení? To nevím. On vypráví všechno možné.

9) Myslíte si, že zná spolužáky jejich jmény? To určitě. Když o někom mluví, tak je jmenuje jménem, někoho i příjmením. Ale určitě už jo.

10) Překvapil Vás Mareček v něčem nebo něčím v poslední době? To asi ani ne. Jako překvapil, to ani nemůžu říct, že překvapil, ale že se v družině přihlásil sám na dramatickej kroužek, tam zpívají a já nevím, chodí potom do té nemocnice a tak, takže sám se tam přihlásil aniž bychom mu to říkali, takže on přišel a řekl: „Maminko, já jsem se přihlásil a budeme chodit zpívat a říkat básničky.“ Protože ono ho to baví. On chodil i ve školce na Duháček a ono ho to opravdu baví. Dneska ráno říkal: „Mami, já se chci naučit nějakou básničku.“ Já jsem mu jí dvakrát přečetla a on než se oblékl, tak jí uměl. To si docela hodně pamatuje, ty básničky mu jdou. Že jemu to opravdu stačí jen slyšet a pamatuje si to. **Aspoň bude připravenej na čerty. No, to jo. On říkal, že tu budou mít nějakou besídku, že půjdou do nemocnice. Takže to mě překvapilo. Spíš jak říkám, nikdy nám o tom nikdo neřekl a on sám jednou přišel a sám řekl, že se přihlásil v té družině. Já jsem se ho ptala, jestli se ještě někdo přihlásil, tak spíš holky. Ale on od malinka rád zpíval. Asi bude spíš založenej na tuto. No, já nevím.**

11) Musela jste vyhledat Marečkovu paní učitelku kvůli nějakému problému? Nebo paní učitelka Vás? Ne. Zatím ne.

13) Má Mareček nějaké koníčky? Co ho baví? Jak si hraje? Koníčky. Já nevím. Myslím si, že on nemá nějaké vyhraněné zájem. Ale tuhleto, jako že zpívá, to možná není asi jako koníček, já nevím, ale ... **Co ho prostě baví nebo rád dělá?** Něco takovýdlehého. Z těch školních věcí bych řekla, že i čtení. Nebaví ho určitě psát a tak, ale spíš to čtení. Jinak nevím z těch koníčků. Možná i zvířata. Protože tuhle říkal, že tu měli někoho z Přírodovědné stanice a že tu měli i hada, že ho měl kolem krku a že by ho chtěl domů. Já říkám no to by se maminka odstěhovala. Ale myslím si, že ty zvířata taky, ale zatím nějak nevím. Nepozorovali jsme na něm nic vyhraněného. Nevím no. Spíš bych řekla, že nebude na nějaký stavebnice, to on nikdy moc nebyl. Třeba si doma taky něco postaví, ale nevím. Nemůžu skutečně říct to nebo to. Nemůžu. **A jak si hraje? To jste říkala, že si hraje s dětmi.** Jo, to jo. To oni si tam hrajou. Lítají venku. Vyloženě nějaké prioritní zájem, to nevím.

Únor 2009

Paní učitelka ze ZŠ Komenského o Pavlíkovi

On je taková moje pravá ruka. Já si myslím, že to pořád zůstává. Fakt.

1) Neměl Pavlík potíže se po Vánocích rozkoukat? Dostat se opět do školního tempa ...?

Do školy se těšil. Říkal, že už se nemohl dočkat. **Neříkal na co konkrétně?** Prostě se těšil, protože se doma nudil.

2) Zhoršil se v něčem nebo se naopak v něčem zlepšil? On je pořád takovej aktivní, snaživej, tam není co k zlepšování.

3) Překvapil Vás v něčem nebo něčím v poslední době? Překvapuje mě pořád tou ochotou. Je ochotnej, pomáhá rád, je snaživej, hodnej, ... tam je jako fakt perfektní.

4) Komunikuje dobře se žáky? V pořádku. Žádný problémy s tím nemá.

5) A s Vámi taky? Jo. On je takovej.

6) Když byste porovnala Pavlíka nyní a na začátku školního roku, je tam nějaká změna?

Na začátku se maličko bál než se rozkoukal, ale jinak si myslím, že on problémy neměl. To je všechno v pořádku.

Strukturovaný rozhovor s Pavlíkem

- 1) **Pavlíku, myslíš si, že už chodíš do školy dlouho?** (*kýve hlavou, že ne*) **Ne? Jak si myslíš, že chodíš dlouho do školy?** Moc ne.
- 2) **Co se tady od té doby změnilo?** Asi nic. **Považuješ to pořád za stejné.** Tak napůl. **Ze začátku jsi byl možná trochu zaskočený z nového prostředí, vid'?** No.
- 3) **Baví tě chodit do školy?** No.
- 4) **Co máš rád ve škole? Co tě baví? Na co se těšíš?** Výtvarka, tělák a pracovní činnosti.
- 5) **Co bys mi ve škole ukázal? Co se ti tady líbí?** Mě se líbí to, že hrajeme na flétničky. **Jo?** No, my už hrajem. **Tak to je perfektní. Umíte hodně písniček nebo písničky zatím nehrajete?** No, nějaký jo.
- 6) **Jaká je paní učitelka?** Hodná.
- 7) **Nevyměnil bys někdy školu za něco jiného?** Ne. **Ne? A třeba, kdybys nemusel do školy, co bys dělal?** Hrál si doma nebo dělal doma úkoly. **Nevadí ti dělat úkoly?** Ne.
- 8) **Těšil jsi se do školy po Vánocích? Jo? Na co třeba?** Na výtvarku nebo na tělák, na tělák. **A na paní učitelku, na legraci, ...** Na paní učitelku.
- 9) **Jak na tebe působilo vysvědčení?** No, já jsem tam měl samý jedničky. **Takže jsi byl rád?** No. **Čekal jsi samý jedničky nebo jsi čekal i dvojku?** Já jsem čekal samý pětky. **Kolik jsi tam měl jedniček? Počítal sis je?** Ne. **Těšil ses až dostanete vysvědčení?** Jo. **Byl jsi napnutej, co tam bude?** Hm.
- 10) **Dostáváš někdy dvojky?** Už jsem dostal dvě. **A je ti to líto, že jsi dostal dvojky?** Moc ne. **Co ti říká paní učitelka, když dostaneš dvojku?** Jestli ti teda něco říká. No, něco jo, ale já už si nepamatuju co. **Co na to říkají rodiče, když přineseš dvojku?** No, musím doma dělat to, z čeho jsem dostal dvojku. **Procvičovat?** No.
- 11) **Jak reagovali rodiče na vysvědčení?** No, měli z toho radost. Mamka mi koupila takový křupky a v tom bylo CD a pak mi koupila ještě dvě DVD. O Ferdovi a z Večerníčka mi koupila Krtečka. **Už jsi se na ně kouknul?** Ještě ne.
- 12) **Mají rodiče radost z tvých známek, které dostáváš během roku?** No, malinko jo.
- 13) **Zajímá je, co bylo ve škole? Ptají se tě, jak jsi se měl, co jste dělali ...?** No.
- 14) **Vadí tě, když se tě ptají?** Ne.
- 15) **Rozpovídáš se někdy o škole sám? Aniž by se tě rodiče ptali?** (*kýve hlavou, že ne*) **To spíš ne, vid'?** Takže se tě raději zeptají? No.
- 16) **Začalo tě ve škole něco víc bavit než na začátku roku?** Baví? **Jestli tě něco bavilo míň a teď jsi z toho úplně nadšenej?** Moc mě nebavil tělák, ale teď už jo.

- 17) Je něco, co bys chtěl ve škole mít a není to? Asi nic.
- 18) Je něco ve škole, co tě zaskočilo, že jste měli nebo máte? Ne.
- 19) Existuje něco, co bys vynechal? Asi ne. **Jak předmět, tak lidi. Cokoliv.** Ne.
- 20) Zlobila už se na tebe paní učitelka? Zlobila. **Za co? Proč?** To už si nepamatuju.
- 21) Zlobil jsi se na někoho v poslední době? Ne?
- 22) Nezlobil někdo tebe? Nerozčílilo tě něco? Ne.
- 23) Zlobili už se na tebe kvůli škole rodiče? Malinko jo.
- 24) Přihodilo se tu v poslední době něco, co tě zaskočilo, vystrašilo, zaujalo ...? Ne.
- 25) Je něco, co bys ve škole změnil? (*kýve hlavou, že ne*)
Nedokončené věty s Pavlíkem

Ve škole mi jde Ve škole mi jde (*přemýšlí*) nevím.

Ve škole mi nejde občas to psaní.

Ve škole mě baví tělák, hudební výchova (*přemýšlí*) a pracovní činnosti. Pískání na flétnu.

Ve škole mě nabaví (*přemýšlí*) nevím.

Ve škole se bojím ničeho.

Doma se bojím že mi rodiče vynadají z dvojek.

Ve škole se zlobím na (*přemýšlí*) občas na nic.

Doma se zlobím na (*přemýšlí*) nevím.

Ve škole mě zlobí (*přemýšlí*) občas nic jakoby.

Škola mi dává pohodu.

Rodičům dělám radost tím, že přinesu jedničku nebo tak.

Když jsem začal chodit do školy, nevím.

Dnes už ve škole nevím.

Kdybych nechodil do školy tak bych neměl zábavu.

Bojím se že mi rodiče vynadají.

Potěšilo by mě kdybych měl samý jedničky.

Strukturovaný rozhovor s maminkou Pavlíka

Ještě než jsem stihla zapnout diktafon, tak mi paní Boučková začala vyprávět o úklidu dětského pokojíčku.

.... jak by si to ten dospělej přál, jak by to mělo bejt uklizený, tak jsme uklízeli a on jak byl vzteklej, tak vzal ty výkresy, všechno co měl nakreslený a takhle to všechno mačkal a takhle to házel na tu kopici. Já říkám: „Ty jsi vejr, takový hezký obrázky.“ „Když si mám uklízet, tak uklízím všechno a já jsem některý ty obrázky vybrala a říkala jsem si: „Ty jo, mám je vzít do školky?“ a já jsem je nevezala. Mám je na stole v kuchyni. Jestli o to stojíte, tak je sem donesu. **Určitě.** On se teď docela vykreslil. On se dívá na pohádku a jde si pro papír a nakreslí něco z té pohádky. **To je šikovnej.** Aníž bych mu něco řekla. Dřív jsem ho do toho nutila, než šel do tý školy, aby drobátko to ... ne, nemá to cenu. Nechat ho on na to přijde sám.

Dneska jsem se Pavlíka ve škole ptala na to, co neměl rád na začátku školního roku a začal to mít rád. Řekl mi, že neměl rád tělocvik a teď, že docela jo. Je, tak to je dobře. No, on už zvedá fakt i ty nohy, když běží. **Zlepšuje se.** Je fakt, když mu to řekne ten cizí člověk, tak je to pro něj daleko důležitější, než když mu to řekne ta máma. Je to zajímavý, ale v té škole ... táta vstává ve třičtvrtě na pět, on vstává v pět s ním a hudba mu tam hraje. To mu jdu vždycky vynadat, že to má moc nahlas, teď si staví v posteli a v sedm je připravenej do školy. Škola je zamčená a on denně stojí před školou, před zamčenou. **Nemůže se dočkat.** Nemůže se asi dočkat, no, oni teď soutěží, kdo tam bude první. Ne soutěží, ale chce tam být první, ale první u tý paní učitelky teda. A jak říkám o těch úlohách, to nechce ani slyšet: „Zase nám dala tři úlohy, zase bude todleto, doma se s tím budu trápit.“, ale do tý školy chvátá. **Dneska mi říkal, že mu úlohy nevadí dělat.** Nevadí? Jé, já si ho podám :) **Po Vánocích se těšil do školy.** Jo? Takže to bylo spíš kladný? **Jo, určitě. Paní učitelka o něm mluví taky jenom kladně.** Teďka si myslím, že je i drobátko takovej přidrzej. Možná, že ve škole ne, že si to ve škole nedovolí. **Ona i říkala, že i někoho odbude nebo spíš, že si nenechá všechno líbit. Já jsem říkala, že na druhou stranu je to dobře. To by bylo taky špatně.** Hm, hm. **Ale že je milej a hodnej, takovej usměvavej.** To je dobře. To je dobře. Ale doma je teda přidrzej, to ho opravdu kolikrát chytne.

1) **Těšil se Pavlík po Vánocích do školy?** To jo.

2) **Těšil se na vysvědčení?** Na vysvědčení, to mu bylo tak nějak jedno. Hm, to mu bylo tak nějak jedno. Samozřejmě za jedničky jsem ho vychválila, ale já nevím, jestli už jsem Vám to říkala předtím. Já jsem to tady říkala ženskejm, že jsem mu vlastně až dlouho vysvětlila, že třeba kdyby dostal trojku, že by to byla škoda na to, že dostává samý jedničky a on vlastně nevěděl, co ta trojka znamená. Já jak jsem od začátku, jak dostával ty jedničky a jedničky podtržený, tak jsem nad těma dvojkama, trojkama a byť i a horšíma známkama vůbec neuvažovala. Nevysvětlila jsem mu to a on přinesl dvojku a já říkám: „Jé, Pavlíku, ty jsi to tady udělal úplně zbytečně.“ Plus, mínus, nedával na to pozor, přitom na to vždycky pozor dával a dostal dvojku a já říkám: „To je škoda, že jsi dostal dvojku, to jsi mohl dostat tu jedničku zase.“ Ono mu to bylo jedno. On něco říkal i o trojce, že dostaly děti „A vždyť to je jedno, co dostanu.“ Tak pozor, vždyť já jsem mu vlastně nevysvětlila, že ta trojka je horší než ta dvojka a ještě horší než ta jednička, tak to byla moje chyba. No a on tu dvojku dostal z toho důvodu, protože počítali příklady, měli asi 15 příkladů pod sebou a bylo to na soutěž, kdo první, takže už ho nezajímalo, jestli je tam plus nebo mínus, prostě to tam sekal. **V tomhleto by se soutěžit asi nemělo.** Nemělo, nemělo. Asi ne, protože ty děti přemejšlí nad tím, aby zvítězily, když mají soutěžit.

3) **Jak reagoval na vysvědčení, když ho přinesl domů? Byl šťastnej nebo smutnej ...?**

Říkal, že měl samé jedničky. Měl samé jedničky, bylo vidět, že je rád, ale asi to pochopil, až když jsme doma vejskali radostí, že Pavlík má jedničky. Jako nebral to tak nějak ... Já jsem ráda, že se tím nějak netrápí, když třeba dostane tu dvojku nebo takhle. No on měl asi dvě dvojky za to pololetí. Říkal, že dostal asi tak dvě. Učí se dobře.

4) Jak jste reagovala na vysvědčení Vy? Na vysvědčení jsem řekla, že si může vybrat i nějakou dobrotu, když bude chtít, tak si vybral do mlíka takový ty křupavý kuličky, ty lupínky a ono u toho bylo cédéčko. **To mi říkal, že jste mu koupila nějaké křupky s cédéčkem.** No, s CD a ono to CD nefungovalo. **A to bylo hudební nebo DVD?** Hry na tom měly být. Ale zase to přešel úplně, že si z toho hlavu nedělal. Nevím, jak to nese uvnitř, ale zdá se mi, že takový nešvary dokáže přejít a že se tím netrápí dlouho. No, kdyby mu to vydrželo. Nevím, jak to prožívá uvnitř. Nedává to najevo. Já se ho zase snažím zabavit něčím jiným. Tak jsem mu koupila třeba DVD asi za 2 dny. Zatím se tím tak nějak netrápí.

5) Překvapil Vás v poslední době něčím nebo v něčem? Jak říkám, je takovej drzejší. **Možná otrkanější.** Tak, tak. Já bych řekla v uvozovkách oseklej. Že se asi osekal opravdu. Takový jaký byl slušňák a jak se bál nějak projevit, tak teď mu to asi došlo, že může bejt i jinej a možná, že si to v tý škole nedovolí, ale dovolí si to doma. **Zkouší to někde?** Hm. Doma s tím ale neuspěje. Není na správné půdě.

6) Stěžuje si na něco ohledně školy? Jestli se něčeho bojí, jestli se mu tam něco nelíbí, co by změnil ...? Ne, ne, nestěžuje si na nic až na ty úlohy doma. To zůstává. Ale to zase zkouší na nás. Ve škole by to neřekl paní učitelce, že mu vadí úlohy.

7) Jak byste porovнала Pavlíkův vztah ke škole teď a na začátku škol. roku? Je jistější, ví, co ho ve škole čeká, jak to vyučování probíhá a jak říkám, je otrkanější. Nebojí se školy a těší se do ní.

Paní učitelka ze ZŠ Komenského o Elišce

Já jsem taky byla za Eliščinou maminkou. Té jsem dávala na vyplnění papír, protože neměla čas. Ptala jsem se jí také, jestli Eliška sedí stále s Kubíkem a když jsem si ho šla asi po 14 dnech vyzvednout, tak mě to přeškrtnala, že sedí s Dádou. Jo, už sedí s Dádou. Řekla si o přesazení Eliška sama? Ne. Já jsem se jí potom ptala a řekla mi, že jí to vůbec nevadí, ale on právě potom zlobil vzadu, tak jsem musela rozhodit tu čtyřku a potom jsem tam dala toho Dádu vedle tý Elišky. Já jsem se jí právě ptala, jestli jí to vadí a ona mi říkala, že ne. **Ona mě naposledy taky říkala, že jí to nevadí, ale když jsem se jí ptala poprvé tak jo. Ona ho neznala asi.** No právě, no. A jako mě to neřekla vůbec, že bych to zpozorovala, to ne. To spíš, že tam zlobili, tak jsem je musela rozhodit. **A funguje to teď?** Jo, funguje to.

1) Neměla Eliška potíže se po Vánocích rozkoukat? Dostat se opět do školního tempa?
Řekla bych, že přišla úplně v pohodě.

2) Zhoršila se v něčem nebo se naopak v něčem zlepšila? Líp komunikuje. Je taková snaživá. Chyby nemá. **U ní to bylo hlavně o tom rozkoukání se.** Hm. To už je bez problémů. Už je v pohodě.

3) Překvapila Vás v něčem nebo něčím v poslední době? To asi ani ne. Ona je pořád taková nenápadná. Když něco potřebuje, tak už se zeptá. **Už se nebojí.** No. Už je ta komunikace lepší.

4) Komunikuje dobře se žáky? Jo, v pohodě. **Už se baví i s ostatními dětmi? Nejen s těmi, co znala ze školky?** Jo.

5) S Vámi komunikuje už taky dobře, zlepšilo se to. Jo.

6) Když byste porovнала Elišku nyní a na začátku školního roku, je tam nějaká změna?
Už se nebojí. Je taková uvolněnější

Strukturovaný rozhovor s Eliškou

1) Myslíš si, že chodíš do školy dlouho? Hm. A jak dlouho? Co bys řekla? Nevím. Ale podle tebe je to už dlouho, jo? Hm.

2) Už jsi se toho naučila hodně? Jo. A baví tě sem chodit? Jo. Co máš ráda? Co tě baví? Na co se těšíš? *mlčí* Nebo co bys mi ukázala, kdybys mě prováděla školou? *(mlčí)* Jaký předmět, jakou třídu, děti ...? Nevím.

3) Jaká je paní učitelka? Hodná. A co se ti na ní líbí? Nevím.

4) Nevyměnila bys někdy školu za něco jiného? *(kýve hlavou, že ne)* Ne?

5) Kdybys nemusel do školy, co bys dělala? Nevím. Chyběla by ti škola? *(neví)*

6) Těšila jsi se do školy po Vánocích? Jo, těšila. A na co třeba? Na paní učitelku. A na děti, na legraci? Nevím.

7) Jak na tebe působilo vysvědčení? Co jsi dostala? Samý jedničky. Takže jsi byla ráda? Hm. Těšila jsi se na vysvědčení? Jo, těšila? Tušila jsi, že dostaneš jedničky? Hm. Jak reagovali tvoji rodiče na vysvědčení? Dobře. Pochválili tě, jak jsi šikovná? Jo. Dali ti za to něco? Čokoládu. Jo? Mojí sestře taky. Ta taky měla dobrý známky? Hm. Bála jsi se, že by tam mohla být dvojka? Hm.

8) Dostáváš někdy dvojky? Hm. A je ti to líto? Mrzí tě to? Ne. Mamka říká, že je to ještě dobrá známka. Říká ti paní učitelka něco, když ti dává dvojku. Ne.

9) Mají rodiče radost z tvých známek? Asi jo, vid'?' Hm.

10) Zajímá je, co bylo ve škole? Hodně. A na co se ptají třeba? *(mlčí)* Nebo co jim o škole vyprávíš ty? Nevím.

11) Začalo tě ve škole něco víc bavit než na začátku roku? Hm. A co? Výtvarka. Jsi ve škole tedy spokojená? Hm.

12) Je něco, na co by ses do školy těšila a není to? Co bys tu chtěla mít a nemáš to? Nevím.

13) Existuje něco, co tě ve škole zaskočilo? Jo. A řekneš mi co to bylo? Já už si to nepamatuju.

14) Zlobila už se na tebe paní učitelka? Ne. Jenom na kluky.

15) Zlobila jsi se na někoho v poslední době ty? Ne.

16) Už se na tebe někdy zlobili kvůli škole rodiče? Ne.

17) Příhodilo se tu v poslední době něco, co tě zaskočilo, vystrašilo, zaujalo, ...? Ne.

Co bys ve škole změnila? Nic.

Nedokončené věty s Eliškou

Ve škole mi jde čtení.

Ve škole mi nejde nevím, co mi nejde.

Ve škole mě baví (neví)

Ve škole mě nebaví nic.

Ve škole se bojím nebojím se.

Doma se bojím taky se ničeho nebojím.

Ve škole se zlobím na nevím.

Doma se zlobím na já se nezlobím na nikoho.

Ve škole mě zlobí nevím.

Škola mi dává nevím.

Rodičům dělám radost tím, že mám dobré známky.

Když jsem začala chodit do školy, nevím.

Dnes už ve škole nevím.

Kdybych nechodila do školy nevím.

Potěšilo by mě kdyby na mě rodiče byli hodní. **Oni nejsou?** Jsou, ale někdy i ne. **Myslíš si, že je něčím zlobíš?** Nevím. **Proč na tebe nejsou někdy hodní?** Nevzpomínám si.

Dotazník pro Eliščinu maminku

Paní Ušiaková

únor 2009

- 1) Těšila se Eliška po Vánocích do školy? *TEŠILA.*
- 2) Těšila se na vysvědčení? *TEŠILA.*
- 3) Jak reagovala na vysvědčení? (Měla radost, chlubila se, byla smutná, ...?) *BYLA ZADÁ, ALE*
- 4) Jak jste reagovala Vy? *MĚLA SEM RASNÍ, VYPTÁVALA SE. NECHVALILA SE.*
- 5) Překvapila Vás v poslední době v něčem, něčím, ...? *PŘEKVAPILA, CHTELA BY MĚŠTÍ PĚŠTĚNĚLY*
- 6) Stěžuje si doma na něco ohledně školy? Bojí se něčeho? *NEBOJÍ, NEŠTĚŽUJE SI NA NIČ*
- 7) Jak byste porovнала Eliščin vztah ke škole nyní a na začátku školního roku? (Klady, zápory, ... je komunikativnější, ...?)

*UŽ SI NEPŘETE ŠTĚŘ DO ŠKOLY A DO ŠKOLY,
LX PŘEBA SAMÁ Z DRUŽINY, LOKÉ BYL NĚDO DOMA A
NEHUELH ODĚMYKAT, JE KOMUNIKATIVNĚJŠÍ - VE ŠKOLE, (U/K
NEŽ VE ŠKOLE), DOMA KOMUNIKUJE ŠTĚŘE (DOMA JE NEŠTĚŘE)
NAHODLA JE ŠTĚŘE VĚŘÍ, ŽE VÍ ŠTĚŘE, MYŠLÍM, ŽE
MÁ ŽADÁ P. UŠIAKOVÁ.*

Paní učitelka ze ZŠ Blatenská o Markovi

1) Nedělalo Markovi problémy se po Vánocích rozkoukat? Dostat se opět do školního tempa? Pro mě je zase problém, on už 14 dní nechodí, tak si zase všechno vybavit. Myslím si, že ne, protože oni hodně pracují doma a všechno dožene, když něco zamešká, takže myslím si, že se zapojil bez problémů.

2) Zhoršil se nebo zlepšil se v něčem? (přemýšlí) V psaní se asi zlepšuje. To se určitě zlepšuje. Ta ruka se mu uvolňuje čím dál tím víc. Čte taky hezky. V matematice je taky schopnej. Prostě žádný problémy nemá. Malinko je živější. Je trošku hubatější. Ze začátku byl zakřiknutější, teď trochu rozvázal, ale není to nějaký extrém. Dá se zvládnout v pohodě.

3) Překvapil Tě v něčem nebo něčím v poslední době? Ne.

4) Jak komunikuje se žáky? Je kamarádskej, nemá žádný problémy. Nebojí se bavit s ostatními? Nebo když ho ostatní osloví, neodbyde je? Ne, naopak. Spíš je družnej.

5) Jak komunikuje s Tebou při hodině nebo i o přestávce? Vůbec se nebojí. Naopak rád povídá, vypráví zážitky. Sám mě osloví. I při hodině vykřikne bez dovolení. Prostě se nepřihlásí. S tím má trošinku problémy, ale dá se to zkorigovat.

6) Porovnání Marka na začátku školního roku a nyní? Malinkej rozdíl je možná v tom, že ze začátku se až tolik neprojevoval. Že byl takovej úzkostlivej. Měl pořád strach, aby měl všechno v pořádku. Nevěřil si. A teď už bych řekla, že už se v tomhleto hodně zlepšil a že je prostě bez problémů.

7) Jak reagoval na vysvědčení? On měl samý jedničky, takže byl rád. Takhle, on si sem pro něj přišel, když marodil. To už marodil. Bral to tedy jako něco zvláštního. Maminka ho sem přivedla na tu poslední hodinu, sednul si tady s námi, vyslechnul si to a cítil se strašně důležitě. Jako ti prvňáci se cítí, připadají si důležití, mají první vysvědčení. Takže to jo. Ale byl rád. Kdo by nebyl za samý jedničky.

8) Já jsem právě nevěděla, jestli mají na vysvědčení jen jednu známku nebo víc známek. Jsou to tak čtyři roky, kdy se to změnilo. Od té doby jsou známky všechny, za každěj předmět.

9) Sedí pořád s Pájou? Osvědčilo se přesazení? Určitě. On ten Pája je hodně klidnej. Už si nepamatuju kvůli čemu jsem je přesadila. Asi kvůli jinejm dětem.